

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Bilgi ve Belge Yönetimi Anabilim Dalı

**ETNİK GRUPLARIN GÜNLÜK YAŞAMDA BİLGİ ARAMA
DAVRANIŞI: NOGAY TÜRKLERİ ÖRNEĞİ**

Begüm KOÇAK

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2024

ETNİK GRUPLARIN GÜNLÜK YAŞAMDA BİLGİ ARAMA DAVRANIŞI: NOGAY
TÜRKLERİ ÖRNEĞİ

Begüm KOÇAK

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Bilgi ve Belge Yönetimi Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2024

KABUL VE ONAY

Begüm KOÇAK tarafından hazırlanan "Etnik Grupların Günlük Yaşamda Bilgi Arama Davranışı: Nogay Türkleri Örneği" başlıklı bu çalışma, 10.06.2024 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Oya GÜRDAL (Başkan)

Doç. Dr. Semanur ÖZTEMİZ (Danışman)

Prof. Dr. H. İnci ÖNAL (Üye)

Prof. Dr. Nebi ÖZDEMİR (Üye)

Prof. Dr. Nevzat ÖZEL (Üye)

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylıyorum.

Prof. Dr. Uğur ÖMÜRGÖNÜLŞEN

Enstitü Müdürü

YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kağıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Hacettepe Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalarında (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinleri yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

Yükseköğretim Kurulu tarafından yayınlanan **“Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge”** kapsamında tezim aşağıda belirtilen koşullar haricince YÖK Ulusal Tez Merkezi / H.Ü. Kütüphaneleri Açık Erişim Sisteminde erişime açılır.

- Enstitü / Fakülte yönetim kurulu kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren 2 yıl ertelenmiştir. ⁽¹⁾
- Enstitü / Fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren ay ertelenmiştir. ⁽²⁾
- Tezimle ilgili gizlilik kararı verilmiştir. ⁽³⁾

10/06/2024

Begüm Koçak

1“Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge”

- (1) Madde 6. 1. Lisansüstü teze ile ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez **danışmanının** önerisi ve **enstitü anabilim dalının** uygun görüşü üzerine **enstitü veya fakülte yönetim kurulu** iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.
- (2) Madde 6. 2. Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez **danışmanının** önerisi ve **enstitü anabilim dalının** uygun görüşü üzerine **enstitü veya fakülte yönetim kurulunun** gerekçeli kararı ile altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.
- (3) Madde 7. 1. Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, **tezin yapıldığı kurum** tarafından verilir *. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, **ilgili kurum ve kuruluşun önerisi ile enstitü veya fakültenin** uygun görüşü üzerine **üniversite yönetim kurulu** tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.
Madde 7.2. Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.

* Tez **danışmanının** önerisi ve **enstitü anabilim dalının** uygun görüşü üzerine **enstitü veya fakülte yönetim kurulu tarafından karar verilir.**

ETİK BEYAN

Bu çalışmadaki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, yararlandığım kaynaklara bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu, tezimin kaynak gösterilen durumlar dışında özgün olduğunu, **Doç. Dr. Semanur ÖZTEMİZ** danışmanlığında tarafımdan retilildiğini ve Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Yönergesine göre yazıldığını beyan ederim.

Begüm KOÇAK

*“Bilegi yuvan, birdi yıgar; bilimi yuvan,
mındı yıgar.”*

*(“Bileği kalın olan bir kişiyyi yıkar; bilimi
çok olan bin kişiyyi yıkar.”)*

TEŞEKKÜR

Tez süreci boyunca desteğiyle ve fikirleriyle bana yol gösteren; bilgisini, tecrübesini ve vaktini tüm özverisiyle gece gündüz demeden benimle paylaşan, her zaman örnek aldığım, bir danışmandan çok daha fazlası olan, çok değerli hocam Doç. Dr. Semanur ÖZTEMİZ'e teşekkürlerin en büyüğünü borçluyum.

Lisans ve yüksek lisans eğitimim süresince bilgi ve tecrübelerini benden esirgemeyen değerli Hacettepe Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü hocalarıma da teşekkürü borç bilirim.

Değerli görüşleri ve önerileri ile tezimin zenginleşmesine katkı sağlayan Prof. Dr. Oya GÜRDAL'a, Prof. Dr. H. İnci ÖNAL'a, Prof. Dr. Nebi ÖZDEMİR'e ve Prof. Dr. Nevzat ÖZEL'e çok teşekkür ederim.

Nogay Türkleri ile beni buluşturan, onları tanımamı sağlayan ve tez serüvenimi başlatan Cem ARSLAN ve ailesine, Mustafa GÜNAY'a, Hollanda Nogay Vakfı Gençlik Kolları Başkanı Çağrı KUTLU'ya, Nogay Türkleri Gençlik Kolları Başkanı Melek AKAY'a, Nogay Türkleri hakkında daha fazla bilgi almamı sağlayan Cemil SÜTBAŞ'a ve çalışmama katılan tüm Nogay Türklerine çok teşekkür ederim.

Hayatımın her aşamasında yanımda olan, varlıklarından güç aldığım emeklerini asla ödeyemeyeceğim canım babam Bünyamin KOÇAK'a, canım annem Şükran KOÇAK'a ve her zaman örnek aldığım canım ablam Betül KOÇAK KARAHAN'a, biricik yeğenim Yusuf Erkin'e, beni her zaman destekleyen canım amcam Mehmet Ali KOÇAK'a ve canım kuzenim Övgü ERGÜNER'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Tez sürecimin sonlarında gösterdikleri anlayış ve destekleriyle bana güç veren, birlikte çalışmaktan mutluluk duyduğum İzmir Alsancak Halk Kütüphanesi müdürümüz Esin KARAMAN'a, Özlem AKAT'a ve çalışma arkadaşlarıma çok teşekkür ederim.

Hayatım boyunca bana her zaman güvenen ve beni sürekli motive eden Selman'a, Göksu'ya, Miray'a, Sıla'ya, Zeren'e ve Deniz'e çok teşekkürlerimi sunuyorum.

Ve en büyük motivasyon kaynaklarım, can dostlarım biricik kedim Balbadem ve yakın zamanda kaybettiğim biricik köpeğim Badem yanımda olduğunuz için çok teşekkür ederim.

ÖZET

KOÇAK, Begüm. *Etnik Grupların Günlük Yaşamda Bilgi Arama Davranışı: Nogay Türkleri Örneği*, Yüksek Lisans, Ankara, 2024.

Bireyler hayatlarını devam ettirebilmek için günlük yaşamda çeşitli konularda bilgiye gereksinim duyarlar. Günlük yaşamda bilgi gereksinimini giderebilmek için gerçekleştirilen bilgi arama davranışı; zamana, koşullara, yaşam tarzı farklılıklarına ve demografik özelliklere göre değişkenlik gösterir.

Chatman (1991), “sosyal normlar, davranış bağlamı/sosyal tip, dünya görüşü ve bilgi davranışı” olmak üzere dört temel kavram çerçevesinde açıkladığı küçük dünya teorisinde, küçük dünya üyelerinin benzer bilgi arama davranışı gösterdiklerini ve bilgi edinme sürecinde kendi üyelerinin dışına çıkmadıklarını öne sürmektedir. Küçük dünya yaklaşımının akla ilk gelen temsilcileri arasında etnik kökenli gruplar yer almaktadır. Bu çalışmada, etnik kökenli grupların günlük yaşamda bilgi arama davranışları, Nogay Türkleri örneği ile Chatman’ın (1991) küçük dünya teorisi temelinde değerlendirilmiştir. Nogay Türklerinin örgütlü bir etnik grup olması ve bu durumun araştırma verilerinin toplanmasıyla ilgili süreçteki destekleyici rolü, çalışmanın Nogay Türkleri odağında gerçekleştirilmesindeki en temel motivasyon olmuştur.

Nitel yöntemle dayalı olarak gerçekleştirilen araştırma kapsamında, Nogay Türklerinin nüfus açısından en kalabalık olduğu Tuz Gölü çevresindeki köyler dikkate alınmıştır. Bu bağlamda, Ankara Şereflikoçhisar’a bağlı Doğankaya ve Akin köylerinde yaşayan 30 Nogay Türkü ile yarı yapılandırılmış sorular çerçevesinde yüz yüze görüşme gerçekleştirilmiştir. Katılımcı görüşleri doğrultusunda elde edilen veriler, MaxQda yazılımı aracılığıyla analiz edilmiştir. Elde edilen bulgular, Nogay Türklerinin günlük yaşamda daha çok, hobiler ve sosyal yaşam, e-devlet hizmetleri, din, sağlık ve seyahat ile ilgili konularda bilgiye gereksinim duyduklarını ve söz konusu bilgi gereksinimlerini giderebilmek için daha çok güven duydukları kişilere danıştıklarını göstermiştir. Bilgisine başvuru alanlar arasında, özgün dillerinde “akil/danış, ata, aka, ayiye, kartaba” olarak ifade ettikleri yaşça büyük kişilerin öncelikli olduğu; düğün cenaze, bayram gibi sosyal etkinliklerin bilgi paylaşımında önemli bir yer tuttuğu; dernekler gibi resmi olmayan sosyal ağların bilgi aramada anlamlı bir rolü bulunduğu söylenebilir. Çalışma sonucunda Nogay Türklerinin bireysel, kültürel ve sosyal hayatlarının günlük yaşamda bilgi arama davranışlarını etkilediği görülmüştür. Bu durum, küçük dünya üyelerini birbirine bağlayan unsurun sosyal çevreler olduğuna dikkat çeken Chatman (1991) teorisiyle uyum göstermektedir. Bu çalışmanın, Nogay Türkleri örneğinde etnik grupların bilgi arama davranışına dikkat çekerek ilgili literatüre katkı sağlaması beklenmektedir.

Anahtar Sözcükler

Bilgi gereksinimi, günlük bilgi gereksinimi, bilgi arama davranışı, Nogay Türkleri, etnik gruplar

ABSTRACT

KOÇAK Begüm, *Information Seeking Behavior of Ethnic Groups in Daily Life: The Case of Nogai Turks*, Master's Degree, Ankara, 2024.

Individuals need information on various subjects in daily life to continue their lives. Information seeking behavior carried out to meet the need for information in daily life; It varies according to time, conditions, lifestyle differences and demographic characteristics.

In his small world theory, which he explains within the framework of four basic concepts: "social norms, behavioral context/social type, world view and information behavior", Chatman (1991) argues that the members of the small world show similar information seeking behavior and do not go beyond their members in the process of acquiring information. Ethnic groups are among the first representatives of the small world approach that come to mind. In this research, information- seeking behaviors of ethnic groups in daily life were evaluated based on Chatman's (1991) small world theory, with the example of Nogay Turks. The fact that Nogay Turks are an organized ethnic group and the supporting role of this situation in the process of collecting research data was the main motivation for carrying out the study focusing on Nogay Turks.

Within the scope of the research conducted based on the qualitative method, the villages around Tuz Lake, where the Nogay Turks are the most populated, were taken into consideration. In this context, a face-to-face interview was held with 30 Nogay Turks living in Doğankaya and Akin villages of Şereflikoçhisar, Ankara, within the framework of semi-structured questions. The data obtained in line with participant opinions were analyzed through MaxQda software. The findings showed that Nogay Turks need more information in daily life on topics related to hobbies and social life, e-government services, religion, health, and travel and that they consult people they trust more to meet their information needs. Among those whose information was consulted, older people, whom they express as "akil/daniş, ata, aka, ayiye, kartaba" in their original language, were prioritized; social events such as weddings, funerals, and holidays have an important place in information sharing; Informal social networks such as associations have been found to play a significant role in information seeking. As a result of the study, it was seen that the individual, cultural and social lives of Nogay Turks affected their information seeking behavior in daily life. This situation is compatible with Chatman's (1991) theory, which points out that the element that connects small world members is social circles. This study is expected to contribute to the relevant literature by drawing attention to the information seeking behavior of ethnic groups in the example of Nogay Turks.

Key Words

Information need, daily information need, information seeking behavior, Nogai Turks, ethnic groups

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	i
YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI	ii
ETİK BEYAN	iii
TEŞEKKÜR	iv
ÖZET	v
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar DİZİNİ	xi
ŞEKİLLER DİZİNİ	xii
1. BÖLÜM: GİRİŞ	1
1.1. KONUNUN ÖNEMİ	1
1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI	2
1.3. ARAŞTIRMA SORULARI	3
1.4. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ VE KAPSAMI	3
1.5. ARAŞTIRMANIN DÜZENİ	7
1.6. KAYNAKLAR	7
2. BÖLÜM: KAVRAMSAL ARKA PLAN VE LİTERATÜR DEĞERLENDİRMESİ	8
2.1. BİLGİ ARAMA DAVRANIŞI ÇALIŞMALARINA GENEL BAKIŞ	8
2.2. GÜNLÜK YAŞAMDA BİLGİ ARAMA DAVRANIŞI VE İLGİLİ ÇALIŞMALAR	12
2.3. ETNİK GRUPLARDA BİLGİ ARAMA DAVRANIŞI İLE İLGİLİ ÇALIŞMALAR	23
3. BÖLÜM: GÜNLÜK YAŞAM VE BİLGİ ARAMA DAVRANIŞI	28
3.1. GÜNLÜK YAŞAMDA BİLGİ ARAMA DAVRANIŞI MODELLERİ	28
3.1.1. Anlamlandırma Modeli	28
3.1.2. Ekolojik Model	29
3.1.3. Yaşam Tarzı Bağlamında Elis Modeli	31
3.1.4. Küçük Dünya Bağlamında Günlük Yaşamda Bilgi Arama Modeli	31

4. BÖLÜM: ETNİK BİR GRUP OLARAK NOGAY TÜRKLERİ	37
4.1. TARİHSEL AÇIDAN NOGAY TÜRKLERİ	37
4.2. SOSYOKÜLTÜREL AÇIDAN NOGAY TÜRKLERİ	40
4.2.1. Nogay Türklerinde Sosyal Hayat	41
4.2.2. Nogay Türklerinde Kültürel Yapı	42
4.2.2.1. Nogay Türklerinde Kültürel Miras	43
4.2.2.2. Nogay Türklerinde Dil ve Edebiyat	43
4.2.2.3. Nogay Türklerinde İnanç	46
4.2.2.4. Nogay Türklerinde Gelenek, Görenek ve Âdetler	47
4.2.2.5. Nogay Türklerinde Kültürel Törenler	50
4.2.2.6. Nogay Türklerinde Yemek Kültürü	51
4.2.2.7. Nogay Türklerinde Kıyafet	52
4.2.2.8. Nogay Türklerinde Damgalar ve Mezar Taşları	53
4.2.2.9. Nogay Türklerinde Mutfak Araç Gereçleri	54
5. BÖLÜM: BULGULAR VE DEĞERLENDİRME	55
5.1. ARAŞTIRMANIN BULGULARI	55
5.1.1. Bilgi Davranışı	56
5.1.1.1. Günlük Yaşam Rutinleri	57
5.1.1.2. Günlük Yaşamda Gereksinim Duyulan Bilgiler	58
5.1.1.2.1. Hobiler ve Sosyal Yaşam	59
5.1.1.2.2. Din	59
5.1.1.2.3. Sağlık	60
5.1.1.2.4. Seyahat/Ulaşım	60
5.1.1.2.5. E-Devlet Hizmetlerine Bağlı Uygulamalar	61
5.1.1.3. Bilgi Gereksiniminin Karşılanması İçin Başvurulan Kaynaklar ve Kanallar	62
5.1.1.4. Bilgi Ararken Dikkat Edilen Özellikler	64
5.1.1.5. Bilgi Paylaşım	65
5.1.1.6. Bilgi Erişimde Karşılaşılan Güçlükler	67
5.1.2. Sosyal Normlar	69
5.1.2.1. Toplumsal Özellikler	70
5.1.2.1.1. Sosyal Yapı	70
5.1.2.1.2. Ekonomik Yapı	70
5.1.2.1.3. Toplumsal Roller	71
5.1.2.1.4. Örf ve Âdetler	71

5.1.2.2. Toplumsal Örgütler.....	72
5.1.2.3. Nogay Türklerinin Geleneği.....	73
5.1.2.3.1. İsim Verme Geleneği.....	73
5.1.2.3.2. Tamgalar ve Mezar Taşı İle İlgili Düşünceler.....	73
5.1.2.3.3. Sünnet Geleneği İle İlgili Düşünceler.....	74
5.1.2.3.4. Cenaze Geleneği İle İlgili Düşünceler.....	74
5.1.2.3.5. Bayram Geleneği İle İlgili Düşünceler.....	74
5.1.2.3.6. Düğün Geleneği.....	75
5.1.2.3.7. Sözlü Gelenekler.....	76
5.1.2.3.8. Misafirperverlik.....	77
5.1.2.4. Nogay Türklerinde Yemek Kültürü.....	77
5.1.2.5. Dil (Nogayca).....	79
5.1.2.6. Nogay Türklerinin Azalan Gelenekleri.....	80
5.1.2.7. Geleneklerinin Sürdürülebilir Olmasına Yönelik Faaliyetler	83
5.1.3. Dünya Görüşü.....	85
5.1.3.1. Dini Ritüeller.....	86
5.1.3.2. Batıl İnançlar.....	87
5.1.3.2.1. Doğum ve Çocuk İle İlgili Batıl İnançlar.....	87
5.1.3.2.2. Evlilik İle İlgili Batıl İnançlar.....	87
5.1.3.2.3. Huzur İle İlgili Batıl İnançlar.....	87
5.1.3.3. Değer Yargıları.....	88
5.1.4. Davranış Bağlamı/Sosyal Tip.....	90
SONUÇ VE ÖNERİLER	94
KAYNAKÇA.....	99
EK 1: GÖNÜLLÜ KATILIM FORMU.....	111
EK 2: YARI YAPILANDIRILMIŞ GÖRÜŞME SORULARI.....	112
EK 3: ETİK KOMİSYON MUAFİYETİ RAPORU.....	113
EK 4: ORJİNALLİK RAPORU	114
EK 5: FOTOĞRAFLAR.....	116

TABLULAR DİZİNİ

Tablo 1. Temalar ve Kategoriler	5
--	---

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1. Dünyada (a) ve Türkiye’de (b) Bilgi Arama Davranışı Çalışmalarının Konusal Evrimi.....	9
Şekil 2. Dünyadaki Etnik Gruplar Üzerine Bilgi Arama Çalışmaları.....	11
Şekil 3. Bilgi Davranışı Teması.....	56
Şekil 4. Sosyal Normlar Teması.....	69
Şekil 5. Dünya Görüşü Teması.....	85
Şekil 6. Davranış Bağlamı/Sosyal Tip Teması.....	90

1. BÖLÜM GİRİŞ

Çalışmanın ilk bölümünde konunun önemi, araştırmanın amacı ve araştırma sorularına yer verilmiştir. İzleyen başlıklarda araştırmanın yöntem ve kapsamı irdelenmiş ve çalışma düzeni açıklanmıştır.

1.1. KONUNUN ÖNEMİ

Günlük yaşamda bilgi arama davranışı, bireylerin günlük yaşam faaliyetlerini devam ettirebilmek ve yine günlük yaşamda karşılaştıkları sorunları çözebilmek için gereksinim duydukları bilgileri ve buna bağlı olarak gerçekleştirdikleri bilgi arama davranışı ve bilgi kullanma etkinliklerini kapsayan bir süreçtir (Savolainen, 1995, s. 266). “Sağlık, hobiler, vatandaşlık hizmetleri, siyaset, din, alışveriş, yatırım, finans, aile ve çocuk” gibi konular günlük bilgi arama davranışı kapsamında değerlendirilebilir. Günlük yaşamda bilgi gereksinimi duymaya neden olan belirsizleri giderebilmek için bireyler; aile, arkadaş, eş veya konu uzmanı kişilere danışabilir ya da internet teknolojilerini bu bağlamda kullanabilirler (Soylu, 2016, s. 1).

Bilgi arama davranışı ile ilgili literatürde pek çok araştırma (Ateş, 2013; Bajic, 2015; Birinci, 2007; Bozkurt, 2019; Çakmak, 2016; Ekici ve Uçak, 2012; Er-Koçoğlu, 2018; Fu, Lomas ve Inskip, 2021; Gürleyen, 2016; Hashempour, 2015; Hillebrand, 2022; Heinström, 2003; Köse, 2011; Kurulgan ve Argan, 2007; Okoniewski ve diğerleri, 2021; Önal, 2008; Özlük, 2006; Soylu, 2016; Tanrikulu, 2006; Uçak, 1997; Uçak, 1999) günlük yaşamda bilgi arama davranışını ilgili modeller (Savolainen, 1995, Dervin, 1983 ve Ellis, 1979) üzerinden açıklamıştır. Çalışmalara konu edilen bu modeller bilgi arama davranışının nedenlerini, sonuçlarını ve bunlar arasındaki ilişkileri ortaya koymak ve yanı sıra diyagramlar üzerinden somut hale getirmek için işlevsel birer araç rolü üstlenmiştir (Wilson, 1999, s. 251; Lakshminarayanan, 2010, s. 94).

Etnik köken günlük yaşamda bilgi arama davranışı etkileyen önemli değişkenler arasında görülmekle (Zhu ve Liano, 2020) birlikte bilgi arama davranışını etnik gruplar açısından irdelleyen çalışmalar (Ahmadinia, Erikson-Backa ve Nikou, 2022; Chatman, 1999; Du ve Koronios, 2015; Fisher ve diğerleri, 2004; Jeong, 2004; Jung ve Jang, 2022; Khoir, Zhu ve Liao, 2020; Yeh, 2007; Yeon ve Lee, 2021; Yi ve diğerleri, 2021) oldukça sınırlı sayıdadır. Etnik grupların bilgi ile olan etkileşimsel sürecini inceleyen Chatman (1999)

küçük dünya üyelerini birbirine bağlayan unsurların sosyal çevreyle ve ortamla şekil aldığı vurgulanmıştır. Chatman'ın (1999) savına göre, küçük dünya üyeleri günlük işlerini yürütürken kendi topluluklarıyla sınırlı bir ortama sahiptirler.

Chatman (1999, s. 209-210) küçük dünya üyelerini birbirine bağlayan unsurların, başka pek çok davranışta olduğu gibi bireylerin günlük yaşamdaki bilgi davranışlarına da yansıdığını öne sürmektedir. Chatman'ın (1999) vurguladığı "küçük dünya" yaklaşımını temsil etme potansiyeli yüksek görülen etnik gruplardan biri de Nogay Türkleridir.

Nogay Türkleri geniş coğrafi bölgelere yayılan ve çoğunlukla Kuzey Kafkasya, Karaçay-Çerkes ve Astrahan bölgesi, Dağıstan, Stravropol ve Çeçenistan'da yaşamlarını sürdüren etnik bir topluluktur (Orhan, 2016, s. 1). 1800'lü yıllarda Rusya tarafından gördükleri siyasi, dini, sosyal, kültürel baskılardan dolayı, Nogay Türkleri göç rotalarını Türkiye'ye çevirmişlerdir (Kızıldağ, 2017, s. 4). Türkiye'nin birçok bölgesinde (Eskişehir, Konya, Adana) dağınık halde yaşayan Nogay Türkleri, özellikle Ankara-Tuz Gölü civarında yaşamlarını sürdürmektedirler. Göç etmek zorunda kalan tüm topluluklarda olduğu gibi Nogay Türkleri de gittikleri yerlerde kültürel uyum başta olmak üzere birtakım güçlükler yaşamış ve buna bağlı olarak kendi topluluklarıyla sınırlı ve daha içe dönük bir yaşam tarzını benimsemişlerdir (Orhan, 2016, s. 1).

Etnik bir grup olarak Nogay Türklerinin, özgün kültürel değerleri ve iletişim özellikleri ilgili literatüre (Orhan, 2018) konu edilmekle birlikte, söz konusu özelliklerin bilgi arama davranışı üzerindeki etkisi konusunda herhangi bir araştırmaya rastlanılmamıştır.

Bu çalışmada Chatman'ın (1999) öne sürdüğü "küçük dünyalar" yaklaşımının bilgi arama davranışı üzerindeki etkilerini etnik bir grup olarak Nogay Türkleri örneğinde değerlendirmek amaçlanmıştır.

1.2. ARAŞTIRMANIN AMACI

Chatman (1999, s. 209-210), küçük dünya üyelerinin benzer bilgi arama davranışı gösterdiğini ve bilgi paylaşımında daha çok kendi üyeleri ile etkileşimde bulduklarını öne sürmektedir. Bu çalışmada Nogay Türklerinin günlük yaşamda bilgi arama davranışlarının temel özelliklerini saptamak ve ulaşılan bulguların Chatman'ın (1999) küçük dünya teorisiyle uyumlu olup olmadığını ortaya koymak amaçlanmıştır.

1.3. ARAŞTIRMA SORULARI

Nogay Türklerinin günlük yaşamda bilgi arama davranışları Chatman'ın (1999, s. 209-210) küçük dünya teorisinde vurgulanan temel unsurlar (bilgi davranışı, sosyal normlar, dünya görüşü ve davranış bağlamı/sosyal tip) çerçevesinde sorgulanmıştır. Bu kapsamda kurgulanan araştırma soruları şu şekilde sıralanabilir:

- S.1. Nogay Türklerinin sosyal normları bilgi arama davranışlarını nasıl etkilemektedir?
- S.2. Nogay Türklerinin davranış bağlamı bilgi arama davranışlarını nasıl etkilemektedir?
- S.3. Nogay Türklerinin dünya görüşü bilgi arama davranışlarını nasıl etkilemektedir?

1.4. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ VE KAPSAMI

Bu araştırma nitel yöntemle dayalı olarak gerçekleştirilmiştir. Nitel yöntem; bireylerin herhangi bir durum karşısındaki görüş ve tutumlarının nasıl olduğunu anlamak, davranışlarını, kültürlerini ve geleneklerini ortaya koymak için kullanılan bir araştırma yöntemidir (Ugwu ve Eze Val, 2023, s. 20-21).

Araştırma verileri, 25 Haziran 2023 ve 15 Temmuz 2023 tarihleri arasında Ankara Şereflikoçhisar'a bağlı Doğanlı ve Akin köylerinde yaşayan 30 Nogay Türkü ile yapılandırılmış sorular odağında yapılan görüşme yoluyla elde edilmiştir. Görüşme, kişiler hakkında geniş veri toplamayı, buna bağlı olarak insanlarla daha fazla etkileşimli olmayı ve araştırma konusu hakkında detaylara ulaşmayı sağlayan bir veri toplama tekniğidir. Bilhassa bireysel görüş ve davranışların derinlemesine incelenmesini gerektiren etnografik araştırmalarda, görüşme tekniğinin tercih edilebilir olduğu düşünülmektedir (Morgan, 1988, s. 8-10).

Nogay Türklerinin örgütlü bir etnik grup olması ve bu durumun araştırma verilerinin toplanmasıyla ilgili süreçteki destekleyici rolü, çalışmanın Nogay Türkleri odağında gerçekleştirilmesindeki en temel motivasyon olmuştur. Türkiye'deki Nogay Türklerinin büyük çoğunluğu Tuz Gölü civarındaki Doğanlı ve Akin köylerinde yaşamaktadır (Şavk Çelik 2013b, s. 331). Bu durum araştırmanın anılan köylerde yürütülmesine temel gerekçe olmuştur. Doğanlı ve Akin köylerinde yaşayan Nogay Türklerine ulaşmak için, Nogay Türkleri ve Yardımlaşma Derneği'nden destek alınmıştır. Katılımcılar gönüllü katılım formunu (Ek 1) doldurduktan sonra, görüşme soruları (Ek 2) kendilerine yöneltilerek araştırma süreci ilerletilmiştir. Katılımcıların yanıtlarını gizli tutmak için

isimleri anonimleştirilmiştir. Buna göre her bir katılımcı için K1, K2, K3, ... gibi harf ve rakamlar kullanılmıştır. Yapılan görüşmelerde katılımcıların verdiği yanıtlar ses kayıt cihazı ile kaydedilmiş, izleyen aşamada ayrıntılı bir şekilde yazıya aktarılmış ve toplam 60 sayfalık metin belgesi oluşturulmuştur. Görüşme sürecinde çekilen fotoğraflara karekod tanımlanmış ve kişisel verilerin filtrelendiği görsel içerik çalışma ekinde (bkz. Ek 5) erişime sunulmuştur.

Araştırma verileri içerik analiz yöntemi ile analiz edilmiştir. İçerik analizi, belirli bir konu hakkında toplanan verilerin yer aldığı doküman ve temaları analiz etmek ve bunlardan ayrıntılı çıkarımlar yapmak için kullanılan bir yöntemdir (Hawkins, 2013). Verilerin analizinde MAXQDA 22 yazılımından yararlanılmıştır. Kavramsal çerçevesi önceden belirlenmiş ve belirli bir teoriye odaklanan nitel araştırmalarda, bilgisayar destekli nitel analiz programları aracılığıyla elde edilen kategori ve alt kategoriler, temel alınan teoriye uygun temalar ile ilişkilendirilebilir (Coşgun İlgar ve İlgar, 2014). Bu araştırmada katılımcı yanıtları doğrultusunda 899 kodlama yapılmış, Maxqda ile ulaşılan kategori (20) ve alt kategoriler (118), Chatman (1991) teorisinin temelini oluşturan kavramlarla ilişkilendirilerek dört tema altında çözümlenmiştir (bkz. Tablo 1).

Tablo 1. Temalar ve Kategoriler

Ana Tema	Ana Kategori	Alt Kategori
Bilgi Davranışı	Günlük Yaşam Rutinleri	Kurslara ve dernek faaliyetlerine katılım, köy meydanında sohbet, çocuklarla iletişim, ev işleri ile uğraşmak, çiftçilik yapmak ve bahçeyle ilgilenmek, komşularla vakit geçirmek, camiye gitmek, akşamları ev halkı ile vakit geçirmek, işe gitmek
	Günlük Yaşamda Gereksinim Duyulan Bilgiler	Hobiler ve sosyal yaşam, sağlık, kültür, yasal konular, e-devlet hizmetlerine bağlı uygulamalar, din, tarih, yatırım ve finans, güncel ulusal haberler, ev ekonomisi, çocuk bakımı, aile ilişkileri, seyahat, işle ilgili
	Bilgi Gereksinimin Karşılanması İçin Başvurulan Kaynaklar ve Kanallar	Haber ajansları, arama motorları, bilgisine güven duyulan insanlar, bilgi merkezleri, medya, kitaplar
	Bilgi Ararken Dikkat Edilen Özellikler	Doğruluk, güncellik, güvenilirlik, kolay erişilebilirlik, maliyet, yazarın tanınırlığı
	Bilgi Paylaşım Yolları	Topluluk düzeyinde etkinlikler aracılığıyla, köy meydanında duyuru yapma yoluyla, muhtar aracılığıyla, sosyal medya aracılığıyla, dernekler aracılığıyla, yaşça büyük kişilerin görüşleri
	Bilgi Erişimde Karşılaşılan Güçlükler	Kiril alfabesinin kullanımına bağlı eksiklikler, Nogayca yazılmış kaynakların yetersizliği, Nogayca dışındaki bilgilerin kullanımıyla ilgili sorunlar, bilgi merkezi yetersizliği, bilgisayar ve ağa dayalı teknolojilerin kullanımıyla ilgili sorunlar

Sosyal Normlar	Toplumsal Özellikler	Sosyal yapı, ekonomik yapı, toplumsal roller, örf ve âdetler
	Toplumsal Örgütler	Hastane, okul, cami, kütüphane, arşiv
	Nogay Türklerinin Gelenekleri	İsim verme geleneği, tamgalar ve mezar taşı, sünnet geleneği, cenaze ve defin geleneği, bayram geleneği, düşün geleneği, sözlü gelenekler, misafirperverlik
	Nogay Türklerinde Yemek Kültürü	Kazan börek, cantık, kalakay, lokum, bavursak, inkâl, bılamık, Nogay çayı
	Dil	Nogaycanın özellikleri, günlük yaşamda Nogayca kullanımı, Nogayca dışında konuşulan diller
	Nogay Türklerinin Azalan Gelenekleri	Nogay giysileri, atışmalar, yumurta boyama, düşünlerin süresi, sabantoy, akordiyon çalma, at yarışı
	Geleneklerinin Sürdürülebilir Olmasına Yönelik Faaliyetler	Etkinliklere, festivallere ve dernek faaliyetlerine katılım, çocuk gelişiminde Nogay atasözleri, çeviri faaliyetleri, diğer Nogay Türkleri ile iletişim, Nogayca müzik, Nogayca konuşmak, akademik araştırmalar, geleneksel kıyafetler giymek, Nogay yemekleri yapmak ve Nogay çayı içmek
Dünya Görüşü	Dini inanç	Namaz kılmak, oruç tutma, Kur'an-ı Kerim-i okuma ve anlama
	Batıl inanç	Doğum ve çocuklar ilgili, huzurla ilgili, evlilikle ilgili
	Değer yargıları	Saygı, yardımseverlik, dürüstlük, merhamet, vatanseverlik
Davranış Bağlamı/Sosyal Tip	Danışılanlar	Ayiye, aka, ata, kartaba
	Üretkenler	Çiftçi, zanaatkar, ev hanımı
	Alimler	Akademisyen, öğretmen, doktor, mühendis, avukat
	Güvenilirler	Ebeveyn, çocuklar, hısım/akraba, dostlar, imamlar, danışılanlar

Araştırmanın yürütülebilmesi için Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Etik Kurul Komisyonuna başvurulmuş ve etik kurul izni 11 Temmuz 2023 tarihinde onaylanmıştır (Ek 3).

1.5. ARAŞTIRMANIN DÜZENİ

Araştırma, altı bölümden oluşmaktadır. **İlk bölümde** konunun önemi, araştırmanın amacı, soruları, yöntemi, kapsamı, düzeni ve kaynakları yer almaktadır. **İkinci bölümde** bilgi arama davranışının kavramsal arka planı ve literatür değerlendirilmesi, **üçüncü bölümde** günlük yaşam ve bilgi arama davranışı, **dördüncü bölümde** Nogay Türklerinin tarihi ve sosyokültürel özellikleri ile ilgili bilgi verilmektedir. **Beşinci bölümde** bulgular sunulmakta, **son bölümde** ise elde edilen sonuçların değerlendirilmesi ve öneriler yer almaktadır.

1.6. KAYNAKLAR

Çalışma kapsamında kavramsal alt yapıyı oluşturmak ve tez konusuyla ilgili yapılmış çalışmaları saptayabilmek için çeşitli kaynaklar kullanılmıştır. Bilgi arama davranışı ve modellerle ilgili konularda yerli literatürün yanında sıklıkla yabancı literatürden yararlanılmıştır. En çok kullanılan kaynaklar ve veri tabanları arasında, Information Research, ScienceDirect, Türk Kütüphaneciliği, Bilgi Dünyası, Google Scholar, Journal of Documentation bulunmaktadır.

Chatman Teorisi ve etnik gruplar üzerine yapılan çalışmalar için yine ağırlıklı olarak yabancı literatürden yararlanılmıştır. Wiley Online Library, ScienceDirect, Information Research, Google Scholar, Emerald Insight en çok kullanılan kaynaklar ve veri tabanlarıdır.

Nogay Türkleri hakkındaki bilgilere ve yapılan çalışmalara erişmek için daha fazla yerli literatürden yararlanılmıştır. En çok kullanılan kaynaklar ve veri tabanları: Tehlikedeki Diller Dergisi, DergiPark, Yök Tez Arşivi'dir. Ayrıca Nogay Türkleri ile ilgili daha fazla bilgi edinmek için Nogay Türkleri ve Yardımlaşma Derneği ile de fikir alışverişi yapılmıştır.

2. BÖLÜM KAVRAMSAL ARKA PLAN VE LİTERATÜR DEĞERLENDİRMESİ

Çalışmanın bu bölümünde bilgi arama davranışı ile ilgili literatüre yer verilmektedir. Literatürde ulusal ve uluslararası bilgi arama davranışı ile ilgili yapılan çalışmaların zamana göre değişimi ortak görülme haritaları (co-occurrence) ile sunulmuştur. İzleyen başlıklarda günlük yaşamda bilgi gereksinimi, bilgi arama, bilgi kullanımı, etnik grupların bilgi arama davranışı ve ilgili kavramlar açıklanmaya çalışılmıştır.

2.1. BİLGİ ARAMA DAVRANIŞI ÇALIŞMALARINA GENEL BAKIŞ

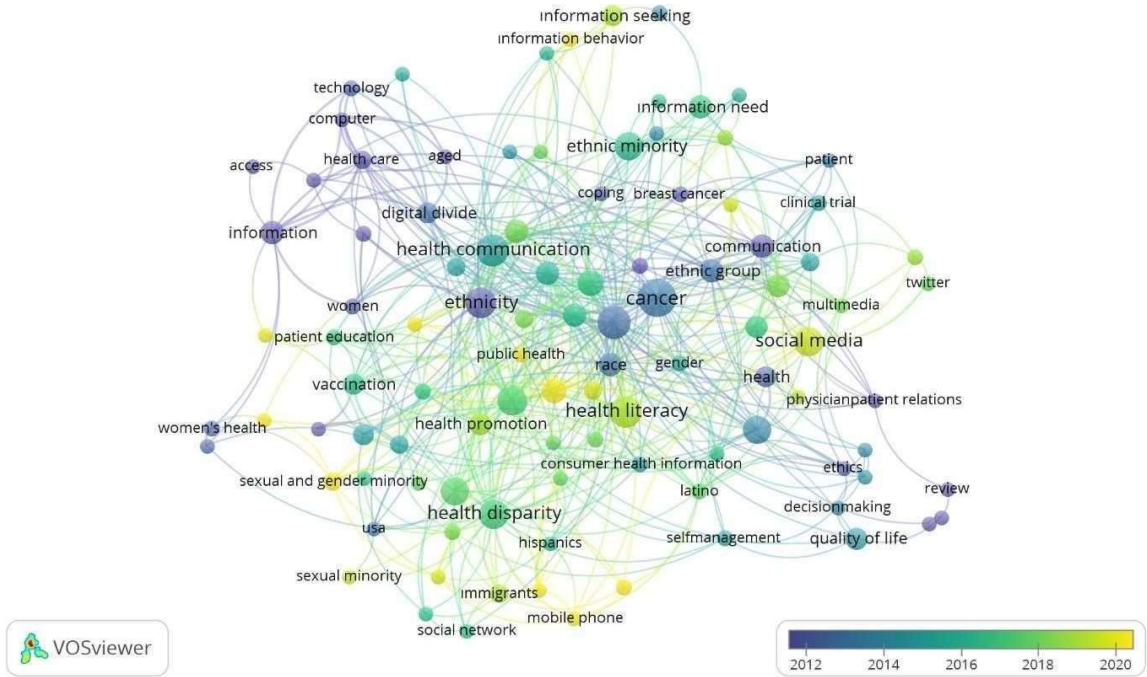
Bilgi arama davranışı, bilgi gereksiniminin algılanması ile ortaya çıkan ve bu gereksinimi giderebilmek için harekete geçirilen aktif bir süreçten oluşmaktadır. Bu nedenle bilgi arama davranışı ve bilgi gereksinimi birbirinden bağımsız olmayan, birbirini tamamlayan kavramlardır (Uçak Özenç, 1997, 319).

Bilgi arama davranışı, bireylerin gereksinimlerine göre değişkenlik göstermektedir. Bu nedenle her zaman farklı disiplinlerin de konusu olmuştur (Uçak, 1997b, s. 245-247). Wilson, bilgi arama davranışındaki gelişimi “tarih öncesi dönem, 1959-1979 dönemi, 1980’den günümüze ve geleceğe ilişkin dönem” çerçevesinde, aşağıda özetlenen kapsamda açıklamıştır (Wilson, 2009):

- Tarih öncesi dönem: Çevresel faktörlerin önemli olduğu dönemdir. Bundan dolayı toplumda ne tür kütüphane hizmetlerine gereksiniminin olduğunu ve sosyal değişikliklerinin kütüphaneyi nasıl etkilediğine yönelik çalışmalar çoğunluktadır. Ayrıca bu dönemde İkinci Dünya Savaşı’nın ortaya çıkması ile tarafların kazanma dürtüsü ile bilimsel çalışmaların ağırlık kazandığı dönem olup bilgi patlaması yaşanmıştır.
- 1959-1979 yılları arası: Bilgi arama davranışı ile ilgili nicel çalışmalar ve kullanıcı odaklı çalışmalar yapılmaya başlanmıştır. Örneğin kütüphane hizmetlerinin kullanımı, halk kütüphanelerinin kullanımı ve ziyaretleri, kitapların bütçeleri ve kitapların satın alınma eğilimleri ile kullanıcısı olmayan kütüphaneleri kullanmak için nelerin yapılacağı ile ilgili çalışmalardır.
- 1980’den günümüze olan süreç: Teknolojinin gelişme gösterdiği ve kullanıcı odaklı çalışmaların artmaya başladığı, teorik bilgilerin ön planda olduğu ve bundan dolayı bilgi arama ile ilgili modellerin ortaya çıktığı, ağırlıklı olarak ilkökul

Şekil 1-a'dan görüldüğü üzere dünyadaki bilgi arama davranışı araştırmalarının konuları çeşitlilik göstermektedir. Geçmişteki araştırmalar bilgi erişim ve bireylerin bilgi gereksinimleri doğrultusunda gerçekleştirilirken pandemi ile Covid-19 ve sağlık konularına yönelinmiştir (bkz. Şekil 1-a). Pandeminin dijital eşitsizliği beraberinde getirmesi ile teknoloji kullanımı, internete erişim gibi konular üzerine çalışmalar yapılmıştır. Ek olarak dünyada yapılan çalışmalarda belirli etnik gruplar üzerine yapılan araştırmalar da mevcuttur. Dünyadaki etnik veya dezavantajlı grupların bilgi arama davranışıyla ilgili çalışmalar dijital uçurum, kanser hastaları, cinsel ve cinsiyet azınlıkları ile özellikle kadınlar, şeker hastaları veya azınlık grupları ile ilgilidir (bkz. Şekil 1-a).

Şekil 1-b'de Türkiye'de yapılan bilgi davranışları araştırmaları yer almaktadır. Türkiye adresli olarak yayımlanmış ve WoS'ta dizinlenmiş araştırmalar ise sıklıkla kanser hastaları ile ilgili çalışmalar, sosyal medya ve internetteki bilgi gereksinimi, Covid-19 ile ilgili çalışmalar, ebeveynlerin bilgi gereksinimi üzerine yapılan araştırmalardır. Dünyada etnik veya dezavantajlı gruplara yönelik çalışmalar yapılmaya devam edilmektedir. Fakat Türkiye'deki araştırmalar temel düzeyde kalmıştır. WoS verisinin yerel/bölgesel araştırmaların tamamını kapsamıyor oluşu ve makale temelli yapısı sebebi ile Şekil 1-b'de yoğunluk olmaması bu konuda Türkiye'de hiç çalışma yapılmadığını göstermez. Yerel dergileri de kapsayan Emerging Sources Citation Index (ESCI)'in kapsanarak bu sorun kısmen giderilmeye çalışılsa da ancak tezler veya diğer yerel kaynaklar (makale dışı eserler) gözden kaçırılmış olabileceği değerlendirilmektedir. Bu sebeple literatür boşluğu saptamada bu yöntemin sınırlılıkları göz önünde bulundurulmalıdır (bkz. Şekil 1-b).

Şekil 2. Dünyadaki Etnik Gruplar Üzerine Bilgi Arama Çalışmaları¹

Şekil 2'de ise dünya çapında yapılan etnik grupların bilgi arama davranışı ile ilgili araştırmalar yer almaktadır. Bu çalışmalar sıklıkla dijital uçurum, sağlık eşitsizliği, göçmenler ve etnik grupların bilgi gereksinimi, kadınların bilgiye erişimi/teknoloji kullanımı gibi farklı temalara odaklanmaktadır. Literatür son yıllarda farklı, dezavantajlı ve etnik gruplara yönelmektedir (bkz. Şekil 2).

¹ 366 makalenin anahtar kelimeleri indirilmiştir. Sorgu cümlesi: TS=("information habit*" OR "information need*" OR "information seeking behaviour*" OR "information seeking behavior*" OR "Information need*" OR "information seeking habit*" OR "information behavior*" OR "information behaviour*" OR "information seeking") AND TS=(minorit* OR "ethnic group*" OR "ethnic minorit*"), Sorgu Tarihi: 15 Kasım 2022.

2.2. GÜNLÜK YAŞAMDA BİLGİ ARAMA DAVRANIŞI VE İLGİLİ ÇALIŞMALAR

Kuşkusuz bilgi, insanların temel gereksinimleri arasındadır. İnsanlar hayatını devam ettirebilmek ve diğer bireylerle iletişim kurabilmek için bilgiye gereksinim duyarlar (Uçak, 1997a, s. 315). Aynı zamanda toplumların ilerlemesi için doğru kapsamda, doğru biçimde ve doğru zamanda erişilmesi ve kullanılması beklenen bilgilere gereksinimleri vardır (Yusuf, 2012, s. 2).

Gereksinim Türk Dil Kurumu'na göre "eksik duyulan şey, ihtiyaç" olarak tanımlanmaktadır ("Türk Dil Kurumu Sözlükleri", 2022). Maslow'un İhtiyaçlar Hiyerarşi Teorisi'nde de insanların temel gereksinimlerini olan "fizyolojik gereksinimler", "güvenlik gereksinimleri", "saygı gereksinimi", "kendini geliştirme gereksinimi", "bilme ve anlama gereksiniminden" bahsedilmektedir. Maslow insanların bu gereksinimlere sürekli olarak ihtiyaç duyduğunu ve bu durumun davranışlarda da belirleyici olduğunu ifade etmektedir (Maslow, 1943).

Yukarıda da belirtildiği gibi, insanların en yaşamsal gereksinimlerinin başında bilgi gelmektedir. Literatürde bilgi gereksinimi ifade eden pek çok tanım bulunmaktadır. Öncül tanımlardan bazıları aşağıda sıralanmıştır:

- Bilgi gereksinimi, bireyin zihninde oluşan ve gözlemlenemeyen öznel bir deneyimdir (Wilson, 1997, s. 552).
- Bilgi gereksinimi, bireyin bir konuyla veya sorunla başlayan belirsizliğini giderebilmek için harekete geçtiği bir eylemdir. Birey bu belirsizliği giderebilmek için bilgi aramaya yöneldiği zaman karşılaştığı her yeni bilgi bireyin bilgi gereksinimini değiştirebilmektedir. Bu sayede bilgi gereksinimi durağan bir yapıdan çıkarak devingen bir yapıya dönüşmektedir (Kuhlthau, 1991, s. 362).
- Dervin (1983, s. 4) bilgi gereksinimi, bireyin zihindeki "boşluk" kavramı ile ilişkilendirmektedir.

Öncül tanımlarda da vurgulandığı gibi bilgi gereksinimi; bireyin tanımlamakta güçlük çektiği, karmaşık ve zihinsel bir süreci ifade etmektedir. Bilgi erişim sürecinin en büyük sorunu, bireylerin bilgi gereksinimi ile ilgili sorunu tanımlayamamasıdır. Bu nedenle bireyler hem bilgi gereksinimini tanımlarken zorlanmaktadırlar hem de bilgi kaynaklarına erişmek için doğru bir şekilde tanımlama yapmasını bilememektedirler. Bu yüzden

bireyler zihninde oluşan sorulara cevap bulabilmek için ilk önce bilgi gereksinimini soyut bir kavramdan çıkararak somut bir kavrama dönüştürmesi gerekmektedir (Gürdal Tamdoğan, 2009, s. 160).

Bilgi gereksinimi, bilgi kullanımı ve bilgi arama sürecini bir arada kapsayan bilgi arama davranışı (information seeking behavior), kütüphane ve bilgi bilim alanında bireylerin bilgi ile ilişkisini anlamayı sağlayan bir kavram olarak değerlendirilmektedir (Bates, 2017, s. 2074). Bilgi arama davranışı kavramını ise ilk kez Thomas D. Wilson (1981) tanımlanmış ve bilgi gereksinimini de içine alan genel bir kavram olduğunu ifade etmiştir. Bilgi arama davranışı, bireylerin bilgi gereksinimlerini karşılamak üzere yöneldikleri belli bir amaca dayanan bir süreçtir. Bilgi arama davranışı, bireylerin aktif veya pasif bir biçimde gereksinim duyduğu bilgiyi, bilgi kaynaklarının kullanılmasıyla ortaya çıkan davranışların bütünü olarak ele alınmaktadır. Ayrıca bilgi arama davranışı, bireyin fiziksel ve zihinsel eylemlerinden oluşan mevcut bilgilerin karşılaştırılmasını içeren zihinsel bir eylemdir (Wilson, 2000, s. 49).

Bilgi arama davranışı, bireyin var olan bilgi eksikliğini farkına varması ile başlar ve bu eksiklik tamamlanıncaya kadar devam eder. Bireyin zihni rahatlayana kadar bilgi arama davranışı sürekli olarak değişir. Bu aktif süreçte bilgi benimsedikçe yeni bilgi gereksinimlerini ortaya çıkar. Böylece bilgi arama davranışı bireyin hem bilgi düzeyini hem de gereksinimlerini durağan bir yapıdan çıkararak dinamik bir yapıya geçirir (Westbrook, 1993, s. 542).

Bilgi arama davranışı ile ilgili yapılan araştırmaların tarihi çok eskilere (1900'lü yıllar) dayanmaktadır. 1959 yılından önce halk kütüphanelerinin kullanımı üzerine yapılmış çalışmalar mevcuttur (Sen, 2008, s. 87). 1930'lu yıllarda Amerika Birleşik Devletleri'nde Chicago Üniversitesi'nde kütüphanecilik alanında lisansüstü alanda ilk doktora derecesi verilmiştir. Douglas Waples ve Bernard Berelson gibi bilgi bilim alanındaki araştırmacılar çalışmalarını sahaya taşımaya başlamışlardır. Waples, okuyucu tercihleri üzerine araştırmalar; Berelson ise halk kütüphanelerinin kullanımı ile ilgili çalışmalar yapmıştır (Bates, 2017, s. 2075).

Bir diğer çalışma da günümüzde temel alınan kütüphaneciliğin beş ilkesini literatüre kazandıran Ranganathan'a (1931) aittir. Ranganathan'ın ifade ettiği bu ilkeler şu şekildedir: Her okuyucunun bir kitabı vardır. Her kitabın bir okuyucusu vardır. Kitaplar

okunmak içindir. Okuyucunun zamanını boşa harcamamak gerekir. Kütüphane gelişen bir organizmadır (Sen, 2008, s. 87).

1939'da İkinci Dünya Savaşı'nın başlaması ile ülkelerin liderleri; savaş makinelerini ve araçlarını geliştirmek istemiş ve buna bağlı olarak bilime dayalı çalışmalar üretmeye başlamıştır. Bu çalışmaların büyük bir kısmının sınırlı erişimi varken savaşın sonlarına doğru özellikle de Almanya'da üretilen ve savaştan sonra araştırmacıların kullanımına sunulan çalışmalar ortaya çıkmıştır. Günümüzde konuşulan "bilgi patlaması" teriminin temelleri de burada atılmıştır. Bu terim, World Wide Web (Dünya Çağında Ağ)'in ortaya çıkmasıyla katlanarak artan bilgiyi ifade etmek için kullanılmaktadır (Wilson, 2010, s. 28). Bunun sonucunda bilgi patlamasıyla birlikte bilgi arama davranışı önem kazanmaya başlamıştır. Bilgi arama davranışı ile ilgili ilk çalışmaların başlangıcı 1948 tarihinde yapılan Royal Society Scientific Information Conference (Kraliyet Toplumu Bilimsel Bilgi) olarak kabul edilmektedir. Bu konferanstan sonra "kullanıcı gereksinimleri", "bilgi gereksinimleri" ve "bilgi arama davranışı" kavramlarını içeren çalışmalar ortaya çıkmıştır. Ancak çalışmalar, bilgi arama davranışı kavramını ortaya çıkarmış olsa bile ilk çalışmalardan ampirik bulgular elde edilemeyecek şekilde eksik ve yetersiz kalmıştır. Bu çalışmaların eksik kalmasının nedenleri olarak insan davranışlarının detaylı bir şekilde gözlemlenemeyecek olması, nicel çalışmalara ağırlık verilmesi, Bilgi Bilim alanındaki araştırmacıların teorik modelleri göz ardı etmesi ve bilgi arama davranışı ile ilgili modellerinin geç (10-15 yıl arasında) ortaya çıkmasından kaynaklanmaktadır (Wilson, 1999, s. 250-254).

1959-1979 tarihleri arasında kullanıcıya yönelik çalışmalar artmaya başlamış ve çoğunlukla insanların kütüphane kullanımı üzerine yapılan çalışmalar yoğunlaşmıştır. Örneğin Journal of Documentation Dergisi'nde 1.121 makalenin içeriğinde öğrencilerin, araştırmacıların ve öğretmenlerin kütüphane hizmetlerinin memnuniyetini ölçmeye yönelik çalışmadır. Amerika Birleşik Devletleri'nde bulunan Beverly Hills Public Library in California Halk Kütüphanesi'ne yönelik araştırma soruları hazırlanmıştır. Bu sorularda "kullanıcı ne tür kitap ödünç alma eğiliminde olmalıdır, kütüphane kullanımı neden azdır, kütüphanedeki hizmetlerin maliyeti nedir, kütüphanedeki kitapların ödünç alınmasına ne kadar süreyle izin verilmelidir?" vb. gibi sorulara yanıt aranmıştır (Wilson, 2010, s. 29).

1970'lerde nicel yöntem ve sistem odaklı çalışmalar ön plana çıkarken, 1980'lerden itibaren bireysel odaklı ve nitel yöntemler ön plana çıkmaya başlamıştır (Wilson, 2000,

s. 51). Nitel yöntemlerle ilgili ilk çalışmalar modellerle başlamıştır. Bilgi arama davranışının temelini oluşturan ilk modeller şu şekilde sınıflandırılmıştır (Lakshminarayanan, 2010, s. 94-110):

- Davranışsal Modeller: Ellis Model (1989), Krikelas Model (1983)
- Bilişsel-Davranışsal Model: Johnson Model (1997)
- Bilişsel-Duygusal Modeller: Anlamlandırma Modeli (Dervin-1983), Kuhlthau (1991)
- Entegre Bilgi Arama Davranışı Modelleri: Wilson (1981, 1996, 1999).

Modeller, bilgi arama davranışını diyagramlar şeklinde bu davranışın nedenlerini, sonuçlarını veya aşamaları arasındaki ilişkilerini tanımlamaya çalışmaktadır (Wilson, 1999, s. 251-254). Modeller, teorilerden çok spesifik problemlere odaklanmaktadır ve diyagramlarla içeriğini somut hala getirmeye çalışmaktadır (Lakshminarayanan, 2010, s. 94). Bu modellere yönelik olarak yapılan çalışmalar, Krikelas ve Kuhlthau modelleridir. Krikelas modeline ilişkin yapılan çalışmada, etnik yönden farklı olan ergenlerin sağlık bilgisi ile ilgili bilgi davranışları araştırılmıştır. Katılımcılara “sağlık bilgilerini nasıl aradıkları, belirli konu türleri için tercih ettikleri bilgi kaynaklarının neler olduğu ve mobil sağlık teknolojisini kullanarak ne tür kişisel sağlık bilgilerini incelediklerine” yönelik sorular sorularak bilgi davranışları saptanmaya çalışılmıştır. Katılımcılar acil sağlık gereksinimlerini karşılamak için internet sitelerini ve sağlık web sitelerini kullandıkları saptanmıştır. Bunun yanı sıra katılımcıların çoğu, sağlıkla ilgili internette bilgi aramalarına rağmen, aile üyelerinin ve sağlık uzmanlarıyla görüşmenin daha güvenilir olduğunu ifade etmişlerdir. Krikelas çerçevesinde dayanan bulgularda, katılımcılar bilgi kaynaklarına erişirken mobil teknolojiyi kullandıklarını ve bilgi toplama modeliyle uyumlu olduklarını saptanmıştır (Okoniewski ve diğerleri, 2014, s. 123).

Bir diğer çalışma ise Çakmak'ın (2016, s. 540-563) öğrencilerin bilgi arama süreçleri ile ilgili tutumlarını ve düşüncelerini Kuhlthau'nun bilgi arama davranışı modeline dayandırdığı çalışmasıdır. Söz konusu çalışmada, öğrencilerin “konu seçimi”, “bilgi toplama” ve “tamamlama” aşamaları değerlendirilmiştir. Bilgi toplama aşamasında öğrencilerin “bilgi kaynaklarını ve kanallarını kullanma” alt kategorilerine ilişkin doğru bir şekilde anladıkları belirlenmiştir. Öğrenciler araştırma yaparken kitap, dergi, makale gibi çeşitli bilgi kaynaklarının kullanılması gerektiğini ve her bilgiyi internetten bulabileceklerini düşünmektedirler. Konu seçiminde ilgi alanlarına, konu hakkında daha önceden bilgi sahibi olup olmamalarına ve bilgiye kolay bir şekilde ulaşım

ulaşamayacaklarına göre bilgiyi seçeceklerini ifade etmişlerdir. Öğrencilerin bilgi arama süreçleriyle ilgili kavramlarına, düşüncelerine ve tutumlarına ilişkin derinlemesine yapılan bu çalışmada, bilgi arama sürecine yönelik eğitim programları oluşturma, kullanıcı eğitimlerini yeniden yapılandırma konusuna öncülük etmektedir.

Bireylerin bilgi arama davranışı sürecinde zihinsel, psikolojik, çevresel, bireysel gibi birçok faktör etkili olmaktadır. Bunun sonucunda araştırmalar, bilgi arama davranışı kavramının ve modellerinin ötesine geçerek 1980'li yıllardan itibaren bireylerin bilgi arama davranışının disiplinlerine, mesleklerine, psikolojik yapılarına, yaşına ve çevresine göre değiştiğini ortaya koymuş ve bireylerin bilgi arama davranışı daha kapsamlı olarak araştırılmaya başlanmıştır. Uçak (1997a, s. 321), bireyin bilgi davranışlarını etkileyen nedenleri “bilgi kaynağı ve bilgiye erişim ile ilgili faktörler”, “bireyin içinde yaşadığı çevreyle ilgili faktörler” ve “bireysel faktörler” olmak üzere üç grup başlık altında ele almaktadır. Wilson (1997, 556-560) bilgi arama davranışını etkileyen faktörleri kişisel özellikler, demografik özellikler (yaş, cinsiyet), ekonomik özellikler (maliyet ve zaman), sosyal özellikler ve çevresel özellikler (bireyin işi ve yaşadığı çevre) başlıkları altında sınıflamaktadır.

Bireyler için bilginin ekonomik boyutu önem taşımaktadır. Bireyler bilgi aramada uygun miktarda bulunan bilgi kaynaklarını tercih etmektedirler çünkü bireyler bilgi kaynağının “doğruluğunu”, “güncelliğini”, “bilgi miktarını” ve “isabet oranını” göz ardı ederek öncelikle bilgiye fazla ücret ödemediği ulaşılabilmek istenir (Uçak, 1997a, s. 321). Buna ek olarak bireylerin bilgiye ulaşırken içinde bulunduğu ülke şartları da etkili olmaktadır. Bazı ülkeler bilgi fakiri (information-poor) bazı ülkeler ise bilgi zengini ülkelerdir (information-rich). Bu durum, bireylerin bilgiyi bulma süreçlerini etkilemektedir (Wilson, 2006, s. 665). Örneğin hükümetler siyasi yasaklar koyarak bilgi kaynaklarının kullanımını sınırlandırmaktadır. Böylece belirli bir alanda araştırma yapmak isteyen bireyler için önemli olan bu kaynaklara ulaşamamakta ve bu durum bireyin bilgi arama davranışının yarıda kalmasına neden olmaktadır (Uçak, 1997a, s. 322).

Bireylerin kişisel konularına ilişkin bilgi arama davranışı ile ilgili yapılan çalışmalar ise Heinström'ün yaptığı araştırmalar ile başlamıştır. Bu alandaki araştırmalarda kişilik ve bireyler arasındaki ilişkinin öğrenme stiline nasıl karşılık geldiği ve bilgi oluşturma stratejilerini nasıl etkilediği gibi konular ele alınarak bireyin kişisel ve bilişsel yönü değerlendirilmektedir (Hyldegard, 2009). Buna ilişkin Heinström'ün yaptığı çalışmada

öğrencilerin kişiliği ile çalışma yaklaşımı arasındaki ilişkinin bilgi davranışları üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Çalışma, beş faktörlü kişilik modeline dayanan NEO Kişilik Envanteri (NEO PI-R) ile test edilmiştir. Kişilik testinde yer alan başlıklar “nevrotiklik (kaygı, öfke, karamsarlık vb.)”, “dışadönüklük (sıcaklık, girişkenlik, içine kapanıklık vb.)”, “deneyime açıklık (problem çözme, pratiklik vb.)”, “uyumluluk (şüpheli, inatçı, gururlu vb.)” ve “vicdanlılık (dürüstlük)” ile ilgilidir. Kişilik testinde bu özellikler on iki madde ile ölçülmektedir. Elde edilen bulgularda, bilginin konuyla ilgili olup olmadığını bilmekte güçlük çekmenin dikkatsiz (düşük vicdansızlık), muhafazakâr (düşük açıklık), rekabetçi (düşük uyumluluk) ve hassas (yüksek nevrotiklik) kişilik yapısıyla ilişkili olduğu ortaya çıkmıştır. Eleştirel düşünme, açık sözlü (düşük uyumluluk) bir karakterle ilişkilidir. Vicdanlılık; bilgi arayışına yansıyan, çok çalışmaya yönelik genel bir isteklilikle ilgilidir. Deneyime açıklık; merak, yeni şeyler öğrenme ve ilgi ile bağlantılıdır. Bu durum bilgi aramada çabayı tetiklemektedir. Araştırmanın sonuçlarında bilgi aramanın kişilik özellikleriyle ilişkili olabileceğini ve bilgi aramanın kişilik özellikleriyle bağlantılı ve bilgi arama sürecinin kişiye ne kadar bağımlı olduğunu, her bireyin farklı ve birbirine benzemeyen bilgi arama yöntemine sahip olduğunu ortaya koymaktadır (Heinström, 2003).

Bilgi arama davranışı yaş gruplarına göre de farklılıklar göstermektedir. Örneğin lisans öğrencilerine yönelik yapılan çalışmalarda, Kurulgan ve Argan (2007, s. 291) öğrencilerin internet üzerindeki bilgi davranışlarını incelenmiştir. Öğrencilerin büyük bir kısmı interneti araştırma yapmak ve e-postalara bakmak için kullandıkları belirlenmiştir. Öğrenciler arama motorlarından en çok Google ve Yahoo’yu kullanmaktadırlar. Yaş grubunun bilgi arama davranışına etkisine yönelik yapılan bir diğer çalışma da sekizinci sınıf öğrencilerine yöneliktir. Elde edilen sonuçlarda öğrenciler bilgi ararken interneti kolay, güncel buldukları ve aradıkları her türlü bilgiye ulaşabildiklerinden dolayı interneti (%94) tercih ettiklerini ifade etmişlerdir. Öğrenciler interneti genellikle sosyal ağlar ve arkadaşlarla sohbet etmek için kullanmaktadırlar (Ekici ve Uçak, 2012, s. 87). Dördüncü sınıf öğrencilerinin (10 yaş) %95’i internette bilgi ararken arama motorlarından tarama yapmaktadırlar. Bilgiyi ararken en kolay yolun internete başvurmak olduğunu belirtmişlerdir. Öğrenciler çoğunlukla merak ettikleri konuları araştırmak ve okul ödevleri için interneti kullanmaktadırlar (Ateş, 2013, s. 151-152). Bilgi arama davranışını etkileyen bir diğer yaş grubu da yaşlı insanlardır. Bilgi arama davranışı alanında yaşlılara yönelik ne tür çalışmaların yapıldığı araştırılmıştır. Çalışmanın bulguları, dört ana kategori altında toplanmıştır. Bu kategoriler: “sağlık”, “bilgi arama davranışı ve yaşlı yetişkinler”,

“bilgi arama davranışı ve iletişim teknolojisi”, “demografik değişken olarak yaş” kategorileridir. Yaşlıların bilgi arama davranışını araştıran 229 yayın arasından en çok (%68) yaşlıların sağlık kategorisi ile ilgili yapılan çalışmalardan oluştuğu geri kalan konuların ise “çevrimiçi bilgi arama davranışı, sağlık okuryazarlığı” ile ilgili olduğu saptanmıştır (Hillebrand, 2022).

Disiplinlere yönelik çalışmalar 1960 yılında ilk olarak fen ve mühendislik bilimleri ile başlamış, 1970’lerde sosyal bilimler ile devam etmiş, 1980-1990’lı yıllarda ise en son incelenen grup insani ve beşerî bilimler olmuştur (Bates, 1996, s. 155). 1970’li yıllarda Information Requirements of the Social Sciences (INFROSS) kavramı ortaya çıkmıştır. Bu kavram sosyal bilimler alanındaki araştırmacıların bilgi davranışlarını anlamaya yöneliktir. Sosyal bilim alanında az sayıda kütüphane ve kütüphanecinin olması bu alanda kullanıcıların karşılaştıkları sorunlar sosyal bilimcileri sorunlarla karşı karşıya bırakmış ve bununla ilgili bilgi gereksinimlerini doğurmuştur (Line, 1971, s. 412; Wilson, 2010, s. 30;). Her bir disipline göre de bilgi arama davranışında farklılıklar olduğu saptanmıştır. Bu çalışmanın öncülerinden biri olan Uçak (1997b, s. 245-247) fen, sosyal, mühendislik ve insan bilimcilerin bilgi gereksinimi ile bilgi arama davranışını araştırmıştır. Uçak, araştırmaya bilim adamlarının bilgi gereksinimlerini, bilgi kaynaklarının tercihini, bilgi ararken dikkat ettikleri özellikleri ile bilgi gereksinimi ve bilgi arama davranışının bilim dallarına göre farklı olup olmadığını nicel bir yöntemle ele almıştır. Araştırmanın sonucunda bilim adamlarının bilgi gereksinimleri ve bilgi davranışlarının disiplinlere göre değiştiği sonucuna ulaşılmıştır. Mühendisler ile fen bilimciler; sosyal bilimciler ile insan bilimcilerin bilgi gereksinimi ve bilgi arama davranışı benzer özellikler gösterirken, en büyük fark mühendislerde görülmüştür. Sosyal bilimler ve insan bilimleri alanlarında en çok tercih edilen kaynakların resmî kaynaklar olduğu belirlenmiştir. Sosyal bilimciler, resmî iletişim kanallarının yanı sıra konferans, toplantı, seminer gibi resmî olmayan iletişim kanallarını da tercih etmektedirler. Sosyal bilim alanında çalışan araştırmacılar genellikle basılı kaynaklardan (dergi, kitap) bilgi gereksinimlerini karşılamaktadırlar. İnsan bilimcilerin gereksinim duyduğu kaynaklar orijinal ve eski kaynaklardır. Sosyal bilimler ve insan bilimler alanında indeks, öz ve veri tabanı gibi ikincil kaynak kullanımı düşük düzeydedir (Uçak, 1999, s. 118-119). Örneğin sosyal bilimler alanındaki akademisyenlere yönelik yapılan çalışmada, akademisyenlerin araştırma yapmak için en çok tercih ettikleri bilgi kaynakları dergiler ve kitaplardır. Sosyal ve insan bilimleri kütüphaneden bilgiye erişebildikleri gibi kaynakçadan da bilgi kaynaklarını takip etme ve literatür taramada arama motorlarını kullanmayı öncelikli tercih etmektedirler (Zencir,

2017, s. 885). Akademisyen mühendisler, bilgi gereksinimlerini karşılamak için arama motorlarını kullanmakta, bilgiye en kısa yoldan, en kısa sürede ve daha az masrafla ulaşmak istemektedirler. Akademisyen mühendislerin kütüphane kullanımı az olmakla birlikte basılı kaynak kullanımı da oldukça azdır (Tanrıkulu, 2006, s. 83).

Sosyal bilimleri, insan bilimleri ve mühendislik bilimlerini daha özele indirgediğimizde mesleklere göre hatta mesleklerin içerisinde farklı alanlara göre de bilgi arama davranışında farklılıklar ortaya çıkmaktadır. Örneğin tarihçiler bilgi gereksinimlerini basılı kaynaklardan ve arşiv kaynaklarından bilgi gereksinimlerini karşılamaktadırlar. Tarihçiler özellikle dergi, el yazmaları ve arşiv kaynaklarını sıklıkla kullanmaktadırlar. Tarihçiler hem resmî hem de gayri resmî iletişim kanallarıyla bilgiye erişim sağlamaktadırlar (Birinci, 2007, s. 35-36). Gazeteciler ise haber yazımı ile ilgili bilgilere en kısa zamanda ve güncel bir şekilde bilgiye ulaşmak isterler. Ayrıca gazetecilerin bilgi gereksinimlerini ve bilgi davranışlarını ekonomik sıkıntılar ve teknolojinin kullanımı etkilemektedir (Önal, 2008, s. 286). Diğer bir alana sahip olan coğrafyacılar gereksinim duydukları bilgileri “haritalar”, “uydu görüntüleri”, “hava fotoğrafları”, “şekiller” ve “istatistiki” bilgilerden sağlarlar. Coğrafya biliminin alt alanı olan fiziki coğrafya ve beşerî coğrafya bulunmaktadır. Fiziki coğrafyacıların ve disiplin coğrafyacıların da bilgi gereksinimleri birbirinden farklılık göstermektedir. Fiziki coğrafyacılar kamu kurumlarından bilgiyi sağlarken beşerî coğrafyacılar bilimsel mekânsal olarak bilginin nerede olduğunu önemsemektedirler (Gürleyen, 2016, s. 524, 526-527). Sağlık alanından olan tıp akademisyenler ve hemşireler, bilginin doğruluğunu ve güncelliğini önemsemektedirler. Tıpçılar en çok doğru ve güncel bilgiye gereksinim duymakta ve elektronik ortamdan bilgiye erişmeyi tercih etmektedirler. Tıpçıların bilgiyi elektronik ortamdan tercih etme nedenleri ise kütüphaneyi fiziksel açıdan yeterli görmemekteler ve basılı kaynakları güncel bulmamaktadırlar. Hemşireler ise bilgi gereksinimlerini gidermek için “hasta kayıtları”, “farmasötik kitaplar”, “el kitapları”, “ders kitapları”, “internet”, “veri tabanları” gibi bilgi kaynaklarını kullanmaktadırlar. Hemşireler için meslektaşlar ve hekimler en önemli bilgi kaynağıdır. Hemşireler bilgi ararken çevresel, kişisel ve sosyal çevrelerinden etkilenmektedir. Hemşireler klinik durumlarda güncel kaynaklara erişmeyi ve bunlar arasından da basılı olanları daha çok kullanmayı tercih etmektedirler (Bozkurt, 2019, s. 119; Hasbempour, 2015, s. 101-103; Köse, 2011, s. 103).

Teknolojinin gelişmeye başladığı 2000’li yıllara gelindiğinde bilgi arama davranışı ile ilgili çalışmalar değişiklik göstermeye başlamıştır. Örneğin insanların kütüphane kullanımı

üzerinde yapılan çalışmalarda kullanıcıların nicel özelliklerden çok onların bilgi gereksinimlerine yönelik çalışmalar araştırılmaya başlanmıştır. Halk kütüphanelerine yapılan bir çalışmada, kullanıcılar en çok bir kaynağı ödünç almak için kütüphaneyi kullanmakta ve en az internetten yararlanmak için kütüphaneye gelmektedir. Kullanıcıların günlük bilgi gereksinimleri çoğunlukla eğitim, ulaştırma, teknoloji, turizm gibi konularda çeşitlilik göstermektedir. Kullanıcıların görüşleri doğrultusunda, kütüphanenin mevcut kaynaklarının ve hizmetlerinin iyileştirilmesi ve bilgi kaynaklarını öğreten eğitim programlarına gereksiniminin olduğu saptanmıştır (Özlük 2006, s. 176; Soylu 2016, s. 124).

Teknolojinin gelişmesiyle birlikte, elektronik ortamda bilgi davranışlarını inceleyen çalışmaların bilgi arama davranışı ve bilgi gereksinimi ile ilgili kullanıcı istatistiklerine de yoğunlaştığı görülmüştür. Örneğin Birleşik Krallıkta Çinli kullanıcıların çevrimiçi akademik kütüphaneyi nasıl kullandıklarını anlamak üzere log analizleri araştırılmıştır. Birleşik Krallık dışındaki ülkelerden özellikle çevrimiçi akademik kütüphaneye erişim sağlamaktadırlar. Bunun nedeni ise başka ülkelere seyahat eden akademisyenler ve Çinli yüksek lisans ile lisans öğrencilerinin olmasıdır. University College London (UCL) kitaplık sisteminde oturum başına görüntülenen sayfa sayısı ortalama yaklaşık altı sayfa ve bu sayfaların görüntülenme oranı yaklaşık dokuz dakikadır. Bu durum kullanıcıların kütüphane sistemine erişirken daha fazla zaman ayırdıklarını göstermektedir (%29). Ayrıca sistemin dil ayarında diğer diller göz ardı edilmiş ve bu nedenle Çinli kullanıcıların dijital kütüphane sistemini farklı bir şekilde kullandıklarını ve kültürel faktörlerin bilgi arama davranışını etkilediği sonucunu ortaya çıkarmıştır (Fu, Lomas ve Inskip, 2021, s. 7-10).

Gelişen teknolojiye bağlı olarak dijital uçurum kavramı ortaya çıkmış ve fakir ülkeler ile zengin ülkelerin bilgi teknolojilerini kullanımları arasındaki fark belirginleşmiştir. Bunun üzerine, “bilgi eksikliğinin toplumdaki dezavantajlı insanlar üzerinde etkisi”, “göçmenlerin bilgi kaynaklarına erişimi”, “zengin ülkeler ile fakir ülkeler arasındaki ekonomik uçurum” gibi konular gündeme gelmiştir. Bu açığı kapatılmak adına halk kütüphaneleri de hizmet vermeye başlamıştır (Wilson, 2010, s. 31). Bunun dışında literatürde dezavantajlı bireyler ve etnik gruplarla ilgili çalışmalar (Adigun, Vivekanantharasa ve Obosu, 2021; Ahmadinia, Erikson-Backa ve Nikou 2022; Fisher ve diğeleri, 2004; Jeong, 2004; Jung ve Jang, 2022; Khoir, Du ve Koronios, 2015; Otonekwu, Oyedokun, Adesina ve diğeleri,

2022; Peddie ve Kelly-Campbell, 2017; Yeon ve Lee, 2021; Yi ve diğeri, 2021; Wang ve Yu, 2017) da göze çarpmaktadır.

Dezavantajlı gruplardan görme ve işitme engelliler üzerine yapılan çalışmaların ön plana çıktığı söylenebilir. İlgili çalışmalardan (Adigun, Vivekanantharasa ve Obosu, 2021; Otonekwu, Oyedokun, Adesina ve diğeri, 2022; Peddie ve Kelly-Campbell, 2017; Wang ve Yu, 2017) görme engelli ve işitme engelli bireylerin, bilgi arama davranışını ele alan çalışmaları değerlendirelim.

Güney Afrika'da pandemi (Covid-19) sürecinde işitme veya görme engelli bireylerin bilgi arama davranışı ile ilgili bir çalışma yapılmıştır. Bu çalışmada 18-69 yaş arası katılımcıların bilgi gereksinimleri, kullandıkları bilgi kaynakları ve bilgi erişimde karşılaştıkları zorluklar araştırılmıştır. Katılımcıların gereksinim duyduğu bilgiler aşılarda, faiz oranları, semptomlar, seyahat uyarıları ile ilgili konulardır. Katılımcılar, bilgi gereksinimlerini giderebilmek için internetten, sosyal medyadan ve televizyondan yararlanmaktadır. Katılımcıların arama yaparken karşılaştıkları zorluklar ise televizyon programlarında bulunan çok az sayıdaki işaret dili eksikliğidir (Adigun, Vivekanantharasa ve Obosu, 2021, s. 20-25).

Görme engelli kullanıcıların Covid-19 döneminde bilgi arama davranışı ile ilgili yapılan çalışmada, görme engelli bireyler bilgiyi çoğunlukla ailelerinden, arkadaşlarından, komşularından, radyodan ve televizyon programlarından edinmektedirler. Bireylerin ayrıntılı bir bilgiye gereksinimleri olduğunda kütüphaneye gitmekte veya internetten elde etmektedirler. Bireyler için yeterli donanım ve cihazlar kütüphanelerde çok az bulunmaktadır. Bundan dolayı görme engelli bireyler, bilgisayar ekranlarının üzerindeki yazıları okuyamadıklarından dezavantajlı durumdadır. Kütüphaneler de Braille alfabesiyle yazılmış yönlendirmeler, klavyeler, sesli kitaplarla, gözlük yardım ekipmanları ile donanımlı olmalıdır. Pandeminin ortaya çıkışı ile görme engelli bireylerin kütüphaneyi kullanımları azalmıştır. Pandemi sonrasında kütüphane hizmetlerinin ayırt edici olan dijital kütüphane hizmetleri geliştirilmeli ve görme engelli bireylerin bilgi kaynakları özel bilgi taleplerini karşılayacak formatta hazırlanması gerekmektedir. Ayrıca pandeminin etkisinden dolayı görme engelli bireyler internetten daha fazla bilgi edinmektedirler (Otonekwu, Oyedokun, Adesina ve diğeri, 2022, s. 15-16).

Yeni Zelanda'da işitme engelli bireylerin bilgi arama davranışına yönelik yapılan çalışmada, 11 katılımcıya *"işitme testi nerede yaptırabilirim ve işitme cihazları nasıl"*

çalışır?” sorularının cevaplarını öğrenebilmek için interneti kullanmaları istenmiştir. Katılımcılar en çok (8 kişi) interneti işitme cihazlarından bilgi almak ve tedavi seçenekleri için interneti kullanmaktadırlar. Özellikle katılımcılar işitme cihazlarının maliyetleri hakkında genel bilgi veren ve odyoloji randevularına kolay erişim sağlanan web sitelerini tercih etmişlerdir. Katılımcıların en çok (6 kişi) tercih ettiği tarayıcı Google Chrome olmuştur. Katılımcılar hiçbir bilginin doğrulanmasını yapmamış sadece web sitelerinin üzerinde yer alan logoya bakmışlardır. Katılımcılar için görsel unsurlar önem taşımıştır. Katılımcılardan altısı içeriklerde görsellerin yer aldığı web sitelerini tercih etmişlerdir. Ayrıca web sitelerinde yer alan büyük yazı tipleri, gezinme seçenekleri ve renk ayarları da önem taşımaktadır. Bireyler (7 kişi) internetten sağlık bilgisi bulma konusunda kendilerine çok güvendiklerini belirtmişlerdir (Peddie ve Kelly-Campbell, 2017, s. 141-148).

Çin’de yaşayan görme engellilere yönelik yapılan çalışmada bireylerin bilgi gereksinimlerinin kendi hayatlarındaki sorunlarla yakından ilişkili olduğu saptanmıştır. Katılımcıların eğlence, kişisel ilgi, tüketici bilgileri, sağlık, engellilere yönelik sosyal haklar ve politikalar ile ilgili konularda bilgi gereksinimleri vardır. Katılımcılar; televizyondan, telefondan ve radyodan rutin olan haberleri ve güncel olayları takip etmektedirler. Bireylerin ilgilendiği konular; spor, ekonomi, askeriye, politika, trafik kazaları ve suç haberleridir. Katılımcıların gereksinim duyduğu kişisel bilgiler; müzikler, roman kitapları, psikoloji, tıp, hukuk, politika, tarih, tıp, sağlık ile ilgilidir. Katılımcıların büyük çoğunluğu ailelerinden ayrı yaşadıkları için daha çok arkadaşları ile fikir alışverişinde bulunmaktadır. Görme engelli bireylerin günlük yaşamda karşılaştığı sorunları çözerken kendi dünyalarının dışından gelen bilgileri kabul etmedikleri gözlemlenmiştir. Buna bağlı olarak Chatman’in küçük dünya teorisi ile paralellik gösterdiği saptanmıştır (Wang ve Yu, 2017).

Dezavantajlı gruplar arasında mahkûmlar ve LGBTİQ bireylerin bilgi arama davranışına yönelik çalışmaların nispeten az olduğu söylenebilir. Mahkûmların bilgi arama davranışına odaklanan çalışmada Bajic (2015, s. 525-526), Hırvatistan’daki mahkûmların en çok “mahkûm hakları”, “aileleri ile ilgili durum” ve “hapisane sonrası yaşam” hakkındaki konularda bilgiye gereksinim duyduklarını saptamıştır. Bajic (2015, s. 526) ayrıca mahkûmların bilgi gereksinimlerini karşılamalarındaki temel engellerin bilgisayar ve internet eksikliğine bağlı olarak ortaya çıktığını öne sürmektedir. Dezavantajlı bir başka grup olarak LGBTİQ bireylerin bilgi arama davranışını ele alan Er

Koçoğlu (2018, s. 189-190), söz konusu bireylerin kullandıkları bilgi kaynakları ve karşılaştıkları zorluklara dikkat çekmektedir. LGBTİQ bireyler günlük yaşamlarını devam ettirirken genellikle sağlık, cinsellik, güvenlik, iletişim, sosyalleşme, eğitim, politika gibi konularda bilgiye gereksinim duymaktadırlar. LGBTİQ bireyler günlük yaşamda bilgi gereksinimlerini daha çok arkadaşlarından, yakın çevrelerinden, arama motorlarından, televizyondan ve ailelerinden karşılamaktadırlar (Er Koçoğlu, 2018, s. 189-190).

2.3. ETNİK GRUPLARDA BİLGİ ARAMA DAVRANIŞI İLE İLGİLİ ÇALIŞMALAR

Kültür “yaratıcı etkileşimler” bütünü olduğundan sürekli değişen, dönüşen ve gelişen dinamik bir yapıya sahiptir (Özdemir ve Özdemir, 2020, s. 3). Aynı zamanda büyük çerçevede bilgiyi elde etme, kullanma ve paylaşma da kültür tarafından belirlenmektedir. İnsanlar yaşayarak, çalışarak, çevresindeki insanlarla etkileşim kurarak bilgiyi keşfetmektedirler (Yeh, 2007). Bilgi ve kültürün sentezlendiği bilgi kültürü, sadece bilgi paylaşımı için gerekli ortamı sağlamaz, aynı zamanda hangi bilginin yararlı olduğunu saptamaya da yarar. Bilgi kültürü, insanlar arasındaki sosyal ağları geliştirir, bilginin üretimi, paylaşımı ve aktarımı için gerekli süreçleri oluşturur (Çakırel ve Pınar, 2021, s. 250). İnsanlar hayata uyum sağlamak ve sosyal hayattaki kuralları öğrenmek için nesiller boyu bilgi paylaşmaktadırlar. Gelenekler ve kültürler insanların davranışlarını fark ettirmeden normalleştirmekte ve böylece kültür ile bilgi arama davranışı arasında doğrusal bir ilişki oluşturmasına neden olmaktadır (Yeh, 2007).

Kültür ve bilgi arama davranışı arasındaki ilişkiyi belirlemek için yapılan bir çalışmada, Tayvan yerlilerin günlük yaşamları, kültür ile bilgi arama davranışı arasındaki ilişki ele alınmıştır. Tayvan yerlileri bilgi paylaşımını “Kuba” adı verilen buluşma yerlerinde gerçekleştirmektedirler. Bu yer yalnızca erkeklerin bulunduğu yerdedir. Kabile reisi bu bilgileri Kuba’dan vermektedir. Tayvan yerlilerin kültürlerine göre kabilerden biri rahatsızlandığı zaman atalarının ruhlarının hastalığa sebep açabileceğine inanmaktadırlar ve Şaman Dinine güvenmektedirler. Böylece Tayvan yerlileri hasta oldukları zaman ilaç kullanmaz ve doktora gitmezler. Yapılan bu araştırmada da görüldüğü üzere insanların bilgi arama davranışının şekillenmesinde kültürün önemi büyüktür (Yeh, 2007).

Genellikle kendi içlerinde bilgi alışverişi sağlayan etnik gruplar ve göçmenler çoğunlukla bilgi fakiri olarak nitelendirilmektedirler. Bu durum onları günlük yaşamda gereksinim

duydukları bilgiyi bulma ve kullanma konusunda büyük zorluklarla karşı karşıya bırakmıştır ve etnik grupları dil, kültür ve erişim gibi faktörlerden dolayı bilgi davranışlarının incelenmesini zor bir durum haline getirmiştir. Bu nedenle etnik gruplara yönelik yapılan çalışmaların azlığı da araştırmalara yansımıştır (Fisher ve diğerleri, 2004). Literatürde etnik gruplarla ilgili yapılan çalışmaların çoğunluğu bilgi gereksinimi ve karşılaştıkları dil engeli ile ilgili sorunlardır. Etnik grupların bilgi gereksinimi ve dil engeli ile ilgili yapılan literatürdeki çalışmalar aşağıda yer almaktadır.

Güney Avustralya'daki Asyalı göçmenlerin (Filipin, Malezya, Çin, Vietnam) görüşmeler aracılığıyla elde edilen günlük bilgi davranışlarında, bilgi gereksinimlerini karşılarken sosyal medya araçlarından en çok Facebook; kişilerarası kaynak olarak en çok arkadaşları ve kitle iletişim araçları olarak en çok gazetelerden bilgi edinmeyi tercih etmektedirler. Asyalı göçmenlerin edindikleri bilgileri paylaşma yolları ise en çok Facebook, kafe, ev ve kilise ortamlarıdır (Khoir, Du ve Koronios, 2015).

Asyalı göçmenlerin bilgi gereksinimleri ise kişisel, genel ve resmi olmak üzere üç başlık altında toplanmaktadır (Khoir, Du ve Koronios, 2015):

- Kişisel bilgi gereksinimleri bilgisayar, İngilizce öğrenimi, sağlık hizmetleri, hobileri; kültürel ve dini gruplar,
- Genel bilgi gereksinimleri (bir bölgede yaşamak için gerekli temel gereksinimler) iş arama, iş başvurusu, özgeçmiş hazırlama,
- Resmî bilgi gereksinimleri vatandaşlık alma, yerel eğitim, ekonomi, istihdam hakları, hukuki süreçler ile ilgilidir. Bu çalışma, Asyalı göçmenlerin bilgi gereksinimleri doğrultusunda göçmen politika yapımcılarına ve kamu hizmeti sağlayıcılarına yol gösterebilir.

Güney Kore'de yaşayan bireylerin sağlık okuryazarlığı becerilerini saptamak için yapılan çalışmada, sağlık ile ilgili bilgileri nasıl aradıkları araştırılmıştır. Katılımcıların sağlık okuryazarlığı bilgileri Rapid Estimate of Adult Literacy in Medicine (REALM) ile ölçülmüştür. Yapılan çalışmada göçmenlerin bilgi davranışları birbirinden farklılıklar göstermektedir. Örneğin Vietnam, Çinli ve Filipinli olan katılımcıların sağlık okuryazarlığı konusunda becerileri yüksektir. Nepalli katılımcılar daha çok kendi ülkelerindeki insanlara ve geleneksel medyaya güvenmektedir. Bu durum geleneksel medyaya güvenmek ve internet aracılığıyla güncel bilgilere bakılmasının önüne geçmektedir. Dijital ortamın yaygınlaşmasına rağmen, dijital okuryazarlık konusunda ciddi bir boşluk

bulunmaktadır. Katılımcıların çoğu sağlık konusunda en önemli bilgi kaynağı olarak sağlık uzmanlarını tercih etmektedirler. Katılımcılar sağlık ile ilgili bilgileri ana dillerinde aramaktadırlar. Göçmenlerin çoğu sağlık konusunda bilgi ararken Kore'deki aile veya arkadaşlarından çok kendi ülkelerinde yaşadıkları aile üyelerinden ve arkadaşlarından edindikleri bilgilere güvenmektedirler (Yi ve diğerleri, 2021, s. 8-9).

Bir diğer çalışma da Güney Kore'de yaşayan Kuzey Koreli mültecilerin bilgi gereksinimleri ve bu gereksinimi karşılarken karşılaştıkları zorluklar ile ilgilidir. Kuzey Koreli mülteciler çoğunlukla iş ilanları hakkında bilgiye gereksinim duymaktadırlar. Kuzey Koreli mülteciler bu iş ilanlarına bakmak için genellikle yerel dergilerden veya telefonlardan ilanlara bakmaktadırlar. Bir diğer Kuzey Koreli mültecilerin bilgi gereksinimleri mesleki eğitim ve iş sertifikasıyla ilgilidir. Katılımcılar bu tür bilgileri kamu kurumlarından ve kişilerarası kaynaklardan elde etmişlerdir. Kuzey Koreli mülteciler hükümet tarafından kamu apartmanlarına Kuzey Koreli mülteciler birlikte yaşamaktadırlar. Bu sayede mülteciler kendi aralarında sosyal ağ oluşturmuş ve bilgi gereksinimlerini karşılama yolunu da tercih etmişlerdir. Kuzey Koreliler bilgi gereksinimlerini karşılarken önündeki engeller ise dil becerileri, bilgi teknolojileri ve bilgi okuryazarlığı eksikliğidir (Yeon ve Lee, 2021).

Pandeminin ortaya çıkması ile Finlandiya'da Farsça konuşan azınlıklara yönelik olarak yapılan sağlık konusu ile ilgili çalışmada, azınlıkların Covid-19 salgını hakkında ilgili bilgileri nereden öğrendikleri ve bilgi ararken karşılaştıkları en önemli sorunlar saptanmaya çalışılmıştır. Çalışmaya on sekiz kişi ile yarı yapılandırılmış görüşme gerçekleştirilmiştir. Katılımcılar sağlıkla ilgili bilgi almak için genellikle arkadaşlarından, aile üyelerinden ve sosyal medyadan bilgiye erişmektedirler. Bu bulgu, katılımcıların sağlıkla ilgili bilgi aramaya yönelik kültürel tercihlerinin bir sonucudur. Diğer yapılan çalışmalarda da olduğu gibi katılımcılar, pandemi sürecinde sağlıkla ilgili bilgi ihtiyacını karşılarken en büyük sorunun dil engeli olduğunu vurgulamışlardır (Ahmadinia, Erikson-Backa ve Nikou 2022, s. 1, 9).

Amerika Birleşik Devletleri'nde Koreli lisansüstü öğrencilere yönelik yapılan çalışmada Koreli öğrencilerin Amerikalı öğrencilerle az etkileşimde buldukları belirlenmiştir. Bu durumun temel nedeni dil engelidir. Koreli öğrenciler, zayıf konuşma becerilerinden dolayı Amerikalı öğrencilerle iletişim kurmaktan çekinmektedirler. Dil erişim engelinden dolayı öğrencilerin sosyal hizmet, güncel konular ve okul hakkında bilgi edinmelerini

engellemektedir. Amerikan toplumundan kopuk olan Koreliler genellikle Kore kilisesinden bilgi edinmekte ve arkadaşlık kurmaktadır (Jeong, 2004, s. 391-398).

Bir etnik grup olan Kuzeybatı Pasifik Hispanik çiftlik işçilerine yönelik yapılan araştırmada etnik grubun bilgi arama davranışı araştırılmıştır. Bu etnik grubun nüfusu yaklaşık 222 bindir ve Yakima Vadisi'nde yaşayan göçmenlerden oluşmaktadır. Çalışmada derinlemesine görüşmeler ve gözlemsel yöntemler kullanılmıştır. Çiftlikte çalışan göçmen nüfusu eğitmek için bölgede kurulan Toplum Teknoloji Merkezi'nin programını kullanan ve kullanmayan kişilere yönelik sorular hazırlanmıştır. Sorulara verilen yanıtlarda her iki grubun da günlük yaşamda bilgiyi kişilerarası ilişkilerden edindikleri tespit edilmiştir. Programı kullanan kişiler en çok "güvenilir, erişim kolaylığı, aşinalık, kullanımın kolay olması" gibi nedenlerden dolayı kullandıklarını ifade etmişlerdir. Göçmenlerin bilgi paylaşım yerleri genellikle iletişim kolaylığından dolayı kilise, okul ve iş yerleridir (çiftlik işçilerinin tıbbi kliniği, KDNA radyo istasyonu, kitapçı vb.). Yapılan görüşmelerde programı kullanan göçmenlerin en büyük sorununun dil engeli olduğu saptanmıştır (Fisher ve diğeleri, 2004).

Korelilere yönelik bir diğer bilgi arama araştırmasında Covid-19'un ortaya çıkması ile göçmenlerin hem dil engeli hem sağlık hizmetlerine erişimdeki engellerden dolayı pandemi sırasında gerekli bilgileri elde etmede ekonomik sıkıntılarla karşı karşıya kaldığı saptanmıştır. Ele alınan bu çalışmada, Amerika'da yaşayan Koreli vatandaşların pandemi sürecinde ne tür bilgilere ulaştıkları ve bilgi davranışları araştırılmıştır. Veriler, Amerika'da yayınlanan özellikle Koreli çevrimiçi topluluklar arasında en yaygın kullanılan popüler etnik çevrimiçi topluluk olan "MissyUSA" web adresinden bilgi edinmişlerdir. Web sitesinden elde edilen temalar "bilgi eksikliği", "savunmasızlık", "ulusötesilik" şeklinde üç başlık altında toplanmıştır (Jung ve Jang, 2022, s. 294-296):

- Bilgi eksikliği, en sık görülen tema olmuştur. Koreli göçmen kadınlar, Web adresinden semptomlarına göre Covid-19 bulaşıp bulaşamayacaklarına yönelik, Covid-19 testinin nerede yapılacağı, maske ve dezenfektanların nereden satın alınacağı vb. gibi Covid-19'un genel durumu hakkında bilgileri MissyUsa'da aratmışlardır.
- Savunmasızlık temasında işsizlik yardımları, mali yardımlar, ABD sağlık sistemi ile ilgili engeller, Kore toplulukları ile ilgili bilgileri MissyUsa'da aratmışlardır.

- Ulusötesilik temasında ise ABD’de pandemi nedeniyle göçmen politikasında değişiklik yapılıp yapılamayacağına ve bu durumun göçmenleri etkileyip etkileyemeyeceğine yönelik bilgileri MissyUsa’dan aratmışlardır.

Söz konusu çalışma, etnik bir çevrimiçi topluluk üyelerinin duygularını nasıl paylaştığı ve birbirlerine nasıl güven verdiği ile ilgili gelecek çalışmalara yol göstermektedir (Jung ve Jang, 2022, s. 299).

Yapılan çalışmalarda da görüldüğü üzere etnik grupların veya göçmenlerin bilgi gereksinimleri sağlık, eğitim, mesleki bilgiler veya kendi ülkelerinden öğrenmek istedikleri güncel bilgilerdir. Bireyler, bilgi gereksinimlerini karşılarken çoğunlukla yakın çevrelerini tercih etmektedirler. Bu durumun temel nedeni karşılaştıkları dil engeli olabilir çünkü kişiler göç ettikleri yerlerde kendi topluluklarında azınlık durumundadırlar. Bundan dolayı bu bireyler genellikle kendi dillerinden konuşan kişileri daha çok tercih etmektedirler. Etnik gruplara yönelik yapılan araştırmalarda da katılımcıların bilgi gereksinimlerini karşılarken en çok kişilerarası iletişimi tercih etmelerinin nedeni bunun göstergesidir.

3. BÖLÜM GÜNLÜK YAŞAM VE BİLGİ ARAMA DAVRANIŞI

Çalışmanın bu bölümünde günlük yaşamda bilgi arama davranışı modellerine ve araştırmmanın odaklandığı küçük dünya bağlamında günlük yaşamda bilgi arama (Elis in the context of small world-chatman) modeline yer verilmiştir.

3.1. GÜNLÜK YAŞAMDA BİLGİ ARAMA DAVRANIŞI MODELLERİ

Bireylerin bilgi gereksinimi karşılamak için faaliyete geçtiği bilgiyi arama sürecindeki tavırları, davranışları ve tutumları bilgi arama davranışını etkilemektedir. Bireylerin bilgi arama davranışına etkilerini somut bir şekilde aktarmak için oluşturulan bu modellerde bireyin “çevresel, psikolojik ve bilişsel” faktörleri göz önüne alınarak modelleştirilmiştir (Soylu, 2016, s. 17).

Günlük yaşamda bilgi arama davranışı ile ilgili literatürün en bilinen isimlerinden Savolainen, günlük yaşamdaki bilgi arama davranışını inceleyen modelleri belirli yaklaşımlar çerçevesinde ele almıştır. Bu modeller; Anlamlandırma modeli, Ekolojik model, Yaşam Tarzı Bağlamında Elis modeli ve Küçük Dünya Bağlamında Günlük Yaşamda Bilgi Arama modelidir (Savolainen, 2010, s. 1782-1784).

3.1.1. Anlamlandırma Modeli

Anlamlandırma modeli (The Sense-Making Approach-Dervin), felsefi ve teorik olarak ontolojik ve epistemolojik varsayımlara dayanmaktadır. 1983 yılında oluşturulan bu model 2006 yılında birçok karmaşıklığı giderilerek diğer çalışmalara yön vermiştir. Yer alan modelde bireylerin anlamlandırmasına ve anlamsızlaştırmasına odaklanarak iletişim temelli bir metodolojiye dönüşmüştür (Naumer, Fisher ve Dervin, 2008, s. 2).

Dervin, çalışmalarında insan ve insan temelli iletişim tasarımına önem vermiştir. Dervin, “durum”, “boşluk” ve “kullanım” metaforlarını bilgi aramayı tanımlamak için kullanmıştır. Metaforik olarak *durum* kavramı zaman-mekân anlamına gelmektedir. Burada birey zihnindeki belirsizliğin farkına varmaktadır. *Boşluk* kavramı bireyin zihnindeki belirsizlikleri giderebilmek için bireyin zihnindeki sorulara veya bilgilere çeşitli kaynaklar/yollar aracılığıyla boşluğu doldurmaya çalışmaktadır. *Kullanım* kavramı ise

bireyin bilgiyi nasıl yorumladığıdır. Metaforik kavramlardan oluşan bu model, bireyin bilgi arama ve bilgi kullanımı ile ilgili metodolojik ve sezgisel olarak düşünmesini sağlamaktadır (Savolainen, 2010, s. 1782).

Anlamlandırma modeline ilişkin yapılan ilk araştırmalar şehirli, yoksul ve iletişim ile ilgili çalışmalardır. Anlamlandırma modeline ilişkin yapılan araştırmalar (Naumer, Fisher ve Dervin, 2008, s. 4; Savolainen, 2010, s. 1782).

- Kan bağışlamak isteyenlere odaklanan bir çalışmada bağış yapma sürecinin tanımlanması, bağış yapma durumunda ilk olarak nelerin yapıldığı, bireyin zihninde sorduğu sorular ve kan bağışından nasıl bir şey umduklarına ilişkin sorgulamalar yer almaktadır.
- “Kanser hastalarının bilgi gereksinimleri ve arayışları”, “ergenlerin kariyer kararları” ve “insanların halk kütüphanesi-toplum ağı sistemlerini kullanma” ile ilgili çalışmalara yer verilmektedir.
- Kolej ve üniversite öğrencilerinden oluşan bireylerin bilgi gereksinimleri, elektronik bilgiyi neden ve nasıl kullandıkları, sistem-kullanıcı ilişkisi, sistem kullanıcılarının gereksinimlerinin ne düzeyde karşıladığına ilişkin çalışmalar yapılmaktadır.

Anlamlandırma modeli, ELIS araştırmalarında kavramsal ve metodolojik gelişime katkıda bulunmaktadır. Model, bireyin günlük yaşamda zihninde oluşan boşlukları doldurmak ve geleneksel bilgi sistemi yerine “kullanıcı tabanlı yaklaşımı” savunmaktadır (Savolainen, 2010, s. 1782-1783). Model, bireylerin nesnel bir gerçekliğini tanımlamaktan ziyade tamamlanmamış bir gerçeklikten anlam çıkarmaya önem vermekte ve kullanıcı ile sistem odaklı tasarımlara odaklanmaktadır (Naumer, Fisher ve Dervin, 2008, s. 5).

3.1.2. Ekolojik Model

Ekolojik model (The Ecological Model of Elis-Williamson); bireyin bilgi araması, bilgiyi edinmesi ve bilgiyi kullanmasını etkileyecek unsurlardan oluşmaktadır. Modelin odak noktası bireyin kişisel özellikleri, sosyo-ekonomik koşulları, değerleri, yaşam tarzları ve fiziksel ortamlarıdır. Williamson, bireylerin sadece bireysel veya sosyal varlıklar olarak kavramsallaştırılmaması gerektiğini ifade ederek “biyolojik ve sosyal koşullar ile

kısıtlamalar içeren bağlamlar içinde kendi kendilerini yaratan varlıklar olarak” görülmesi gerektiğini de savunmaktadır (Ooi ve Liew, 2011, s. 751).

Williamson’un ekolojik modele ilişkin yaptığı çalışmada, Avustralya’da yaşayan yaklaşık 60 yaş ve üzeri 202 yaşlı bireyler ile görüşerek ekolojik bilgiyi arama ve kullanma modelini geliştirmiştir. Çalışmaya katılan katılımcıların iki hafta boyunca belirli süreler ile telefon görüşmelerini incelenmiş ve kaydedilmiştir. Telefon görüşmeleri sayesinde bireylerin bilgi gereksinimleri ve bilgi arama davranışına ilişkin verileri konuştukları konulardan elde edilmiştir. Yapılan telefon görüşmelerinde bireylerin daha çok üzerinde konuştuğu konunun “kişisel” konu olduğunu ve bu konuşmaları aile üyeleri ve arkadaşları ile yaptığı saptanmıştır (Savolainen, 2010, s. 1784).

Katılımcıların “*ailem ve arkadaşlarım benim için çok güvenilir bir bilgi kaynağıdır*” sözlerinden yola çıkılarak (Williamson, 1998, s. 32) kullanıcı tarafından en kolay erişilebilir kaynağın, kullanıcıya en yakın (aile veya arkadaş) kişiler olduğu görülmüştür (Savolainen, 2010, s. 1784).

Görüşmelerde en sık ortaya çıkan konular: sağlık, gelir ve finansdır. Bu konular bireylerin bilgiyi aramasını, kullanmasını, bilgi kaynaklarının seçimini ve kullanımını etkilemektedir. Model, bireylerin bilinçli bir şekilde bilgiyi aramasına rağmen aynı zamanda tesadüfen de bilgiye eriştiklerini saptanmıştır (Savolainen, 2010, s. 1784). Örneğin bireylerin gazetelerden bilinçli olarak eriştikleri bilgiler sınırlı olup (istihdam ve finans) daha çok tesadüf bir şekilde bilgiye eriştiklerine rastlanılmıştır. Aynı şekilde bireylerin gazetelerde olduğu gibi televizyondan ve radyodan da elde edilen bilgilerin çoğu tesadüf bilgilerdir. 87 yaşındaki bir kadın, televizyon programından “öldürücü bir influenza virüsünün yayılması ihtimaline karşı yaşlıların aşılmasını gerektiğini” duymuş ve bunu duyan yaşlı kadın, birkaç arkadaşını arayarak onlara da bu konu hakkında bilgi vermiş ve böylece tesadüf bir şekilde bilgiyi erişmişlerdir. Katılımcılar bilgi kaynağı olarak televizyon izlemeyi daha çok tercih etmektedir. Katılımcıların %80’i düzenli olarak haftalık gazete okumakta, yerel gazetelerde geri dönüşüm, çevresel konular, seçim adayları, oy kullanma ve siyasi konuları takip etmektedir (Williamson, 1998, s. 28-34).

Ekolojik modeli ilişkin yapılan araştırmanın sonucunda yaşlı katılımcılar günlük yaşamda bilinçli ve tesadüf olarak bilgiyi aramakta ve edinmektedirler. Model; bireyin bilgiyi arama, edinme ve kullanma süreçlerini etkilediğinden dolayı ekolojik bir model olma

özelliğini göstermektedir (Williamson, 1998, s. 37). Ayrıca model; bireylerin sosyokültürel yapıları, çevreleri, kişisel özellikleri, sosyoekonomik durumları ve yaşam tarzları bilgi arama davranışını etkilediğini ortaya koymaktadır (Savolainen, 2010, s. 1784).

3.1.3. Yaşam Tarzı Bağlamında Elis Modeli

Yaşam tarzı (Elis in the Context of Way of Life-Savolainen), bireyin bireysel ve toplumsal faktörlerini araştırmak için kullanılan sosyal bilimsel bir kavramdır. Savolainen, bu kavramı bireylerin yaptıkları seçimlere dayanan “şeylerin düzeni” olarak ifade etmektedir. Şeylerin düzeni olarak bahsedilen kavram yapılan işleri, hobileri ve çeşitli faaliyetleri ifade ederken “düzen” ise bu faaliyetlere dayanan tercihleri ifade etmektedir (Savolainen, 2010, s. 1786).

Şeylerin düzeni bireylerin günlük hayatlarında gerçekleştirilen yaşam tarzı konularıdır. Bu konular: boş zaman, çalışma hayatı, zaman bütçesi (işe harcanan zaman, ev bakımı), hobiler ve eğlence faaliyetlerini kapsamaktadır. Savolainen, Finlandiya’da yürüttüğü ampirik bir çalışmada Yaşam Tarzı Bağlamında Elis modelini kullanmıştır. Çalışmaya katılan öğretmenler, medyadan gerçeklere dayalı bilgi aramayı tercih ederken radyo, televizyon, gazete ve dergilerde yer alan eğlence içeriklerine karşı daha eleştirel bir tutum sergilemişlerdir. Gazetelerdeki kültür ya da politika içerikleri ile ilgilenmeyen öğretmenler olduğu da saptanmıştır. Çalışmanın sonucunda yaşam biçimi bilgi arayışını önemli ölçüde etkilediği ve yapılan görüşmeler de kişisel ilgi ve güncel yaşam durumunun da medya kullanımını etkilediği sonucunu ortaya çıkarmıştır (Savolainen, 2010, s. 1787).

3.1.4. Küçük Dünya Bağlamında Günlük Yaşamda Bilgi Arama Modeli

Elfreda Chatman, 1980’li yıllardan itibaren ELIS çalışmalarının önde gelen isimlerin başındadır (Savolainen, 1995, s. 266). Elis çerçevesindeki modeller yıllar önce geliştirilmiş fakat o zamanlar “günlük hayat” olarak adlandırılan şey bugünün günlük hayatını tam olarak karşılayamamıştır. Savolainen (1995, s. 266), günlük yaşamda bilgi aramayı, iş veya tam zamanlı çalışmalar dışında bireylerin günlük yaşamlarını devam ettirebilmek ve problemlerini çözmek için çeşitli unsurların kullanımı anlamına geldiğini ifade etmiştir. Zaman içerisinde günlük hayatın sadece işle ilgili olmayan boş zaman

ve iş dışında yapılan etkinlikleri de kapsayan bir hayata evrilmiştir (Savolainen, 2022, s. 941-942).

Chatman çalışmalarını farklı bir yaklaşımla ele almıştır. Örneğin toplumun dışında azınlıkta yaşayan bireylerin bilgi arama davranışına odaklanmıştır. Bireylerin yaşadıkları ve çalıştıkları yerler, ekonomik ve coğrafi durumları ile sosyal ortamları bilgi arama davranışını etkilediğini vurgulamıştır. Chatman'ın küçük dünya üyelerine yaptığı günlük bilgi arama davranışı çalışmalarında, bu üyelerin bilgiyi aradıkları ve paylaştıkları yerlerin genellikle fiziksel mekânlar (yemek yerleri vb.) veya ortak paylaşım yerleri olduğunu saptamıştır. Çünkü bu alanlar önemli bilgiler sunduğundan dolayı mekânsal faktörlerin önemi büyüktür (Savolainen, 2009, s. 41).

Küçük dünya teorisi (Elis in the Context of Small World-Chatman), insanların benzer kültürel ve entelektüel alanı paylaşımlarına olanak sağladığından dolayı bu teori ile adlandırılmıştır. Küçük dünyayı tanımlayan dört temel kavram vardır. Bu kavramlar (Huotari ve Chatman, 2001, s. 352-353; Burnett ve Jaeger, 2008):

- *Sosyal normlar*, belirli küçük bir dünyada tanımladıkları şekliyle davranışların uygun bağlamda nasıl olduğunu anlamamızı sağlamaktadır. O dünyada yaşayanların giyim tarzları, yaptıkları işler ve hangi tür davranışların kabul edilebilir olup olmadığı gibi her günlük işler, sosyal normları oluşturmaktadır. Sosyal normlar içerisinde küçük bir dünyada normal olarak kabul edilen faaliyetler başka bir küçük dünya bağlamında sıra dışı veya yanlış olarak görülebilir.
- *Davranış bağlamı/sosyal tip*, sosyal normların içinde yer alan daha dar sınırlardır. Küçük dünya üyeleri tarafından kabul edilebilir standartlar ve davranış kurallarını gösteren değişkenlerdir. Örneğin bir birey yabancı olarak gördüğü kişileri güvenilir bilgi kaynağına sahip olsa bile o topluluğun üyeleri tarafından güvenilmez görebilir veya bilgi alma durumunu sonlandırabilirler.
- *Dünya görüşü*, sosyal dünyanın inanç ve değer sisteminin üyelerini şekillendiren temel bir gerçekliği ifade etmektedir. Küçük dünya yaşamında sosyal olaylar önemli bir rol oynamaktadır çünkü onlar aracılığıyla bilgi o topluluğa girer ya da bilginin girmesi engellenmektedir. Buna bağlı olarak dünya görüşü göreceli bir kavramdır. Örneğin bir topluluk kilisede öğretilen bilgilerin eğlence faaliyetlerini önemli bulurken bir diğer topluluk bunun tam tersini düşünce yapısına sahip olabilir.

- *Bilgi davranışı* ise küçük dünya üyelerinin neden bazı bilgileri kabul edeceğini ve diğer bilgileri neden önemsiz olarak görülebileceklerini açıklar. Bilgi arama davranışının önemli unsurlarından biri güven kavramı olduğundan dolayı özellikle küçük dünyanın üyeleri; tanıdıkları, mantıklı ve güvенеbilecekleri bireylerden gelen bilgileri kabul etmektedirler.

Küçük dünya üyeleri günlük işlerini yürütürken kendi toplulukları içerisinde bir ortama sahiptirler. Küçük dünya üyeleri kendilerine sunulan bilgilere karşılık olarak; bilgi arama sürecini maliyetli veya zor bulup bilgi arama sürecinden vazgeçebilir, bilgi arama sürecine başlamadan da devam edebilir veya kendi üyeleri dışından gelen bilgileri kabul etmeyebilirler. Bundan dolayı küçük dünya üyelerinin elde ettikleri bilgilerin kalıcılığı az olmaktadır (Burnett, Besant ve Chatman, 2001, s. 537-538). Sonuçta bireylerin, bilgi gereksinimlerini ve davranışlarını; ekonomik statüler, coğrafi yakınlık, yaşadığı çevre, çalışılan sosyal ortamlar oluşturmaktadır. Küçük dünyanın üyeleri genellikle benzer bilgi arama davranışında bulunurlar. Bilgiye nasıl ve nerede eriştikleri ile bilgi erişimle ilgili eylem ve eylemsizlikleri bireylerin bilgi arama davranışını etkilemektedir. Bundan dolayı bilgiye erişimde bireylerin sosyal yapısı önemli rol oynamaktadır (Chatman, 1999, s. 209-210). Chatman'ın çalışmalarından olan alt işçi sınıfından temizlik işçileri (Chatman, 1991, s. 438), kadın mahkumlar (Chatman, 1999, s. 207) gibi küçük sosyal grupların bilgiyi nasıl aradıkları ve paylaştıkları üzerine çeşitli çalışmalar yaptığı "küçük bir dünyada yaşam" olarak adlandırdığı Normatif Davranış Teorisi'nde de belirli toplulukların yöntemleri, normları ve tutumlarının topluluk üyelerini nasıl etkilediğini açıklamaktadır. Küçük bir dünya üyelerini birbirine bağlayan unsurun sosyal çevreler ve bağlamlar olduğunu ifade etmiştir (Chatman, 1999, s. 209-210).

Sosyal yapının önemini ele alan Chatman Teorisi özelinde küçük dünyaları anlamak üzere yapılan etnik gruplarla ilgili çalışmada, Çin'de yaşayan elli beş azınlığa sahip (Çin'in en büyük etnik grubu) Han Çinlisi adı verilen etnik grup bulunmaktadır. Araştırmada, bu etnik grubun bilgi aramak için kendi etnik grupları içinde kalmayı, bilgiyi ne ölçüde tercih ettikleri veya dışarıdan bilgi almak için sınırları aşp aşmadıklarına cevap aranmaktadır. Verilerden elde edilen bulgularda Han Çinlisinin günlük bilgi kaynakları arasında en çok tercih ettikleri bilgi kaynağı aile üyeleri olduğu belirlenmiştir. Araştırmanın sonucu, Chatman'ın "Yuvarlak Yaşam Teorisi (Theory of Life in The Round)" ile uyumlu olduğunu göstermektedir. Sonuç olarak bu teori çerçevesinde Han Çinlisi kendi etnik grupları içinde kalmayı tercih etmektedirler. Han Çinlisinin "gelenek ve

göreneklere”, “yaşam tarzları” ve “etnik kimlikleri” bilgi arayışlarını etkilemektedir (Zhu ve Liao, 2020).

Etnik gruplar, diğer grupların güvenilirliğinden şüphe duydukları için tanıdığı bireylerin bilgilerine güvenmektedirler. Chatman’ın alt sınıf tabakanın kullandığı bilgi kaynaklarına yönelik yaptığı çalışmada, bilgi kaynakları kulaktan kulağa aktarılan bilgilere dayanmaktadır. Bu alt tabakanın seçtiği birincil bilgi kaynakları aileleri ve arkadaşlarıdır. Chatman’ın alt işçi sınıfından olan kapıcılara yönelik yaptığı çalışma da bu savı desteklemektedir. Katılımcıların çoğu günlük yaşamda bilgi aramak için (iş aramak, işçilerin yerlerini öğrenmek vb.) arkadaşlarından ve ailelerinden bilgi edinmektedirler. Fakat bu bilgiler belirli bir bilgi gereksinimini karşılamakta ve bu bilgiler sınırlı bir çerçeveye sunmaktadır. Alt sınıf tabakanın ekonomik yönden fakir olan bireyleri evde zaman geçirmeyi ve televizyon izlemeyi tercih etmektedirler. Bu bireyler arkadaş çevrelerini tanımamakta ve genelde kendi kişisel deneyimlerine odaklanmaktadır (Chatman, 1991, s. 440-443).

Chatman’ın (1991) yılında yaptığı çalışmasında azınlıkta olan grubun kendilerine yardımcı olabilecek bilgi kaynaklarından neden faydalanamadıklarını ve diğer toplumlar tarafından azınlıkta olan grubun üyelerine yardım etmede düşünülmediği kadar etkili olmadığını araştırmıştır. Çalışmadan elde edilen bulgular şu şekilde yer almaktadır (Chatman, 1991, 439-447):

- Alt sınıftaki kişilerin dünyaya bakış açılarının dar olduğunu ve yerel bir bakış açısına sahip olduklarından dolayı kendi sosyal dünyaları dışından gelen bir bilgiyi pek kabul etmedikleri saptanmıştır.
- Bireylerin alışılmayan çabalarla başarılı olma şanslarına ilişkin beklentilerinin düşük olduğunu ve bunun sonucunda yeni fırsatlara girişme isteğinin olmadığı yönündedir. Eğer bireylerin başarıları ortaya çıkarsa, bunun şanstı veya kaderden olduğunu düşünmüştür.
- Azınlıkta olan bireyler kendilerine çok benzeyen insanlar aracılığıyla sosyal çevrelerinden bilgi edinmişlerdir. Bireylerin bilgi dünyası “birinci dereceden” bilgi dünyasıdır. Azınlıkta olan toplumun bireyleri, kendi deneyimine göre ya da bilgi sahibi olduğu kabul edilen bir başkasının söylediklerini kabul ederek hayatlarına yön vermişlerdir.

- Azınlıkta olan grupların zamana bakış açıları şu an veya çok yakın geçmişe göre şekillenmiştir. Bu bireyler geleceğe yönelik hayal kırıklığı ve umut kaybı yaşadıklarından dolayı planlamayı ve umut vermeyi bırakmışlardır.
- Bir birey aynı çevrede ne kadar uzun süre kalırsa o birey geleneklere ve normlara uyum sağlamaktadır. O ortamın sosyal ve kültürel çevresine aşina olmaktadır. Yapılan çalışmada bireylerin televizyonda izlediği haberlerin bireylerin yaşadığı kültür ile ilişkileri tespit edilmiştir. Örneğin, bireyler televizyonda izlediği haberleri arkadaşlarıyla konuşmuşlar ve birbirleriyle paylaşmışlardır. Bireyler çalıştığı yerlerdeki insanlara güvenmediklerini bundan dolayı günlük konuşmalara girmediklerini ifade etmişlerdir. Bireylerin daha çok konuştukları konular pembe diziler, yerel olaylar, dünya haberleri ve hava durumu olmuştur. Özellikle pembe dizilerdeki bölümler sohbet kaynağıdır. Bireyler, dizilerin gerçeklikle ilgili olmadığını bilmelerine rağmen yine de dizilerden bir şeyler öğreneceklerini ve dizilerdeki konuların gerçek hayatta da olabileceğini düşünmüşlerdir. Bu durum bireylerin televizyona maruz kaldığını ve onların dünyalarında öngörülemeyen felaketlere karşı sürekli tetikte olduğuna işaret etmektedir. Bunun yanında kitle iletişim araçlarından özellikle de televizyonu bir kaçış ve eğlence aracı olarak görmektedirler.

Chatman'ın bir diğer çalışması da mahkumlar ile ilgilidir. Bireyler çevresindeki yaşananlara önem vermektedirler. Örneğin mahkumlar arasında sık konuşulan konulardan biri sağlık ile ilgilidir. Özellikle tatillerde ya da hafta sonlarında nöbetçi doktor olmadığı için mahkumlar endişelenmektedir. Bu endişesini dile getiren bir mahkûm şu şekilde ifade etmiştir: *"Bizim durumumuzda olmayan insanlar nasıl halâ hasta olduğumuzu anlamıyorlar. Doktorların bizi gerçekten umursamadığına dair pek çok şeyi aramızda konuşuyoruz."* Bu sözden yola çıkarak mahkumlar için aslında en önemli şeyin yakınlarında olmasını istedikleri arzularıdır. Telefon görüşmelerinden topladıkları bilgileri aile ve arkadaşlarıyla paylaşmaktadırlar. Hapishanedeki bilgileri ise bakıcılardan öğrenmektedirler. Mahkumlar kendi ortamlarında bulunan kişilerden etkilenerek kısıtlanan bir dünyada sosyalleşmektedirler. Elde edilen bulgular sonucunda mahkumları en çok etkileyen durumun sosyal davranışlar olduğu saptanmıştır (Chatman, 1999, s. 209-216).

Bireylerin bilgi eksikliği küçük dünyaların yarattığı bilgi engellerinden kaynaklanmaktadır. Bireyler tanımadığı sosyal ortamların dışından bilgi aramayı tercih etmezler. Küçük dünyanın üyeleri günlük yaşamda erişilebilir, sağlam ve güvenilir bir temele sahip bilgileri tercih etmektedirler (Zhang ve Yang, 2023, s. 2). Ayrıca küçük dünya üyeleri bilgi arama sürecinde bilginin maliyetine de önem vermektedirler. Örneğin bilgi arama sürecini maliyetli veya zor olarak değerlendirip bu süreci sonlandırabilirler (Burnett, Besant ve Chatman 2001, s. 538). Bunun haricinde düşük gelire sahip bilgi yoksulluğu içindeki kişiler kendilerini korumak için bazı bilgileri paylaşmamaktadırlar. Örneğin Chatman'ın yoksul bireyler üzerine yaptığı çalışmada Comprehensive Employment and Training Act (CETA) kadın katılımcıları arasındaki iş bilgilerinin yayılmasını analiz etmiştir. Elde edilen sonuçlarda bir işin yayılma süreci ne kadar fazlaysa o iş daha az değerli görülmektedir. Görüldüğü üzere düşük gelire sahip bireyler bir iş hakkında bilgi paylaşmaya istekli değildirler. İletişim kanalları aracılığıyla bireyin bilgi paylaşımı o işin bulunmasını ve istihdamın yayılmasını etkilemiştir (Chatman, 1986, s. 383-384).

Bir sonraki bölümde üzerinde çok fazla araştırma yapılmamış etnik gruplardan biri olan Nogay Türkleri incelenmiştir. Nogay Türklerinin tarihsel ve sosyokültürel özellikleri ele alınarak elde edilen bulgular, Chatman Teorisi çerçevesinde değerlendirilmiştir.

4. BÖLÜM

ETNİK BİR GRUP OLARAK NOGAY TÜRKLERİ

Etnik grupların bilgi arama davranışını etkileyen temel unsurlar arasında sosyal ve kültürel yapı bulunmaktadır (Yeh, 2007). Çalışmanın bu bölümünde Nogay Türklerinin tarihi ve sosyolojik özellikleri ele alınmıştır.

4.1. TARİHSEL AÇIDAN NOGAY TÜRKLERİ

Etnik grup; bir toplumda diğer bireylerden kültürel, dil ve köken gibi özelliklerden farklı olan azınlıklar olarak tanımlanmaktadır. Etnik grupların oluşumunda sosyal ve kültürel yapının önemi büyüktür. Etnik gruplar; büyük veya küçük, herkese açık veya kapalı, bölünmüş veya bir araya gelmiş olabilirler. Bireyler gereksinim duyulan bir konuda kendisini grubun bir üyesi olarak görebilir ve böylece diğer bireylere veya gruplara karşı kendisini sosyal ve bireysel olarak konumlandırabilir (Nas ve Tuna, 2013, s. 4-5).

Uzun yıllardır Anadolu farklı etnik grupları bünyesinde barındırmıştır. Süryaniler, Rumlar, Ermeniler, Araplar bu coğrafyanın şekillenmesinde etkili olurken son bin yıldır bu coğrafyanın hâkimi de Türkler olmuştur. Türklerin hâkimiyeti ile “Ermeniler, Lazlar, Kürtler, Araplar, Zazalar ve Müslüman olmayan” etnik gruplar ortaya çıkmış ve varlıklarını sürdürmüştür. Son zamanlarda Balkanlardan ve Kafkaslardan “Çerkez, Gürcü, Boşnak, Bulgar, Sırp, Hırvat” gibi Türk kökenli olmayan gruplar da Türkiye’ye göç etmiştir. Bu durum hem Türk olmayan grupların hem de farklı etnik grupların varlığıyla birlikte değişik yaşam tarzlarını, kültürel özelliklerini, farklı inanışlarını beraberinde getirmiş ve Türkiye’nin etnik yapısında çeşitlilik sağlamışlardır (Aka, 2012, s. 293). Türk tarihi açısından önemli izler bırakan bir diğer etnik gruptan biri de Nogay Türkleridir. Fakat Nogay Türkleri üzerinde yapılmış çok sayıda çalışma bulunmamaktadır. Nogay Türklerinin tarihi üzerine yapılan çalışmalarda (Akbaba, 2013; Akpunar, 2018; Akpunar, 2019; Asker, 2013; Erinkarlı ve Ercan, 2022; Gilmanova, 2019 Paşaoğlu, 2009; Paşaoğlu, 2016; Sürücü, 2022) Nogay Türklerinin kökeni, ulusu, boyları, göçleri, Altın Orda Devleti’nin tarihi ve askeri teşkilatı, Türkiye’deki iskân yerleri ve yaşadıkları sorunlara yer verilmektedir.

Nogay kelimesi Moğolcada “köpek” (şahıs adı) anlamına gelmekte ve bu adın Cengiz Han’ın büyük torunu Emir Nogay’dan geldiği düşünülmektedir. Nogay kelimesinin anlamı İslam’da hakaret olarak algılansa da aslında İslam öncesi Avrasya bozkır geleneğinde yaygın bir şekilde bu tür isimler kullanılmaktadır. Örneğin Uygur, Hazar ve Moğollarda kişi ismi olarak Kasar (köpek türü) kullanılmıştır (Paşaoğlu, 2009, s. 6-7). Son zamanlarda köpek kelimesinin anlamında kayma yaşandığı ve “kurt” olarak değişmesi gerektiği de düşünülmektedir. Bu düşüncenin nedeni hem Nogay bayrağında kanatlı bir kurt bulunması hem de Türk kültüründe kurdun önemli bir yeri olmasından kaynaklanmaktadır (Orhan, 2018, s. 4).

Nogay Türklerinin kökeni henüz kesinleşmemekle birlikte etnik bir isim olarak Nogay adının kullanılmasına Rus kaynaklarında ilk defa rastlanılmaktadır. Nogay isminin Emir Nogay’dan veya Kara Nogay’dan geldiği düşünülmektedir (Paşaoğlu, 2016, s. 284). Araştırmacıların büyük bir bölümü Nogay adının Emir Nogay’dan geldiği fikrini savunsa da (Çetin, 2020, s. 259) Nogay adının Kara Nogay’dan geldiği düşüncesi Zeki Velidi Togan’a aittir. Togan, bu düşüncüyü coğrafi ve zaman farklılığına dayandırmaktadır (Paşaoğlu, 2016, s. 284).

Nogay Türklerinin tarihi 13. yüzyıla kadar uzanmaktadır. Nogay Türkleri, Altın Orda Devlet’i bünyesindeyken 15. yüzyılın başlarından itibaren bu devletin dağılmasıyla birlikte “Nogay Ordası” siyasi birliği ortaya çıkmıştır (Karakoç, 2013, s. 273). Altın Orda devletinin yıkılmasından sonra kurulan hanlıklar arasında adı geçen Nogay Türkleri, Tatarlar olarak adlandırılmıştır. Günümüzde Türkiye’de Nogay Türkleri konusunda bilgisi olmayan kişiler Nogay Türklerinin Tatar olduklarını düşünmektedirler. Fakat Nogay Türkleri, Moğol istilâsına kadar uzun yıllardır “Kanglı, Peçenek, Mangıt, Nayman, Argın, Usun, Bulgar, Macar, Kıtay, Tama, Uygur, Kırgız, Kazak, Özbek, Türkmen, Başkurt, Kumuk” gibi Türk boylarından oluşmaktadırlar (Akpınar, 2019, s. 49). Bazı araştırmacılar 1426-1558 tarihleri arasında önemli rol oynayan Nogay Türklerinin Kıpçak grubuna dâhil olduğunu, bazı araştırmacılar Mangıtlardan, bazıları ise Uz ve Peçenek Türk Boylarından geldiklerini tahmin etmektedirler (Kızıldağ, 2017, s. 2).

Nogay, 1270-1299 yılları arasında Kırım’ın batısında yer alan Aksu ile Özü nehirleri arasında boy beyliği yapmıştır. Daha sonra bağlı olan il ve uruklara Nogay denilmiştir (Çetin, 2020, s. 259). Fakat Nogay Türklerinin esas bölgesi İdil Volga nehrinin doğu

bölgesinde Yayık ve Cim (Emba) nehirleri arasında Sir Derya olarak bilinen alana kadar uzanmaktadır. Nogay Türklerinin doğu bölgesi Mangıtlar olarak adlandırılmaktadır (Kuş, 2018, s. 131). Ek olarak İdil'in batısında yer alan yerleşkedeki Nogay Türkleri "Küçük Nogay", İdil'in doğusunda kalan yerleşkedeki Nogay Türkleri ise "Büyük Nogay" olarak adlandırılmaktadır (Çetin, 2020, s. 260).

Hazar Denizi'nin kuzeyinde göçebe hayat yaşayan Nogay Türkleri, 15. yüzyılda Azak Denizi ve Kırım'ın kuzey bölgelerinde yaşamışlardır. 17. yüzyılda Emba Irmağında yaşayan Nogay Türklerinin bir kolu Kalmuklar tarafından batıya doğru sürülmüş; diğer kolu ise Büyük Petro tarafından Kuma ve Kuban ırmaklarındaki bozkıra göçe zorlanmıştır (Caferoğlu, 1988, s. 45).

Farklı yerlerde yaşamlarını sürdüren Nogay Türklerinin dağıldıkları yerleşme sahası şu şekilde gruplandırılabilir (Caferoğlu, 1988, s. 46):

- Don ve Kuban nehirleri arasındaki 70.000 Nogay topluluğu,
- Kırım Yarımadasındaki Nogay Türkleri,
- Astrahan Nogay kolu (bir kısmı Kafkasya'dan Kırım'a; bir kısmı ise Başkırdestan'a göç etmiştir).

Nogay Türkleri farklı yerlere yayılan ve birçok ülkeye göç eden köklü etnik bir gruptur. Romanya'dan Kazakistan'a kadar uzanan Karadeniz'in kuzeyinde eski Kıpçak Bozkırını olarak adlandırılan geniş ve dağınık bir şekilde yaşamlarını sürdüren Nogay Türkleri daha sonra (Tavkul, 2013, s. 340) İdil'in batısında yer alan Kırım Hanlığına girmiş, İdil'in doğusunda yer alan Nogay Türkleri ise kıtlık sebebi ile 1601 yılında Kuban Irmağı boyuna mensup olmuştur. Bu boya mensup olan Nogay Türkleri 1603 tarihinde Rusların da bulunduğu karışıklıklardan faydalanarak bağımsızlıklarını ilan etmişlerdir. Ruslarla yapılan anlaşma sonucunda Kuban bölgesinde bağımsız bir Nogay Hanlığı kurulmuş, 1777 tarihinde Rusların yaptığı katliam sonucunda Nogay göçleri başlamıştır. Bu katliam sonucunda Nogay Türklerinin bazıları deniz yolu ile İstanbul'a gelmiş, göç etmek istemeyen Nogay Türklerinin bir kısmı Kuzey Kafkasya'da yaşamlarını sürdürmüş, diğer bir kısmı ise Başkurt ve Kazaklara mensup olmuştur (Çetin, 2020, s. 260-261).

Göç eden Nogay Türkleri 160 yıl önce Rusya tarafından yapılan “siyasi, dini, sosyal, kültürel, ekonomik ve coğrafi” baskılara maruz kalmışlardır. Bunun sonucunda Nogay Türkleri göçlere başlamış ve Rusya’dan Türkiye’ye kitlesel göçler artmıştır (Kızıldağ, 2017, s. 4). Ayrıca Rusya ve Dağıstan çevresinde yoğun olarak yaşayan Nogay Türkleri, 1856-1876 tarihlerinde Osmanlı-Rusya arasında yapılan Kırım Savaşı’nda Osmanlı’ya sığınmıştır (Bulut, 2019, s. 9). Osmanlı’ya sığınan Nogay Türkleri 1859-1861 yılları arasında Osmanlı Devleti’ne göç etmişler ve Adana, Halep, Suriye, Konya şehirlerine yerleştirilmişlerdir (Şavk Çelik, 2013b). İlk önce Adana/Ceyhan bölgesine yerleştirilen Nogay Türkleri sosyal ve kültürel yapılar, salgın hastalıklar, iklim durumları gibi farklı sebeplerden dolayı başka illere göç etmek istemişlerdir. Bugün Türkiye’de (Ateş, 2004, s. 6; Şavk Çelik, 2013b, s. 327, 329):

- Ankara’nın Polatlı ve Şereflikoçhisar ilçelerine bağlı Akin, Şekerköy ve Doğanakaya köylerinde,
- Konya’nın Kulu ilçesinin Kırkkuyu, Boğazören, Ağılbaşı ve Seyitahmetli köylerinde,
- İstanbul, Osmaniye, Adana, Çorum, Eskişehir, Bursa, Kütahya, Gaziantep ve Isparta’nın Senirkent ilçesinde Nogay Türklerinin yaşadığı bilinmektedir. Ancak Nogay Türklerinin nüfus olarak en fazla yaşadıkları yerler Ankara ve Konya’daki köylerdir. Özellikle Ankara’daki Tuz Gölü civarındaki yerlerde Nogay Türklerine ait köyler bulunmaktadır.

4.2. SOSYOKÜLTÜREL AÇIDAN NOGAY TÜRKLERİ

Çalışmanın bu bölümünde; Nogay Türklerinin sosyal hayatları (nüfus, ekonomi, aile yapıları) ve kültürel yapı özellikleri (kültürel miras, dil ve edebiyat, inanç, gelenek, görenek ve âdetler, kültürel törenler, yemek kültürü, kıyafet, damga, mezar taşları ve mutfak araç gereçleri) ile ilgili bilgiler açıklanmaya çalışılmıştır.

Nogay Türklerinin sosyokültürel yapısı üzerine yapılan çalışmalarda (Alpargu, 2019; Bulut, 2019; Çelik ve Kızıldağ, 2019; Kaya ve Orhan, 2018; Orhan, 2018; Öztemiz, 2019; Uslu, 2021)

Nogay Türklerinin yemekleri, giyimleri, gelenekleri, kültürel mirasları, edebiyatı ve demografik özellikleri hakkında bilgiler yer almaktadır.

4.2.1. Nogay Türklerinde Sosyal Hayat

Nogay Türkleri, “oba” adı verilen çadırlarda kalmışlar ve Türkiye’ye ilk geldikleri zamanlar “keklik öten, çitlik biten yere konalım” demişler ve genellikle çayırılık bölgeleri tercih etmişlerdir. Nogay Türklerinin tercih ettikleri bölge Ankara Tuz Gölü çevresindeki yerler olmuştur. Bu çevrede hayvancılık (at, inek, koyun) yapmalarının yanında tarım faaliyetleriyle de ilgilenmişlerdir. Köylerde arpa, buğday, nohut, mercimek gibi tahıllar yetiştirmişlerdir (Arslan, 2015, s. 10). Nogay Türklerinin aile yapıları güçlüdür ve büyük yapıda, ayrılmaz aileler için “üyel ayel” veya “bir kazın ayel” kavramları kullanılmıştır. Hiyerarşik bir yapıları olan Nogay Türklerinin zamanla bu büyük aile yapıları çekirdek aileye dönüşmüştür (Orhan, 2018, s. 123).

Nogay Türkleri şu an dünyanın çeşitli yerlerinde yaşayan fakat nüfusları önemli derecede azalan bir etnik gruptur (Çelik ve Kızıldağ, 2019, s. 502). Nogay Türkleri; Türkiye’de, Ukrayna’da ve Romanya’da yaşamlarını sürdürmekte ve Türkiye’deki Nogay Türklerinden İsveç’te, Hollanda’da ve Almanya’da hayatlarını devam ettirenler de bulunmaktadır (Karakoç, 2013, s. 273-277). Orhan (2018, s. 25) araştırmasında, Dünya’da toplam Nogay Türkü nüfusunun 900 binin üzerinde olduğu fakat Nogay Türklerinin farklı ülkelerde yaşamlarını devam ettirdiklerinden dolayı kesin bir sayı verilemediğini ifade etmiştir. Nogay Türkleri Türkiye, Karaçay Çerkez Cumhuriyeti, Çeçenistan, Dağıstan, Romanya ve Rusya’da toplu bir şekilde yaşamaktadırlar. Rusya ve çevresinde yaşayan yaklaşık 300 bin Nogay nüfusu bulunmaktadır. Nogay Türklerinin en çok yaşamlarını sürdüğü yerler 1950 yılında Azak Doğusu (70.000), 1928 yılında Stravropol, Kalmuk (63.000) ve Dağıstan’dır (37.000). Romanya’da ise 10 bin civarında Nogay Türkü yaşamaktadır. Kırım Savaşı’ndan sonra birçok Nogay Türkün Osmanlıya gelmesi ile 1858’den itibaren Batı Kafkasya’dan Osmanlı’ya gelen Nogay sayısı 11.309’a ulaşmış; 1963’e kadar da 30 bini bulmuştur (Kızıldağ, 2017, s. 4).

Yapılan çalışmalar kapsamında ulaşılan bilgilere göre Türkiye’de yaşayan Nogay Türklerinin sayıları aşağıda yer almaktadır (Ateş, 2004, s. 6; Arslan, 2015, s. 12; Orhan, 2018, s. 25; Paşaoğlu, 2009, s. 312-324):

- 2002 yılında Türkiye’de 90 bin ile 150 bin arasında Nogay Türkü vardır.
- 1859-1861 yılları arasında Konya’da yaklaşık sekiz bin Nogay yaşarken 2009 yılında Konya şehrinde yaklaşık 16 bin Nogay Türkü yaşamakta ve yaklaşık üç bin hane bulunmaktadır. Ankara’da (Haymana) yaklaşık yedi bin kişi ve yaklaşık iki bin hane ve Çankırı’da 1.120 kişi ve 199 hane Nogay Türkü, hayatlarını devam ettirmektedir.
- Ankara-Şereflikoçhisar bölgesinde yer alan Akin Köyü’nde Nogay Türklerinden, 320 kişi ve 80 hane; Doğankaya Köyü’nde, 136 kişi ve 25 hane ve Şeker Köyü’nde 225 kişi ve 50 hane bulunmaktadır.

Araştırma sonuçlarına göre Nogay Türklerinin nüfusuyla ilgili kesin bir sayı verilememektedir. İncelenen kaynaklarda da sayılar oldukça değişkenlik göstermektedir. Bu durumun nedenleri arasında Nogay Türklerinin “Türk” çatısı altında değerlendirilmesi ve birden fazla ülkede, geniş bir coğrafyada yaşamlarını sürdürmesinden kaynaklı olabilir.

4.2.2. Nogay Türklerinde Kültürel Yapı

Kültür; milletleri farklı yapan, her milletin kendisine özgü olan millî değerleri yansıtan bir yaşam tarzıdır. Atalarımızdan miras kalan her türlü maddi ve manevi değerler bütünü kültürü oluşturmakta ve bu kültür, kuşaktan kuşağa aktarıldığında değer kazanmaktadır (Saatçı, Demiral ve Eğilmez Yılmaz, 2018, s. 5). Bu nedenle kültür, insanların bir arada yaşamasını gerekli kılan teşkilatlı bir yapıya sahip insan topluluğudur (Güzel, 2006, s. 89). Dolayısıyla kültür, bireylerin toplumsal ilişkilerini sürdürebilmek için büyük önem taşımaktadır.

Günümüzde Nogay Türklerinin gelenek, görenek ve âdetleri, Kazaklar ve Kıpçaklara benzemektedir. Asimilasyon politikalarına ve farklı bölgelerde varlıklarını sürmelerine rağmen Nogay Türkleri geleneklerine bağlı kalmışlardır (Orhan, 2018, s. 29). Her ne kadar etnik bir gruba mensup olan topluluklar zamanla kültürlerini yaşatamıyor ya da başka bir milletin parçası olarak kültürlerini yaşayamıyor olsa da etnik grupların kültürleri yadsınamaz. Etnik bir grup olan Nogay Türkleri farklı bölgelerde, şehirlerde veya ülkelerde varlıklarını sürdürseler de kültürleri çeşitli ve kendilerine hastır. Bir sonraki başlıktan itibaren Nogay Türklerinin soyut ve somut kültürel özellikleri ele alınacaktır.

Ancak Nogay Türklerinde ağırlıklı olarak soyut kültürel özellikleri bulunmaktadır. Bu nedenle çalışmada Nogay Türklerinin soyut kültürel özelliklerine daha fazla ağırlık verilmiştir.

4.2.2.1. Nogay Türklerinde Kültürel Miras

Kültürel miras, insanların yaşamları boyunca oluşturduğu, biriktirdiği, nesilden nesle aktardığı soyut ve somut değerlerden oluşmaktadır. Bu değerlerin gelecek nesillere aktarılması ile insanlarda dayanışma duygusunun artacağına, geleneklerin devamlılığının sağlanmasına ve yaşatılmasına katkıda bulunmaktadır (Gümüştü, 2018, s. 108).

Nogay Türklerinin kültürel miras ürünlerinin yaşatılabilmesi ve korunabilmesi ile ilgili dijitalleştirme ve açık erişim kavramlarıyla ilişkilendirilerek yapılan tek çalışma Öztemiz'e aittir. Bu çalışmada, "Nogay Türkleri Kültür Portalı" gibi dijital bir kültür platformun hazırlanması ile Nogaycanın ve Nogay kültürüne ait eserlerin açık erişimle önem kazanacağı vurgulanmıştır. Erişim platformunda Nogayca belgeler, Nogay kültürüne ait ürünlerin fotoğraf ve video gibi kayıtlarla zenginleştirilmesi ve bu kayıtlara ilişkin tanımlayıcı bilgilerin olması gerektiği yer almaktadır. Örneğin "Wikimedia", "Europeana" gibi farklı platformlardan da erişilebilir olmasıyla hem ulusal hem de uluslararası düzeyde Nogay kültürünün yaşatılmasına büyük katkı sağlayabilir (Öztemiz, 2019, s. 194).

4.2.2.2. Nogay Türklerinde Dil ve Edebiyat

Literatür incelendiğinde ağırlıklı olarak Nogay Türkleri diline, gramerine ve ses bilgisi özelliklerine yönelik yapılan çalışmalar fazladır (Akbaba Ergönenç, 2015b; Ateş, 2004; Ergönenç, 2004; Güllüdağ, 1998; Karakoç, 2013; Kılıç, 2013; Kızıldağ, 2017; Kızıldağ, 2022; Kocabaş, 2020; Kök Karahan, 2016; Taşçı, 2018). Yapılan araştırmalarda genel olarak Nogay Türklerinin ünlü ve ünsüz harfleri, morfolojisi (şekil bilgisi), kip ekleri, fiil ekleri, kısaltmaları, lehçeleri, ses olayları ve Nogay Türkçe metinleri ile Türkiye Türkçesine aktarımlarından bahsedilmektedir.

Sözlü aktarılan bazı gelenekler ve tarihsel bilgiler nesilden nesle aktarılmaktadır. Fakat bir millet dilini kaybettiği zaman kültürel miras ürünlerini, geleneklerini kaybetmektedir.

Bir dil yok olduğunda toplumun önemli tarihsel bilgilerinin de yok olma tehlikesiyle karşı karşıyadır (Taşova, 2017, s. 69). Yok olma tehlikesi ile karşı karşıya kalan dillerden Nogaycanın, UNESCO tarafından kod numarası ISO 639-9, kısaltması “nog”dur. Bu dil “belirgin tehlikede (definitely endangered)” bulunan dil sınıfındadır (Türkiye Nogayları, 2016).

Nogay Türkçesi, Türk lehçeleri arasında en çok Kazak ve Karakalpak Türkçesi'ne yakındır. Lehçeler arasında Nogay Türkçesi, Kıpçak lehçe grubuna girmektedir (Ergönenç, 2004, s. 25). Kıpçak lehçelerini konuşan bölgeler aşağıda sıralanmıştır (Arslan, 2015, s. 42):

- Karadeniz-Hazar Bölgesi: Kırım-Tatar, Karaçay-Balkar ve Kumuk.
- İtil-Ural Bölgesi: Tatar ve Başkurt.
- Aral-Hazar Bölgesi: Kazak, Karakalpak, Nogay ve Kırgız'dır.

Kıpçak lehçesi grubuna giren Nogay Türkçesi; Ak Nogay, Kara Nogay ve Nogay olmak üzere üç ağza ayrılmaktadır. Otuz beş harften oluşan Nogay alfabesi (Güllüdağ, 1998, s. 59) Sovyet Devrimi'nden önce Arap harfleriyle yazılırken 1938'de kadar olan süre zarfında itibaren Türk lehçeleri gibi Latin harfleriyle yazılmıştır. Bu tarihten sonra Rus alfabesiyle yazılmış (Öner, 1998, s. 41) ve 1940'a kadar 21 çeşit alfabe mevcut olmuş ve çoğunlukla Arap alfabesi kullanılmıştır (Güllüdağ, 1998, s. 35). Şu an günümüzde Kiril alfabesinin kullanımı sürmektedir (Taşçı, 2018, s. 24). Fakat Nogay Türklerinde hem yazı dilinde hem konuşma dilinde farklılıklar bulunmaktadır. Örneğin Astrahan'daki Nogay Türkleri, Tatarca'yı; Hasavyurt'ta ve Babayurt'ta yaşayan Nogay Türkleri, Kumukça yazı dilini kullanmaktadır (Güllüdağ, 1998, s. 52-53). Ayrıca Doğanakaya, Şeker ve Akin köylerinde konuşulan diller Nogay Türkçesi olmasına rağmen bu köyler arasında bile Nogay Türkçesi'nde farklılıklar görülmektedir (Arslan, 2015, s. 42). Nogayca dilinin günümüzdeki durumu ise başta Rusya (Stavropol, Dağıstan, Çeçenistan) ve Rusya dışındaki (Kırım, Kazakistan, Türkiye) ülkelerde Nogayca konuşulmaktadır. Rusya'da Nogayca konuşan kişi sayısı ise 2002 yılında 87.119 (Taşçı, 2018, s. 24), 2010 yılında ise 103.660'dır (Şavk Çelik, Eker ve Sarı, 2023).

Nogay Türklerinde Sovyet öncesi sözlü edebiyat; “destanlar”, “yırlar (ezgi)”, “atasözleri”, “deyimler”, “bilmece” ve “masallardan” oluşmaktadır. Özellikle Nogay Türklerinde kahramanlık ve aşk destanlarının önemli bir yeri bulunmaktadır (Çetin, 2020, s. 261).

İsmail Doğan ve Nesrin Güllüdağ tarafından hazırlanan “Nogay Destanları” adlı eser, Nogay Türkleri arasında tanınan ve Nogay destanların derlenmesi ile ilgili önemli bir yapıt olarak kabul edilmektedir. Eserde yer alan Nogay Türklerine ait destanlar: Arslan Bey Destanı, Aysılın Oğlu Ahmet, Azavnur Destanı, Bozyiğit Destanı, Edilge, Tahir ile Zühre Destanı, Mamay, Nogay’ın Kırk Batırı gibi destanlardan oluşmaktadır (Şimşek, 2021, s. 223-225). Nogay Türklerinin kahramanlık destanlarından biri olan Mamay destanı, Nogay Hanlığını yöneten Musa Bey’i ve Nogay Türklerini tarihi bir dönemini anlattığı için Nogay halkı açısından önemlidir (Çetin, 2020, s. 262).

Sözlü geleneklerden atasözlerinin Nogay Türkleri açısından önemi büyüktür. Prof. Dr. Saadet Çağatay, Nogay atasözlerini aktaran ilk kişidir. Çağatay, 734 Nogay atasözünü tercüme etmiş ve günümüze kazandırmıştır (Çeneli, 1984, s. 11). Bunun dışında Nogay Türkçesinde kalıplaşmış sözlere de yer verilmektedir. Bu kalıplaşmış sözlerin bir kısmı aşağıda sıralanmıştır (Ergönenç ve Bulgarova, 2021, s. 4-11):

- Alla saqlasın! Onsız künimiz qalay bolar? (“Allah korusun! Onsuz ne yaparız?”)
- Esen qullan, azizim, baqtın aşılısın. (“Esenlikle kullan, bahtın açılısın.”)
- Noğaydağı ağaylardan berip turıman sizge selam. (“Nogay’daki büyüklerden size selam getirdim.”)
- Közsiz batir ekensin. (“Sen gözsüz bir kahramanmışsın meğer.”)
- Ne arüw boldı kelgenin. (“Ne iyi oldu geldiğin.”)
- Mağa etken sıyınız üşin sizge razılığımı bildirgendey söz de tappayman. (“Bana karşı gösterdiğiniz hürmet için size hoşnutluğumu bildirecek söz bulamıyorum.”)

Nogay Türklerinde masallar, “erteği” kelimesi ile adlandırılmaktadır. Masallar; tekerlemelerle başlayan ve genellikle olağanüstü, kahramanlık konularından oluşan kısa metinlerdir. Masallarda iyi ve kötü karakterler fazla yer almaktadır. Bu karakterler Nogay masallarında ak ve kara olarak aktarılmaktadır. Güzellikler iyi kişilerde; çirkinlikler kötü kişilerde toplanmaktadır. Ayrıca Anadolu masallarında “padişah” tiplmesi Nogay masallarda “han” olarak işlenmektedir. Bunun sebebi ise Nogay Türklerinin han tarafından yönetilmesidir (Azar, 2009, s. 601-604).

Nogay Türklerinde ilk yazılı edebiyat eserleri, Aristokrasi ve Avam olarak iki farklı sosyal tabakadan yazıya geçirilmiştir. Farklı bir şekilde yazılı eserler aktarıldığı için metinlerin Türkçe, Arapça ve Farsça kelimelerin yoğun olmasına sebep olmuş ve eserlerin de

okunmasını zorlaştırmıştır. Genellikle Aristokrasi topluluğunun yazı dili ağıdalı kelimelerden oluşmaktadır. Fakat Aristokrasi topluluğundan kişilerin göç etmesi ile başlayan süreçte eserler daha anlaşılır olmuştur. Avam topluluğunun yazı dili ise daha çok halkın anlayacağı kelimelerden oluşmaktadır (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2022, s. 1). Ancak Nogay Türklerinin göç etmeye başlaması ile yazılı eserlerinin bir kısmı yok olmuş ve Nogay Türklerinde yazılı edebiyat 20. yüzyılın başlarında oluşmaya başlamıştır. Nogay Türklerinde yazılı edebiyata büyük katkı sağlayan yazarlar aşağıda açıklanmaktadır (Çetin, 2020, s. 262; Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2022, s. 1-3):

- Abdulhamid Canibekov, Nogay edebiyatındaki ilk önemli kişidir. Canibekov, 1905-1935 yılları arasında Nogay Türklerinin sözlü edebiyat ürünlerini derlemiştir. Derlenen bu eser, dört ciltten oluşan “Söz Kazası” kitabıdır. Canibekov aynı zamanda Nogay Türklerinin ilk ders kitaplarını ve sözlüklerini de yazdığı için önemi büyüktür. Diğer bir önemli kişi olan Basir Abdullin “Kırk Batırları” adlı eseri ile Nogay Türk edebiyatındaki ilk romanı yazmıştır.
- Nogay Türklerinde ilk şairler M. Kurmanaliyev ve Z. Kaybaliyev’dir. Genellikle devrim temasını işlemişler ve yeni kelimeler, образlar ve ritimler kazandırmışlardır.
- B. Adbullin, “Düşman Yenildi” ve “Batrak”; H. Bulatukov, “Fatimat” piyeslerini kaleme almışlardır.
- Habibulla Ömerov, Ali Kocayev, Abdurrahman Aliyev, Necip Mevlüberdiyev, Kurban-Ali Erebetov yayıncılık faaliyetlerinde önemli roller üstlenmişlerdir. “Toy”, “Islah” ve “Maarif” adında sosyo-politik ile ilgili edebi dergileri çıkartmışlardır. Bunun yanında “Tuvgan Erim” almanağı, “Lasın” çocuk dergisi, “Polovetskaya Luna” edebî ve kültürel konularını ele alan süreli yayınlar da çıkmaya başlamıştır.

4.2.2.3. Nogay Türklerinde İnanç

Müslüman Türk topluluklarından olan Nogay Türkleri Sünnî olup Şafiî mezhebine mensuplardır (Akbaba Ergönenç, 2015, s. 392). 1970 yılında, Sovyetler Birliği’nde yaşayan 36 milyon 916 bin Türk arasından 2 milyon 845 bini Müslüman ve 2 milyon 423 bini Hıristiyan, Şaman ve diğer din mezhepleri arasında yer almaktadır (Güllüdağ, 1997, s. 1993).

Nogay Türklerinde ilahi güce büyük önem verilmektedir. Örneğin biri vefat ettiği zaman bütün köy cenaze törenine katılmaktadır. Cenazeye gelen kişiler ağırlandı ve daha sonra vefat eden kişi toprağa verilmektedir. Vefat edenin kişinin evinde sesli ağıtların yakılması pek hoş karşılanmamaktadır. Ağıtları söyleyen ve “ağlama işini” meslek edinen bozlav ustaları bulunmaktadır. Bozlav ustaları “bozlav” denilen ağıtlar yakmaktadır (Akbaba Ergöner, 2015a, s. 393-394). Bozlavlar, nesilden nesle aktarılmakta ve çekilen sıkıntılar için söylenmektedir. Özellikle de bozlavlar, Nogay Türklerinin Ruslardan gördükleri zulümler için söylenmiştir (Akbaba Ergöner, 2008, s. 79).

Tüm Nogay halkı ölümü “kara bayram, kara yer, kara gün” olarak adlandırmakta ve herkes cenaze törenlerinde siyah renk giyinmektedir. Bunun yanında “ata ruhu inancını” gösterdiği için özel olarak bir şapka takmaktadırlar (Orhan, 2018, s. 32). Dinlerine çok bağlı olan Nogay Türkleri, vefat eden kişinin ilk gününde “toprağa düştü” yemeği vermekte (Arslan, 2015, s. 76); yedisinde, kırkında, elli ikincinde, yüzünde ve yıldönümünde vefat eden kişiler için dua etmekte ve misafirlere yemek vermektedirler (Akbaba Ergöner, 2008, s. 80). Nogay Türklerinde cenaze merasimlerinde, genelde büyükbaş hayvan kesilmekte ve gelenlere yemekler hazırlanmaktadır. Cenaze defni için mezarlığa sadece erkekler gitmektedir. Cenaze gününden yedinci gününe kadar avluda cenaze evinin sahipleri beklemekte ve imam ilk yedi gün her gün cenaze evinde bulunmaktadır. İmam, eve gelen kişilere vaaz ve öğüt vermektedir. Genelde mayıs ayının ilk iki haftası herkes tarafından kabir ziyaretleri yapılmakta ve imam da mezar başında Kur’an okuyup dua etmektedir (Kudaynetov, 2022). İnancı yüksek olan Nogay Türkleri, ölümün Hak’tan geleceğine inanırlar ve ölümden korkmazlar. Bu durumu şu şekilde ifade etmektedirler: “*Ecel verirse iman da versin.*” (Akbaba Ergöner, 2008, s. 80).

4.2.2.4. Nogay Türklerinde Gelenek, Görenek ve Âdetler

Nogay Türkleri kendi içlerinde yaşayan ve dışarıya açılmayan kapalı bir etnik grup olduğundan dolayı köylerde çoğunlukla görücü usulüyle evlilikler yaygındır. Ancak, şehre göçlerin başlamasıyla evlilik kararı, gençlerin kendi tercihlerine bırakılmıştır. Görücü usulü evliliklerde “elçi” adı verilen görücü evdeki bekar kişileri tanımaktadır (Arslan, 2015, s. 68). Görücünün en belirgin fiziksel görünümü, pantolon veya şalvarının bir paçası çorabın içinde olmasıdır. Görücü, temiz ve güzel bir biçimde giyinerek kız evine gider ve görücü eve geldiğinde onun için ayrılan hasır sandalyeye oturur (Orhan, 2018, s. 30). Görücünün bulduğu gelin konusunda karar almak için oğlunu evlendirmeye karar veren

aile reisi, aile üyelerini toplamakta ve damat adayının fikrini almaktadır. Aile büyükleri; gelinin ailesinden, sosyal hayatına, maddiyatına, sağlığına, dikiş-nakiş bilmesine kadar birçok özelliğine dikkat etmekte ve gelin seçimine oldukça fazla özen göstermektedirler (Alpargu, 2019, s. 61). Orhan'ın (2018, s. 93) araştırdığı sosyolojik çalışmasında da "gelin olacak kızda aranan en önemli nitelik nedir?" sorusuna %12 (n=48) ile en çok "huy güzelliği" cevabı verilmiştir. Görücünün bulunduğu gelini, damat ve aile onay verdikten sonra kız istemeye gidilmektedir. Salı gününün uğursuzluk getirdiğine inanıldığından dolayı kız istemeye o gün gidilmez. Çoğunlukla cuma veya cumartesi günler tercih edilmektedir (Kaya ve Orhan, 2018, s. 71). Erkek tarafı kıza lokum ve bisküvi götürmekte, süt hakkı denilen başlık parasını kız tarafına vermektedir. Şeytan ötbis denilen küçük tatlı merasimi yapıldıktan sonra büyük tatlı merasimi için de gün alınır. Erkek tarafı büyük tatlı merasimi için gelini alışverişe çıkartmaktadır. Alışverişte altın, yüzük, küpe, saat ve eşarp alınmaktadır (cavluq almaga). Buna ek olarak Hıdırellez'de ve dinî bayramlarda geline hediyeler gelmekte, koyun kesilip götürülmektedir. Gelinin davet ettiği arkadaşlarıyla birlikte etler yenilmektedir. Davetliler de geline hediyeler getirmektedir. Bu âdete de "tüyün" adı verilmektedir (Arslan, 2015, s. 68).

Nogay Türklerinde nikah töreni, gelinin evinde yapılmaktadır. Nikah töreni gerçekleşikten sonra imam dua okur ve gelen davetliler kızın ailesine "sevinciniz uzun olsun" diyerek tebrik eder. Merasimden sonra kadın ve erkekler farklı çadırlara geçerler ve davetliler ağırlanır. Çadırda bir hiyerarşi bulunmaktadır. Herkes çadırda kademine göre oturmakta, organizasyonla bir kişi ilgilenmektedir. Düğünde dombra ve kopuz çalınmakta; binicilik, atçılık ve güreş yarışmaları da düzenlenmektedir. Gelin, damadın evine giderken gelinin annesi ve babası "*Allah yeni yerinde seni mutlu bir şekilde yaşatsın; orada yaşlanana kadar yaşa, kayınpederin ve kayınvalideni kendi anan ve baban gibi gör; asla geri dönme, Allah seni korusun.*" derler. Gelin damadın evine geldiğinde "tav koşe" denilen tören yapılmakta ve bahşiş dağıtılmaktadır. Ertesi gün sekiz veya on gün süren yüz görümlüğü olmakta ve eğlenceler düzenlenmektedir (Alpargu, 2019, s. 64-65).

Nogay Türklerinde yeni doğan çocuğa ismini ilk önce yaşça büyük kişiler koymaktadır ve genel olarak çocukların isimlerini baba tarafından biri vermektedir (Akbaba Ergönenç ve Benli, 2011, s. 92). Orhan'ın (2018, s. 104) sosyolojik çalışmasında da yaşça büyük kişilerin düşüncelerine önem verildiğini göstermektedir. Çalışmada Nogay Türklerine

“*bebek doğduktan sonra bebeğe adını kim verir?*” sorusuna %92 (n=249) ile dedesi tarafından verildiği yani yaşça büyük biri tarafından bebeğe isim verildiği saptanmıştır.

Nogay Türklerinde çocuklara çoğunlukla “Esengeldi”, “Üzlüken”, “Kazbek”, “Atyeter”, “Demirhan”, “Demir-Polat”, “Vezirhan” gibi isimler verilmektedir. Doğum sonrasında, çocuğun doğuşunu kutlamak için mamelek (un helvası) yapılmaktadır. Mamelekten tüm konuklara ikram edilmekte ve yeni doğum yapmış anneye süt olması için verilmektedir. Mamelekin yanında Nogay Türklerine özgü içecek olan Nogay çayı ikram edilmektedir. Kuzey Kafkasya’da yaşayan Nogay Türklerinde “kindik kesüv” âdeti yapılmaktadır. Bu âdete göre bebek doğduğunda ebe çocuğun göbek bağına kesmekte, göbek bağına gömmekte ve ebe, bebek için güzel dileklerde bulunmaktadır. Ayrıca, yeni doğan bebeğin kundaklanması için kare şeklinde “cavalık” denilen bez kullanılmaktadır. Nogay Türklerinde bebeğin doğumundan sünnetine kadar farklı toylar yapılmaktadır. Örneğin bebeğin beşiğe ilk defa konması ile gerçekleşen “beşik toy” (beşik düğünü), doğumdan sonra bebeği görme “bala görme”, bebeğe ad koyma “balaga ad atama”, bebeği nazardan koruma “baladı köz tiyüvden saklama”, anneyi ve çocuğu kırk basmaması ve lohusa anne için “balaga kırk köylek kiydirme (çocuğa kırk zıbın giydirme)”, çocuğun ilk dişi çıktığından “diş çırla toyu” ve çocuğun sünneti yapıldığında “sünnet toyu” ve “albastı” gelenekleri de uygulanmaktadır (Akbaba Ergönerç ve Benli, 2011, s. 90-94; Kalafat, 2006, s. 124). Çocuklar askerlik çağına geldiğinde ise askere giden kişi için kurban kesilmekte ve dilekler dilenmektedir. Askere gidecek kişiye “şavgal” yani hediyeler verilmekte ve gece toyu düzenlenmektedir (Kalafat, 2006, s. 124).

Nogay Türkleri, göç ettikleri yerlerde içlerine kapandıklarından dolayı kültürel âdetlerini yerine getirmede zorlanmışlardır. Değişen çevre koşulları ile yaşadıkları toplumla beraber değişime uyum sağlamışlardır (Kaya ve Orhan, 2018, s. 89). Orhan’ın (2018, s. 101) sosyolojik çalışmasında da “*Nogay Türkleri olarak bugün doğum törenlerinizi kendi adetlerinize göre mi yapıyorsunuz?*” sorusuna %42 ile (n=116) “hayır” cevabını vererek kendi adetlerini gerçekleştiremedikleri sonucuna ulaşılmıştır.

4.2.2.5. Nogay Türklerinde Kültürel Törenler

Nogay Türkleri çeşitli kutlamalar yapmaktadırlar. Özellikle baharın gelişiyle “Tepreş” “Sabantoy” ve “Nevruz” kutlamaları yapılmaktadır (Akbaba, 2015a, s. 394). Kültürel törenler, etnik kökenlere göre farklılıklar göstermektedir. Örneğin, Kırım Tatarları Tepreş, Tatarlar Sabantuy ve Nogay Türkleri Sabantoy kutlamaları yapmaktadırlar (Şavk Çelik, 2013a, s. 1).

Kırım Türklerinin mayıs ayında kutladıkları iki âdet kültürel törenleri bulunmaktadır. Bunlardan biri Hıdırellez'den bir hafta önce halkın toplu bir şekilde kırlara eğlenceye çıktığı “Yavuryüzü” olarak adlandırılan kültürel tören, bir diğeri ise Hıdırellez sonrası kutlanılan “Tepreştir”. Tepreş sözcüğünün kökeni Arapça'da “ferahlama, eğlenmek için gezme” anlamına gelmektedir. Tepreş, genellikle haziran ayında açık havada veya su kenarlarında kutlanan bir bahar bayramıdır. Kırım'da Tepreş için ayrılan yerlere “Kıbla bayır” veya “Topkaya” isimleri ile verilmektedir. Türkiye'de ilk Tepreş, Ankara Kızılcahamam Çamkoru Millî Parkı'nda düzenlenmiştir. Kutlamalara Eskişehir, İzmir, Adana ve Amasya'dan gelen Kırım Türkleri de katılmıştır (Şahin Sağlık, 2012, s. 70-88). Yapılan kutlamalarda gençler ata binmekte, şarkılar söylemekte ve evdeki en genç kız ya da yeni evlenen kişi gelen davetlilere havlu, mendil, eşarp veya yumurta hediye etmektedir (Orhan, 2018, s. 33).

Sabantoy, tarım faaliyetlerinde tarlayı ekilebilir duruma getirmek için kullanılan “saban” ve düşün anlamına gelen “toy” sözcüklerinin birleşmesiyle “saban düşün” olarak adlandırılmaktadır. Karların erimeye başlamasıyla ve tarlanın ekilebilir duruma gelmesiyle köyün yaşça büyüğü tarafından bir gün belirlenerek kutlamalar yapılmaktadır (Yılmazdoğan ve Yılmazdoğan, 2018, s. 95-96). Bir Nogay yaşlısı Mehan Dağtekin, Sabantoy kutlamalarını şu şekilde söylemiştir: Sabantoy, Hıdırellez'de yapılan bir kutlamadır. Köyde, gençler ve yaşlılar bir arada toplanarak kutlamalar yapılır. Bu kutlamalar sabana giderken yapılır. Sabandan gelindiği zaman evdeki yengeler ve kayınpederler o yılın bereketli olması için yağmur duası eder. Yumurtalar kaynatılıp boyanır. “Şıtpıtka” denen yemek pişirilir (Şavk, 2013a, s. 2). 21 Mart'ta kutlanan Nevruz ise Nogay Türklerinde “kündelim” veya “amel” olarak adlandırmışlardır. Nogay Türkleri; Nevruz Bayramı'nın tarladan bol ürün alınması, umutların gerçekleşmesi ve beslenen hayvanların sağlıklı olmasına katkıda bulunduğuna inanmaktadırlar. Nogay Türklerinde

Nevruz kutlamalarından birkaç gün önce atlar veya koyunlar kesilmekte ve etler yakın çevrelere dağıtılmaktadır. Nevruz günü 12-16 yaş aralığındaki çocuklar elinde “yeşil dal” parçasıyla evleri ziyaret etmekte ve etler çocuklara ikram edilmektedir. Çocuklar da ellerindeki yeşil dalları ev sahiplerine vermektedirler (Akbaba Ergöner, 2015a, s. 394).

4.2.2.6. Nogay Türklerinde Yemek Kültürü

Türklerin yerleşik hayata geçmeleri ile yemek çeşitliliği artmış ve mutfak araç gereçlerinde de değişimler görülmüştür. Türk mutfağında yemeklerde en yaygın olarak “et, un ve hayvansal gıdalar” kullanılmaktadır. Daha sonra farklı bölgelerden göçmenlerin gelmesi ve etnik grupların göç etmesi ile birlikte birçok kültürel öğede olduğu gibi yemek kültüründe de etkileşim olmuştur (Paşaoğlu, 2010, s. 90).

Yemek kültürü yönünden zengin olan Nogay Türklerinde yemeğin önemli bir yeri bulunmakta ve göç ettikleri yerlere farklı lezzetler götürmektedirler. Özellikle Nogay yemek kültüründe hayvansal gıdaların önemli bir yeri bulunmaktadır. Nogay mutfağında et kıymetli görülmekte ve gelen misafirlere et ürünleri ikram edilmektedir. Kafkasya’da yaşayan Nogay Türklerinde at eti tüketimi ve ikramı devam ederken, Anadolu’daki Nogay Türklerinde at yetiştiriciliği olmadığından dolayı koyun ve kuzu eti tüketimi ile ikramı devam etmektedir. Nogay Türkleri hayvansal yiyeceklerin yanı sıra göç ettikleri bölgelerdeki bozkır bitki örtüsünün yaygın oluşundan kaynaklı olarak az da olsa “buğday, bulgur, nohut, fasulye ve mercimek” yetiştirmekte ve tüketmektedirler (Uslu ve Kırmacı, 2021, s. 281).

Günümüzde Nogay Türkleri, hamur işlerini (çiğ börek, sac böreği vb.) sıklıkla tüketmektedirler. Nogay çayı şifalı olarak görülmekte ve özel günlerde, kutlamalarda, günlük hayatta sıklıkla Nogay çayı tüketilmektedir. Nogay Türkleri yemeklerin pişirilmesinde haşlama, kavurma, fırında ve ocakta pişirme yöntemleri kullanmaktadırlar (Uslu, 2021, s. 96-97). Nogay Türklerine özgü olan yiyecek ve içeceklerin başında “Nogay çayı”, “kazan börek”, “inkâl”, “bılamık-laksa (çorba)”, “çiğ börek”, “kalakay (yağlı ekmek)”, “sorba”, “tava börek”, “talkan”, “kaşık börek”, “kuskus,” “sızık” ve “bavursak (çığirtma)” gibi yemekler gelmektedir (Arslan, 2015, s. 82-90).

Günlük hayatta Nogay Türklerinin büyük çoğunluğu (%54) Nogay çayı içmektedir (Orhan, 2018, s. 146-149). Bulut'un (2019, s. 51-53) yaptığı çalışmada, Nogay çayı tüketiminin Nogay Türklerinin sağlık üzerine etkileri ile ilgilidir. Nogay çayını fazla tüketen erkek grubu günlük ortalama 1502,2±268 kg; Nogay çayı az tüketen kadın grubu ise 400±277,1 Nogay çayı tüketmektedir. Nogay çayını yüksek tüketenlerde şekerli besin tüketimi ile bal ve reçel tüketimi istatistiksel olarak anlamlı sonuç ortaya çıkarmıştır. Bunun yanında Nogay çayını fazla tüketen bireylerde et tüketiminin de yaygın olduğu ve bunun sonucu olarak kolesterolün de yüksek olduğunu saptanmıştır.

Farklı yemek kültürüne sahip olan Nogay Türklerinin yemek çeşitliliği gastronomi turizmi açısından değerlendirildiğinde, turizm açısından önemli bir şehir olan Konya'da Nogay yemeklerinin tanıtımının yapılması ve sürdürülebilirliği önem taşımaktadır. 2019 Konya İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü tarafından açıklanan veriye göre Konya'yı yaklaşık 4 milyon turist ziyaret etmiştir. Özellikle Konya-Kulu ilçesinde Nogay kadınlarının geleneksel yemekler yaparak ve restoranlar açarak bölgenin kırsal turizmine katkı sağlayabileceği düşünülmektedir. Ayrıca Nogay Türkleri için Nogay çayının kutlamalarda ve festivallerde tanıtılmasıyla kafelerin menülerinde yer alması sağlanabilir (Uslu, 2021, s.97-98).

4.2.2.7. Nogay Türklerinde Kıyafet

Nogay Türklerinde kıyafet günlük yaşam özelliklerini yansıtmaktadır. Eskiden (15. yüzyıl) Nogay Türklerinde kumaşlar Moskova, Çin ve Hindistan'dan gelmektedir. Günümüzde ise fabrikada üretilen dokumalar kullanılmaya başlanmış ve bu dokumalar Rusya'dan getirilmiştir (Kalafat, 2006, s. 111).

Nogay Türklerinde geniş pantolon, pamuktan yapılmış gömlek ve ceketten oluşan genellikle rahat kıyafetleri tercih etmektedirler. Bir Nogay erkekleri gömlek, gömleğin üzerine kolsuz ceket ve "yelen" adı verilen astarsız hafif bir kaftan ve üst kıyafet olarak "sepken" adı verilen deve çuhasından yapılan bir giysi de giymektedirler. Nogay erkeklerinde uzun sakal bırakmak saygı göstergesidir. Yaşlı insanlar saçlarını tıraş etmektedir. Genç erkekler ise saçlarında küçük bir tutam saç bırakmaktadırlar. Nogay kadınları ise Türk tipi şalvar, terlik ve metal tokalarla süslenmiş kemer ve kumaş kaftan tercih etmektedirler. Nogay kadınları, taca bağlanan omuzlarına kadar düşen beyaz bir örtü ve küçük gümüşten yapılmış yüzükler, hizmetler takmaktadırlar. Nogay kadınları saçlarını örmekte ve çeşitli boncuklarla süslenmiş kırmızı renkte bir şapka takmaktadırlar

(Kuş, 2018, s. 143). Fakat günümüzde Nogay Türkleri kendilerine özgü kıyafetler yerine günümüz koşullarına göre kıyafetler giymektedirler. Yapılan çalışmada (Orhan, 2018, s. 151) 412 kişiye “*Nogay giysilerini kullanıyor musunuz?*” sorusuna katılımcıların %91’i (n=275) Nogay giysilerini giymedikleri cevabını vermişlerdir. Araştırmada kadınların %8’i ve erkeklerin %7’si Nogay giysilerini kullanmada isteklidir. Elde edilen sonuçlarda, Nogay Türklerinin, Nogay giysilerinin sadece büyüklerin anlatımı ile bilgilerinin olduklarını ve günümüzde Nogay kıyafetlerinin giyilmediği sonucuna ulaşılmıştır.

Nogay Türklerinde soyut kültürün ağırlıklı ve çeşitli olduğu görülmektedir. Nogay Türkleri göçler ve asimilasyon politikaları nedeniyle sıkıntılar yaşasalar da soyut kültürlerini günümüze kadar ulaştırmışlardır. Yapılan çalışmalarda görüldüğü üzere Nogay Türkleri şu an geleneklerinin bir kısmını yaşatamamaktadırlar. Fakat hâlâ kendi kültürlerini korumaya ve gelecek nesillere aktarmaya özen göstermektedirler.

Nogay Türklerinin, soyut kültür öğelerinin yanında az sayıda da olsa somut kültür öğeleri bulunmaktadır. Çalışmada somut kültür öğeleri olarak Nogay Türklerinde *damgalar ve mezar taşları* ile Nogay Türklerinin kullandıkları *özel mutfak malzemeleri* aktarılmıştır.

4.2.2.8. Nogay Türklerinde Damgalar ve Mezar Taşları

Damgalar; marka, logo, arma, işaret gibi tanımlayıcı simgelerden oluşan ve sülaleleri tanımlayan birer kimlik niteliğindedir. Damgalar; aileleri ve sülaleleri belirlemek, hayvanları ve eşyaları ayırt etmek için kullanılan iletişim aracı ve sembolik bir anlatımdır. Nogay Türklerinde damgalar, hayvanların sahiplerini göstermek ve mezar taşlarını belirlemek için kullanılmaktadır. Eski Türk kültürünün bir özelliği olan mezar taşlarında ay ve yıldız motifleri görülmektedir. Ay ve yıldız damgası, mezardaki kişinin Müslüman olduğunu göstermektedir. Günümüzde Dobruca bölgesinde yaşayan etnik bir grup olan Tatarların ve Nogay Türklerin mezarlarının birbirlerine yakın özellikler gösterdiği görülmüştür. Araştırmalarda da Nogay Türklerine ait 118 damga ve 24 Oğuz boyu ile ortak olan damgalara rastlanılmıştır (Güllüdağ, 2015, s. 132, 137). Ancak mezar taşları, tarihe ve kültüre göre farklılıklar göstermektedir. Nogay Türkleri mezar taşlarına “bas kazık” adını vermektedirler. Nogay Türklerinin Türk mezar taşları, insan biçiminde yapılmıştır. Bu biçim İslamiyet’in putperestlik karşılığı ile çelişmektedir. Taşlar, dikey olarak toprağa sivri ya da yuvarlak şekilde toprağa dikilmektedir ve bu özelliğinden dolayı

insan vücuduna benzetilmektedir. Mezar taşlarında, kaderin ve ebediyetin sembolü olan “hayat ağacı” ve “dünya ağacı” olarak adlandırılan mezar motifleri kullanılmaktadır (Çervonnaya, 2012, s. 230-231, 235).

4.2.2.9. Nogay Türklerinde Mutfak Araç Gereçleri

Nogay Türklerinde yemeklerin yapıldığı evlerin dışında yer alan özel bir alan bulunmaktadır. Bu alana “aşene” adı verilmektedir. Nogay mutfağında hamur tarzındaki yemekleri pişirmek ve bu yemekleri yoğurmak için “şöyün kazan”, “sac”, “fırın”, “köy ocağı”, “şömüş”, “şolpu”, “ayak”, “tepşek”, “meşrepe”, “ağaç kasık”, “tuygiş”, “şöyün taba”, “tavşanayağı”, “eleken”, “köy tandırı” gibi araç ve gereçler kullanılmaktadır. Bunların dışında bakır ve çinko tencerelerle, döküm ve güveç kazanlarla da yemekler yapılmaktadır (Uslu, 2021, s. 42-43).

5. BÖLÜM BULGULAR VE DEĞERLENDİRME

Çalışmanın bu bölümünde araştırma kapsamında elde edilen bulgular ve genel değerlendirmeler ortaya konulmuştur.

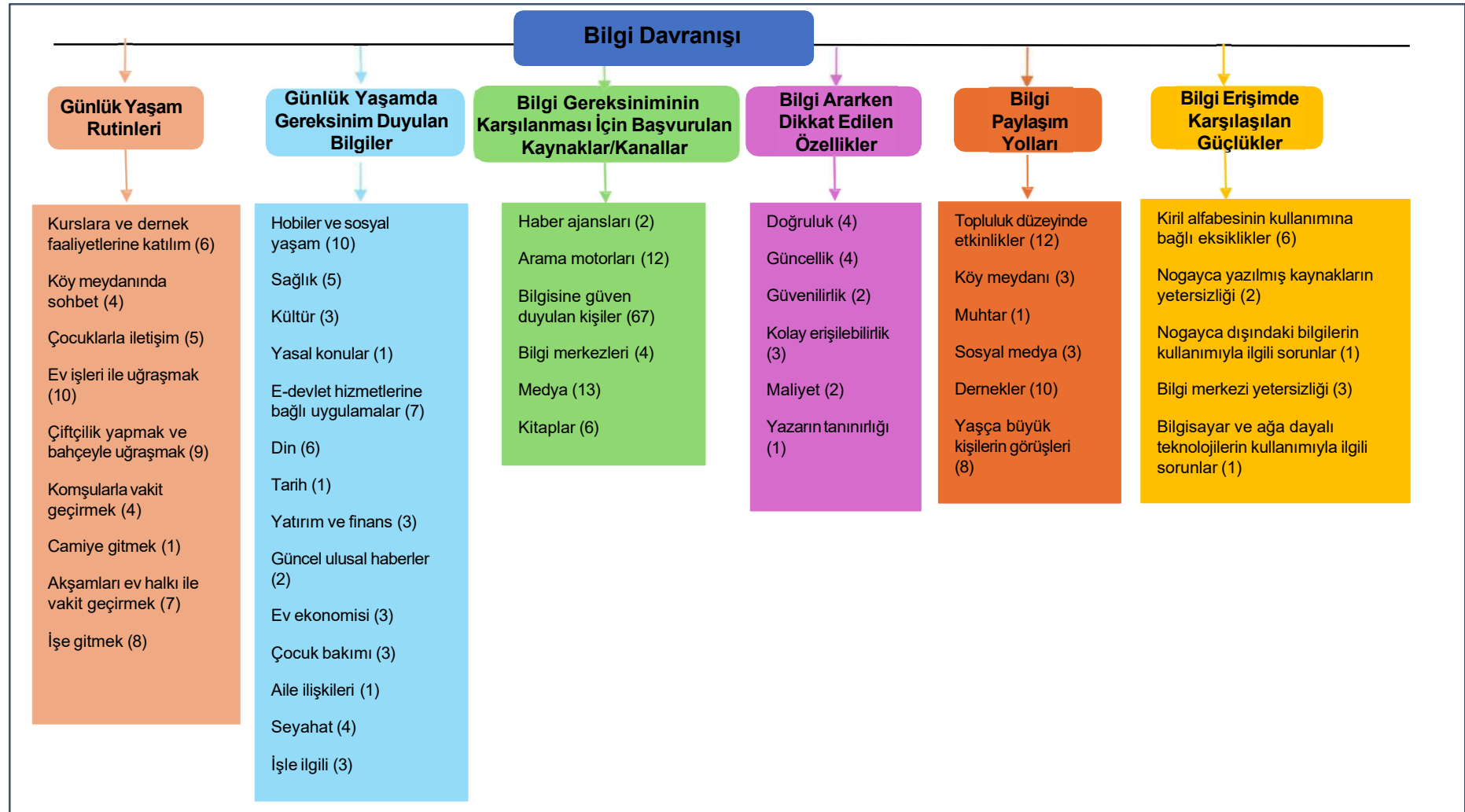
5.1. ARAŞTIRMANIN BULGULARI

Nogay Türklerinin günlük yaşamda bilgi arama davranışları ile ilgili bulgular bilgi davranışı, sosyal normlar, dünya görüşü ve davranış bağlamı/sosyal tip şeklinde belirlenen ana temalara bağlı olarak sunulmuştur. Şekil 3, Şekil 4, Şekil 5 ve Şekil 6'da sunulan temalara bağlı her bir alt kategori üzerinde kod sıklıkları belirtilmiştir.

Katılımcıların yanıtlarını gizli tutmak için isimleri anonimleştirilmiştir. Buna göre her bir katılımcı için K1, K2, K3, ... gibi harf ve rakamlar kullanılmıştır. Elde edilen verilere göre katılımcıların demografik bulguları aşağıda özetlenmiştir:

- Görüşme yapılan kişilerden 12'si kadın; 18'si erkektir.
- 14 kişi Akin köyünde; 16 kişi Doğan kaya köyünde yaşamaktadır.
- 1 kişi öğretmen; 1 kişi emekli memur; 1 kişi astsubay; 1 kişi avukat; 11 kişi ev hanımı; 1 kişi gazeteci; 2 kişi serbest meslek; 1 kişi mühendis; 2 kişi öğrenci; 7 kişi çiftçi ve 2 kişi ticaretle uğraşmaktadır.
- Araştırmaya 18-41 yaş arası: 7 kişi; 42-59 yaş arası: 12 kişi ve 60 yaş ve üzeri: 11 kişi katılmıştır.

5.1.1. Bilgi Davranışı

Şekil 3. Bilgi Davranışı Teması

Birinci temada Nogay Türklerinin bilgi davranışı ile ilgili altı ana kategori ön plana çıkmaktadır (bkz. Şekil 3). Bu kategoriler: Günlük yaşam rutinleri, günlük yaşamda gereksinim duyulan bilgiler, bilgi gereksiniminin karşılanması için başvuru kaynakları/kanalları, bilgi ararken dikkat edilen özellikler, bilgi erişim yolları ve bilgi erişimde karşılaşılan güçlüklerdir.

5.1.1.1. Günlük Yaşam Rutinleri

Nogay Türklerinin günlük yaşam rutinleri dokuz alt kategoriden oluşmaktadır (bkz. Şekil 3). Bu alt kategoriler: kurslara ve dernek faaliyetlerine katılım, köy meydanında sohbet, çocuklarla iletişim, ev işleri ile uğraşmak, çiftçilik yapmak ve bahçeyle ilgilenmek, komşularla vakit geçirmek, camiye gitmek, akşamları ev halkı ile vakit geçirmek ve işe gitmektir. Katılımcı görüşleri değerlendirildiğinde, Nogay Türkleri günlük yaşamlarında en çok ev işleri ve köyde çiftçilik yaparak, bahçeyle ilgilenerek ve işe gidererek yaşamlarını sürdürmektedirler. Buna ilişkin bazı katılımcı görüşleri aşağıda sıralanmıştır:

“Günlük yaşamda sabah kalkıp işe gidiyorum. Akşam eve geliyorum” (K1).

“Günlük yaşamımda ailece kahvaltımızı yaparız sonra çocukları okula gönderirim. Çocuklar gelene kadar ev işlerimi yaparım” (K2).

“Günlük yaşamımda ticaret merkezli Ankara-Ostim’de bir dükkanım ve iki tane kullandığım depom vardır. Bu dükkanlar arasında mekik dokurum. Depolarımı ve dükkanımı gezerim. İşimi dükkanımdan yönetirim. Yoğun bir çalışma hayatım vardır. Bu duruma eşim ve çocuklarım alışkandır” (K3).

“Günlük yaşamımda aktif olarak çalışıyorum. Sosyal medya işleriyle alakalı hem bizim derneğimizin hem de farklı Sivil Toplum Kuruluşlarının (STK) çalışmalarına destek vermeye çalışıyorum” (K5).

“Günlük yaşamım çoğunlukla çiftçilikle geçiyor. Eğer hayvanlarım olursa hayvancılık yapıyorum” (K7).

“Ben devlet memuruyum. İnşaat mühendisiyim. O nedenle hayatımın büyük bölümü işte geçmektedir” (K9).

“Genellikle günlerimi evde geçiririm. Çoğunlukla ev işleri yaparak zamanım geçiyor” (K13).

“Sabah uyandığında kahvaltımı yaparım. Kahvaltımı yaptıktan sonra ev ve bahçe işleriyle uğraşırım” (K17).

“Erken kalkarım. Balkonda oturur köy halkıyla sohbet ederim. Bunun dışında bahçeyle uğraşırım ve bahçeye domates, marul ekerim” (K19).

“Ev hanımı olduğum için günlük yaşamımda çoğunlukla evimin işlerini yaparak zaman geçiriyorum” (K29).

5.1.1.2. Günlük Yaşamda Gereksinim Duyulan Bilgiler

Nogay Türklerinin günlük yaşamda gereksinim duyduğu bilgiler kategorisi 14 alt kategoriden oluşmaktadır. Şekil 3’te de görülen bu alt kategoriler, hobiler ve sosyal yaşam, din, sağlık, e-devlet hizmetlerine bağlı uygulamalar ve seyahat/ulaşım başlıkları altında sınıflandırılabilir:

- **Hobiler ve sosyal yaşam** başlığı altında, at biniciliği, basketbol maçları, futbol maçları, voleybol maçları, belgesel izleme, dikiş, nakış ve örgü örmek, enstrüman çalmak, photoshop, çini ile ilgili motifler ve çiçekler, yemek tarifleri, hafta sonu etkinliklerinin neler olduğu,
- **Din** başlığı altında, Tasavvuf bilimi, İslam tarihi, Kur’an-ı Kerim ve surelerinin anlamı, namaz kılmak, peygamberlerin hayatı, sünnet, farz ve vacip,
- **Sağlık** başlığı altında, Ailevi Akdeniz Ateşi (FMF) hastalığı ile şeker hastalığı ile ilgili yeni bir bilginin olup olmadığı, kanserin belirtileri ve bu bölümdeki en iyi doktorlar, Covid-19 (koronavirüs) testi,
- **Seyahat/ulaşım** başlığı altında, konaklanacak ve gezilecek yerler, ulaşım araçlarının güvenliliği, uçakla aktarmasız uçuşlar ve ulaşım araçlarının ekonomik açıdan uygunluğu,
- **E-devlet hizmetlerine bağlı uygulamalar** başlığı altında, toplu konut idaresi, pasaport süreçleri, öğrenci belgesi, soyağacı, borçlar, emeklilik başvuruları ve işlemleri, ikametgâh değişikliği ile ilgili bilgilerdir.

Yukarıda sınıflandırılan ifadeleri destekleyen bazı katılımcı görüşleri aşağıda belirtilmiştir:

5.1.1.2.1. Hobiler ve Sosyal Yaşam

“Hobilerim arasında çini var. Çini çok keyifli. Çini kursuna gidiyorum. Çini ile ilgili çiçek desenlerini, Selçuklu ve Osmanlı döneminden kalan çini motiflerini öğretmenim aracılığıyla öğreniyorum. Genellikle çiniyi kendi çevreme hediyelik eşya olarak yapıyorum. O kişilerin hayatlarını yansıtacak motifleri çiniye işliyorum” (K2).

“Basketbol ve voleybol hobilerim arasındadır. Ankara’da voleybol takımlarının maçlarına çocuklarımla gidiyoruz. Şu an dünyada devam eden Voleybol Uluslar Ligi ve kadınlarımız, sultanlarımız orada mücadele ediyor. Birinci ayak Antalya, İkinci ayak Hong Kong’daydı. Onu takip ettik. Geçen senede Ankara Voleybol Uluslararası Ligi’nde kadınlar grubunda Türkiye’nin maçlarını canlı izledik. Ayrıca çocuklarım da geleneksel okçuluk ve makaralı okçuluk merakı var. Ben de çocuklarımı okçuluğa yönlendiriyorum. Milli duygularımızın yoğun olması, milli duygularımızı spor üzerinden çocuklarımıza verme düşüncesi ve çocuklarımızın da sporcu olma arzusu bizi spora ve ilgiye yönlendiriyor” (K3).

“Dernekte dokuz yıl boyunca futbol turnuvaları düzenledik. İsveç’teki, Norveç’teki, Hollanda’daki, Danimarka’daki, Romanya’daki, Rusya’da, Kafkasya’daki ve Türkiye’deki gençler bu sayede kaynaştı ve dostlukları gelişti. Biz bunu gençlerimiz için yaptık. Bence bu faaliyetler çocuklar için devam etmeli” (K9).

“Halk eğitim kurslarını takip ediyorum. Hobilerim arasında dikiş, nakış vardır. Öğrendiğim bilgilerle çocuklarımla üzerine kıyafet ve yorgan dikiyorum. Bunun dışında farklı yemek tarifleri öğrenmeyi severim. YouTube’dan yemek tariflerine bakarım” (K22).

5.1.1.2.2. Din

“Kitaplardan ilmihal, sureler, peygamber efendimizin hayatına ve sünnet ile ilgili bilgilere bakarım” (K1).

“Tasavvuf bilimini araştırıyorum. Son dönemde Almanya’da kurulan kürsüden dolayı oradaki çalışmalarda neler yapılmış onlarla ilgili bilgilere gereksinim duyuyorum” (K5).

5.1.1.2.3. Sağlık

“Hastalandığım zaman hemen hastalığının ne olduğunu merak ederim. Mümkün mertebe doktora gitmemeye çalışırım. Hastalığımı öğrenmeye çalışırım” (K3).

“Ben Ailevi Akdeniz Ateşi (FMF) hastasıyım. Böyle olunca sürekli ‘*yeni bir akademik çalışma çıkmış mı?*’ diye hastalığımla ilgili araştırma yapıyorum” (K5).

“Hastalandığımda kendi tedavimi kendim yaparım. Köyümüzde kekik ve adaçayı yetiştirilmektedir. Bu bitkilerin dışında kıraçta yaklaşık 40 çeşit bitkilerimiz vardır. Yeter ki biz bu bitkilerden yararlanmayı bilelim. Genelde hastalıklarımı eski yöntemle çözmeye çalışırım. Örneğin benim başım ağrıdığı veya bir yerim yaralandığı zaman hangi ilaç veya bitki yararlı olur bunu araştırırım. Şimdi bir çocuk hastalandı hemen doktora götürürler. Benim 1988 (35) doğumlu oğlum var. Çok acil bir şey olmadıkça doğru düzgün hastaneye götürmedim. Ateşlendiği zaman buzdolabından iki kaşık yoğurt yedirirdim. Çocuklar grip olmaya başlayınca sütlü çay (Nogay çayı) içeriz. İçine buruş (karabiber) atarız. Hiçbir şey kalmaz. Eskiler süt olmadığında içine karabiber, ceviz, sarımay (tereyağı) atarlardı. Şimdi tuz, karabiber, süt atılmaktadır” (K7).

“Aktarları çok seviyorum. Bitkisel uygulamalar ile ilgili bilgilere gereksinim duyuyorum” (K8).

5.1.1.2.4. Seyahat/Ulaşım

“Ekonomik nedenlerden dolayı ücretlere bakarım. Örneğin bir şehre gideceğim zaman ilk bakacağım şeyler: uçak veya otobüs bileti, uygun konaklanacak, gezilecek yerler ve yemek mekânlarıdır” (K6).

“Ben hem iş gereği hem de Nogay Türklerinin olduğu yeri görmek için çok seyahat yaparım. Özellikle uçak seyahatini tercih ederim. Çünkü artık otobüsten uygun uçuşlar vardır. Zaman ve maliyet açısından da uçak daha iyidir. Bu nedenle uygun uçuşların fiyatlarını takip ediyorum. Altı kez Kafkasya’ya; iki kez Almanya’ya gittim. Bunun dışında Dubai ve Hindistan’ı da ziyaret ettim” (K9).

5.1.1.2.5. E-Devlet Hizmetlerine Bağlı Uygulamalar

“E-devletten soyacağımızı merak ettiğim için soyumuzu araştırdım ve dedemin Antalyalı olduğunu öğrendim” (K2).

“Balıkesir’den biri bizim için miras davası açmış şu an dava kapanmış fakat bu bilgiden haberimiz yoktu. Ben de bu şekilde Balıkesir’de bir akrabamız olduğunu öğrendim ve çok şaşırdım. Bundan dolayı arada ‘*adıma dava açılmış mı?*’ diye e-devletten ara sıra bakıyorum” (K2).

“Haberim yokken adıma bir sürü hat açılmış ve görünce çok şaşırdım. Bundan dolayı bende travma oldu. E-devleti her açtığımda sürekli ‘*adıma hat açılmış mı?*’ diye bakıyorum. Sonra vergi borcumu ve ‘*çocuklarımla harçlığı çıkar mı?*’ diye emekliliğimi takip ediyorum” (K3).

“Soyacağı uygulaması ilk çıktığı zamanlar hoşuma gitmişti. Soyumuzun nereye dayandığını merak etmiştim. Soyacağımıza baktığımda Türkiye’ye ilk gelen dedelerimizin annelerinin ve babalarının isimlerini öğrendim. Soyadımızla aynı olan bir dedem olduğunu gördüm. Muhtemelen soyadımız dedemizin adından geliyor” (K6).

“E-devletten soyumuzun nereden geldiğine baktım. Soyumuzun Rusya’ya dayandığını bir kez daha görmüş oldum. Soyağacında 2. ve 3. kuşaktan sonra Rusya isimlerin de yer aldığını fark ettim” (K9).

“Oğullarım e-devletten soyacağımıza baktı. Konya-Beyşehir’e bağlı Doğanbey’den Akin’e göç etmişiz. Kökenim Beyşehir’dir. Dedelerimizin Rusya’dan gelip ilk yerleştikleri yer Beyşehir olmuştur” (K15).

Bu bulgulara paralel nitelikteki çalışmalarında Zhu ve Liao (2020) etnik bir grup olan Dulong ve Nu’ların sosyal yaşam, ev hayatı gibi günlük yaşamlarında daha çok yaşam tarzlarına uygun bilgileri tercih ettiklerini ortaya koymuşlardır. Jing ve Ming’in (2022) çalışmasında ise Çin’de yirmi sekiz etnik grubun yaşadığı en büyük nüfusa sahip Yunan Eyaleti’nde etnik grupların bilgi gereksinimleri saptanmış ve günlük yaşamda daha çok (%76) işleri ile ilgili bilgi gereksinimlerinin olduğu saptanmıştır.

5.1.1.3. Bilgi Gereksiniminin Karşılanması İçin Başvurulan Kaynaklar ve Kanallar

Nogay Türklerinin günlük yaşamda gereksinim duyduğu bilgiler sorulduktan sonra bu bilgilere ulaşmak için veya bilgi gereksinimi gidermek için danıştıkları kişilerin kimler olduğu veya kaynakların neler olduğu sorusu sorulmuştur. Nogay Türkleri, bilgi gereksinimi gidermek için danıştıkları kişiler, kaynaklar ve kanallar ile ilgili alt kategoriler Şekil 3'te de görüldüğü üzere haber ajansları, arama motorları, bilgisine güven duyulan insanlar, bilgi merkezleri, medya ve kitap kategorileridir. Nogay Türklerinin bilgi gereksinimi için danıştıkları kişiler veya kullandıkları kaynaklar/kanallar durumuna ilişkin katılımcıların ifadeleri doğrultusunda daha çok bilgisine güven duyulan (aile, Nogay Derneği yöneticileri, tecrübeli kişiler, arkadaşlar, muhtar, imam ve komşular) kişilere sorarak bilgi gereksinimlerini gidermektedirler. Aile fertlerinden de en çok yaşça büyük kişileri tercih etmektedirler. Daha açık bir ifadeyle babaanne, anneanne ve dedeye danışmaktadırlar.

Nogay Türklerinin bilgi gereksiniminin karşılanması için kullandıkları diğer kaynaklar ise sosyal medya (Instagram, TikTok, YouTube, Facebook, Twitter), televizyon ve arama motorlarıdır. Katılımcılara ayrıca, bilgi gereksinimlerini gidermek için bilgi merkezlerini kullanıp kullanmadıkları sorulmuş ve genellikle öğrenciler dışında bilgi merkezlerini kullananlara rastlanılmamıştır. Bu bulgulara dayalı bazı katılımcı görüşleri aşağıdaki gibidir:

“Bilgi gereksinimi ve sorunlarımı çözmek için ilk olarak babama danışırdım. Kendisi rahmetli oldu. Şu an ailede en büyük olarak ben kaldım. Şimdi aile içinde (kardeşlerim, çocuklarım ve eşim) konuşarak istişare ediyorum” (K1).

“Gençken kütüphaneden kitap alırdım. Ortaokul zamanı dönem ödevlerimi Yenimahalle’de bulunan kütüphaneden yapardım. O zaman internet yoktu bundan dolayı kitaplardan faydalanırdım. Lise zamanında da kısmen kütüphaneden yararlandım. Yüksek lisans tezi yazdığım dönem Milli kütüphanedeki kütüphanecilerden yardım aldığım çok zamanlarım oldu fakat şu an araştırma yapmam gereken bir konu veya hazırlamam gereken bir çalışma olmadığı için kütüphaneyi kullanmıyorum” (K2).

“Bilgi gereksinimi gidermek için Google’a başvururum. Videolu bilgi ihtiyacım varsa YouTube’u kullanırım. Özellikle YouTube’u ülke siyaseti için tercih ederim” (K3).

“Akademik çalışmalarda kitap ve dergilerden sıklıkla yararlanıyorum. Araştırmalarım için de zaman zaman kütüphaneyi kullanıyorum. Doktora tezinde el yazması kitaplar üzerinde çalışacağım için özellikle el yazması bulunan kütüphanelere ve arşivlere diğer bilgiler için de Ankara ve İstanbul’da bulunan kütüphanelere gitmeyi tercih ediyorum (K4).”“Kökenimle ilgili bilgi ihtiyacım olduğunda anneme ve babama danışırım. Ama bazı konular için o konunun uzmanları benim için önem taşımaktadır. Örneğin,

- Kökenimle ilgili bilgileri aileme (annem ve babam) sorarım.
- Tarihimizle ilgili soruları babaanneme ya da Doğankaya köyünde yaşayan ile büyüklerimize sorarım.
- Kamu ile ilgili bilgiler için yine babaanneme sorarım. Çünkü o dönemde babaannemin babası Tuz Gölü’nde bekçiymiş. Kendisi de Nogay Türklerinin ilk memurlarındanmış. Bu nedenle babası memur olduğu için devletle ilgili konularda bilgisi vardı.
- Köyün içinde bir bilgi alacaksam kadınlara; sosyal veya ekonomik bir durum ile ilgili bilgi alacaksam erkeklere soru soruyorum. Çünkü eskiden erkekler sadece dışarı işleriyle kadınlar ise ev işleriyle ilgilenirmiş. Özetle durumlara ve dönemlere göre kişileri tercih ediyorum.
- Gazeteci kimliğimden dolayı basılı kaynaklara gereksinim duyuyorum. En güvendiğim sosyal medya ise TikTok’tur. İletişim uzmanlığı üzerine çalıştığım zamanlar sosyal medya platformlarıyla ayrı ayrı ilgilendim. Gerçekten en yüksek iletişim ve en yüksek algoritma TikTok’tadır. TikTok’ta yanlış bir bilgi varsa ve bunu şikâyet ettiğin zaman Instagram’da aldığın geri dönüşten daha hızlı bir dönüş alabiliyorsun. Mesela siz TikTok’ta emek gösterdiğiniz zaman sizi daha fazla insana gösteriyor fakat Instagram bu şekilde değildir. TikTok’ta herkes içerik üretsin birbirini görsün düşüncesi fazla vardır. Bu bana avantajlı geliyor. Çünkü artık sosyal medyadan bir şeyleri anlatabilmek daha kolaydır” (K5).

“Bilgi gereksinimi algıladığımda telefonumdan internete bakarım. Kitaplardan araştırırım. İlahiyatla ilgili ilmi konular olduğunda hocalarıma sorarım. Âdet ve kültürel bilgiler için de büyüklerime sorarım” (K8).

“Gündemi televizyondan takip ederim. İnternette de bazı gazeteleri ve köşe yazılarını okurum” (K9).

“Bilgi gereksinimi algıladığımda eğer ailemin bu gereksinimimi karşılayabileceğini düşünüyorsam onlara danışırım, karşılayamazlar ise internet aracılığıyla bilgi gereksinimi karşılarım” (K13).

“Bizim zamanımızda okul yoktu. O zamanlar köyde parasıyla imam tutulurdu. İmam bizi okuturdu. Boş olan evde eğitim görürdük. Her birimiz minder gibi bir şey alırdık ve orada okurduk. Köyümüzün bir tane hatibi (topluluk önünde konuşmacı) vardı. Köyümüzün bilgili kişisiydi ve ona danışırdık” (K15).

“Bilgiye gereksinim duyduğumda aileme danışırım. Günlük yaşamda kişilere gereksinim duyarım. İnternete hiç güvenmiyorum. Benim için merak ettiğim konuda ilim sahibi olması önemlidir. Örneğin, çiftçilikle ilgili bilgiye gereksinimim olursa en tecrübeli amcam ona danışırım. Aile içinde konular olursa çocuklarım ve eşim önceliklidir. Dini konularda benden yaşça büyük ilim sahibi abim var ona danışırım. Küçüklerim ilim konusunda iyiyse onlara da danışırım. Benim için bir kişinin yaşı önemli değildir. İlim sahibi olması öncelikli şartımdır” (K16).

Benzer bulgular Zhu ve Liao'nun (2020) Çin'de yaşayan etnik gruplar üzerine yaptıkları çalışma ile ortaya konulmuştur. Çalışmada, etnik grupların bilgi gereksinimlerini gidermek için başvurdukları kaynağın %90 aile üyeleri olduğu saptanmıştır. Bu durum araştırmaya katılan etnik grupların “içsel” olarak üretilen bilgiyi anlama ve kabul etmelerinin kolaylaştırdığını, böylece bilgi kaynaklarına ilişkin bilgi gereksinimlerini kendi dünya üyeleri aracılığıyla karşıladıklarını göstermektedir. Jing ve Ming'in (2022) etnik gruplar üzerine yaptığı çalışmada ise önceden akrabalar arasında gerçekleşen bilgi paylaşımının zamanla göç edilen yerlerin özelliklerine göre şekillendiği; bilgi gereksinimini gidermek için başvuru alan kişilerin daha çok kamu personeli, öğretmen ve uzmanlar olduğu vurgulanmaktadır.

5.1.1.4. Bilgi Ararken Dikkat Edilen Özellikler

Nogay Türkleri bilgi ararken doğruluk, güncellik, güvenilirlik, kolay erişilebilirlik, maliyet ve yazarın tanınırlığı unsurlarına önem vermektedirler (bkz. Şekil 3). Daha çok dikkat

ettikleri özellikler doğruluk ve güncelliktir. Buna ilişkin bazı katılımcı görüşleri şu şekildedir:

“Bilgiye ulaşmak kolaydır. Bir başkasını aramaktansa önce internetten bilgiye ulaşıyorum. Ancak ‘sağlıklı mı, doğru mu?’ onu teyit etmek gerekir. Bunu nasıl yapacağımı bilmiyorum. Güvenmediğim hiçbir bilgiyi de paylaşmam. Doğru olup olmaması için Anadolu Ajansına bakarım. Benim için devletimin kaynakları diğer kaynaklardan öncelikli gelir” (K3).

“Kaynakların doğru olup olmadığını ve güncelliğini dikkate alırım” (K10).

“Bilgi ararken doğruluğuna bakarım. Mesela aynı alandaki kişiye o bilgiyi doğrulatırım. Örneğin sen ilahiyat okuyorsun, yeğenim de ilahiyat okuyor. Siz bana ‘şu şöyle olacak’ dersiniz ben onu doğrulamak için yeğenime de sorarım” (K16).

“Mesleğim gereği doğruluk ve güncellik benim için önemlidir. Yaptığım iş araştırmaya dayalı güncel kararları takip etmem ile ilgilidir. Bu nedenle işimde geri kalmamak ve kendimi geliştirebilmek isterim. Kaynaktaki bir bilginin güvenilir olması benim için son derece önemlidir. Duyumlardan uzak, ölçülebilir verilere dayalı olmasına özen gösteririm. Doğruluğu ve güncelliği benim için önceliklidir. Kişisel yanlılığının olmamasını isterim” (K28).

5.1.1.5. Bilgi Paylaşım Yolları

Nogay Türklerinin bilgi paylaşım yolları topluluk düzeyinde etkinlikler aracılığıyla, köy meydanında duyuru yapma yoluyla, muhtar, sosyal medya ve dernekler aracılığıyla, yaşça büyük kişilerin görüşleriyle bilgiyi paylaşmaktadırlar (bkz. Şekil 3). Yapılan görüşmelerde Nogay Türkleri arasında en çok bilgi paylaşımının topluluk düzeyinde etkinlikler aracılığıyla (düğün, cenaze, bayramlar) olduğu belirlenmiştir. Ayrıca dernekler aracılığıyla ve yaşça büyük kişilere danışılarak da bilgi paylaşımı yapıldığı görülmektedir. Buna ilişkin bazı katılımcı görüşleri aşağıda yer almaktadır:

“Nogay Türkleri bilgiyi genellikle derneklerde, düğünlerde ve yaşça büyük kişilere danışarak bilgiyi paylaşır” (K1).

“Nogay Türkleri bilgiyi daha çok sözlü bir şekilde konuşarak aktarırlar. Köyde kendi aralarında iç iletişim sağlarlar. Önce kendi aralarında istişare ederler. Yaşça büyük kişilerin fikirleri önemlidir. Çiftçilik, gelenek, görenek ve âdetler konusunda küçükler her zaman yaşça büyük kişilere soru sorar. ‘Aksakal’ diye tabir ettiğimiz yaşı büyük abilerimize telefon açmadan iş yapmayız. Köy meydanlarında bilgi paylaşımı zirvededir. Kimse bir konuyu konuşmadan alışveriş yapmaz. Örneğin biri ineğini veya sütünü satacaksa onun fiyatını köy meydanında belirler. Ekinler büyüdüyse ve artık biçme zamanı gelmiş ise kişi en yakın arkadaşına veya akrabalarına danışarak karar verir” (K3).

“Nogay Türkleri genellikle muhtarlar ve Nogay derneği, Tatar-Kırım derneği aracılığıyla bilgiyi paylaşırlar. Bunun dışında uzun süre biriktirdiğimiz soruları düğünlerde ve bayramlarda büyüklerimize sorma fırsatı buluyoruz” (K4).

“Nogay Türkleri genellikle bilgiyi cami, düğünler, cenazeler ve iftar sofralarında paylaşır. Ramazan ayında kadınlar kendi aralarında mukabele yapar. Köyde komşuluk ilişkisi olduğu için o yerlerde bilgi aktarımları olur. Örneğin süt kooperatifimiz var ve her akşam oraya aynı kişiler süt vermeye gider ve orada mutlaka bir bilgi paylaşımı olur. Böylece insanlar arasında samimiyet derecesi de artar. Son zamanlarda ise Facebook çok yoğun kullanılmaktadır. Köyler, sayfalar oluşturmaktadır. İnsanlar düğün haberlerini, cenaze haberlerini Facebook’tan paylaşılmaktadırlar” (K5).

“Nogay Türkleri genellikle bilgiyi düğün ve cenazelerde paylaşırlar. Farklı yerlerden ve bölgelerden insanlar geldiği için topluluklarda bilgi alışverişi yapılır” (K6).

“Nogay Türkleri bilgiyi şu an da dernek veya sosyal medya yoluyla paylaşmaktadır. Dernek başkanlığım sırasında WhatsApp grubu kurmuştum ve grubun adına ‘Kurultay’ yazmıştım. Bunun anlamı Kurun toy. Türk geleneğinden gelmektedir. Meclis yani Keneş demektir. Herkes toplanıp görüşlerini söylerdi. 50’ye yakın kişi vardı. Sadece ben konuşmuyordum. Herhangi biri bir şey söylediğinde herkes tarafından istişare ediliyordu” (K9).

“Muhtarlar, dernekler, yaşça büyük kişilere danışılır ve bilgi paylaşımı yapılır. Bunun dışında son zamanlarda WhatsApp ve sosyal medya tercih edilmektedir” (K10).

“Genellikle köyde bir inşaat yapılacaksa ‘nasıl yapılır?’ diye yaşça büyük kişilere danışırız. Genellikle köyün ortak kullanımı için yapılacak durumlarda toplulukla bilgi paylaşımı yaparız” (K19).

“Bilgisine önem verdiğimiz kişilere ‘Aksakallı’ deriz. Aksakallı komitesi olur. Bir köyde 100 hane vardır ve bunların içinde beş, altı tane kişi aksakallı olur. Biz de o kişilere danışarak iş yaparız. Bir de Nogay Türkleri bilgiyi düğünlerde, cenazelerde ve bayramlarda daha çok bilgi paylaşmaktadır” (K25).

“Herhangi bir durumu veya bilgiyi büyüklere danışarak karar veririz. O kişilere ‘Kartaba’ (yaşlı abla) deriz. Yaşlılara hürmet çok fazla olmaktadır ve yaşlılara hürmet önemlidir. Bundan dolayı danışılan kişiler de önem taşımaktadır. En yaşlı kişiye (kadın veya erkek fark etmez) çok hürmet gösterilir. Bilgiler sözlü aktarıldığı için yaşlılar en eski hard disk olarak görülmektedir. Yazılı kültürümüz ise yeni yeni başladı. Kiril alfabesini öğrenen kişiler yavaş yavaş çevirilere başlamıştır” (K28).

5.1.1.6. Bilgi Erişimde Karşılaşılan Güçlükler

Nogay Türklerinin bilgi erişimde karşılaştıkları güçlükler beş alt kategoriden oluşmaktadır (bkz. Şekil 3). Bu kategoriler: Kiril alfabesinin kullanımına bağlı eksiklikler, Nogayca yazılmış kaynakların yetersizliği, Nogayca dışındaki bilgilerin kullanımıyla ilgili sorunlar, bilgi merkezi yetersizliği, bilgisayar ve ağa dayalı teknolojilerin kullanımıyla ilgili sorunlardır. Rusya’daki Nogay Türkleri Kiril alfabesini kullanırken Türkiye’deki Nogay Türkleri Latin alfabesini kullanmaktadır. Nogay Türkleri bu faktörden dolayı kaynakları okuyamamaktan ve iletişim zorluklarından bahsetmişlerdir. Bu bulguya ilişkin bazı katılımcı görüşleri aşağıda sıralanmıştır:

“Nogay Türkçesi maalesef her geçen gün kan kaybediyor. Rusya’da yaşayan Nogay Türklerinin kullandıkları alfabe Kiril alfabesidir. Bizim ülkemizde de bu kaynaklar yetersizdir. Ben de ata topraklarımızdan (Çeçenistan, Dağıstan, Karaçay Çerkez) Kiril alfabeli çok kitap aldım. Bunlar bizim için büyük başvuru kaynağıdır. Bu kısıtlı sayıdaki kitaplara gözümüz gibi bakıyoruz” (K3).

“Rusya’da yaşayan Nogay Türkleri, Nogayca’yı Kiril alfabesiyle yazarken Türkiye’de yaşayan Nogay Türkleri, Latif alfabesini kullanmaktadır. Bundan dolayı yazılı iletişimde

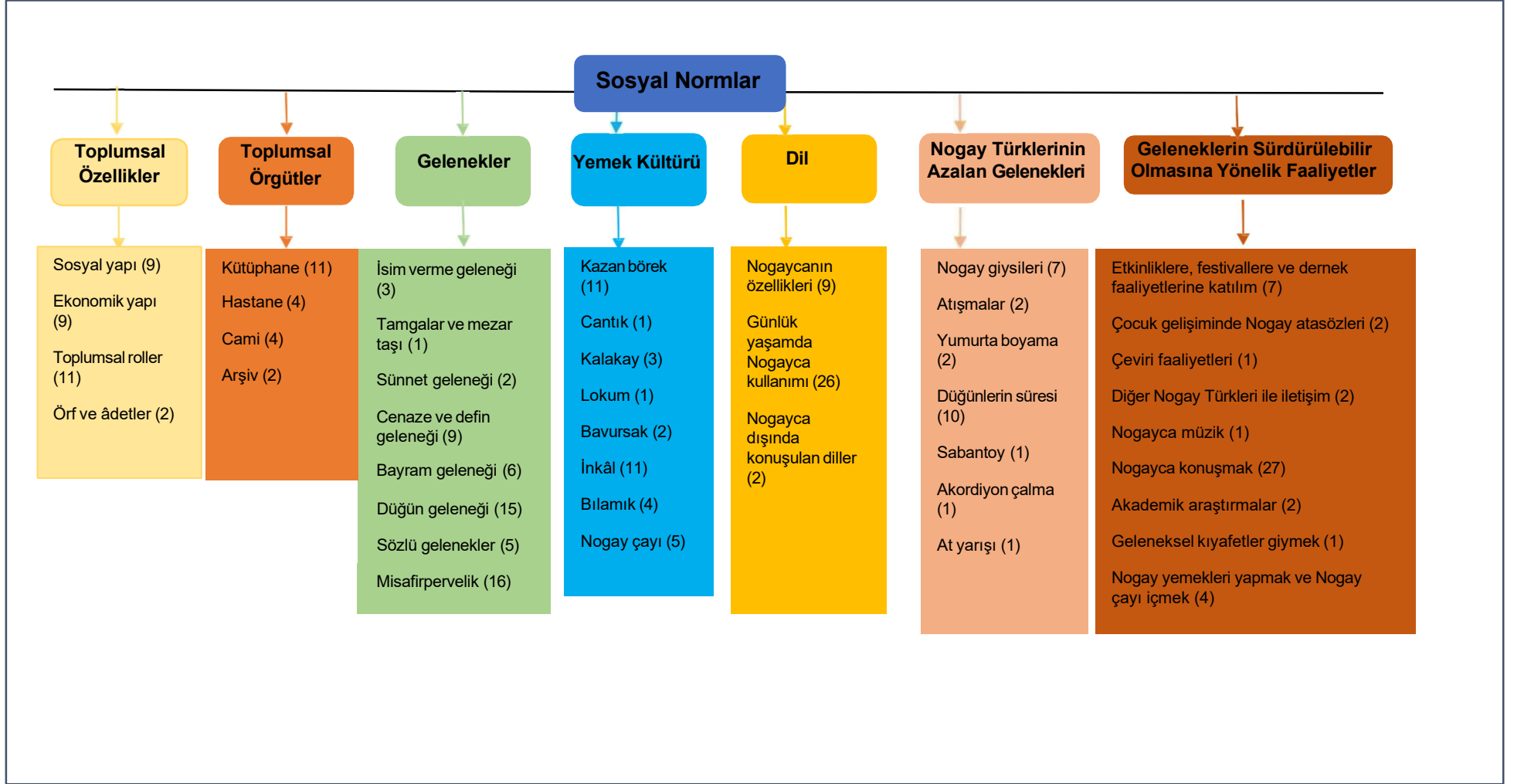
sıkıntılarla karşılaşmaktayız. Şu an teknolojinin gelişmesinden kaynaklı olarak ses kayıtlarıyla anlaşabiliyoruz” (K5).

“Çevirisini yaptığım eserleri ilk önce Kiril alfabesinden Latin alfabesine sonra Nogaycadan Anadolu Türkçesi’ne çevirdim. Çevirisini yaptığım bir kitabın yazarının doğum gününü Nogayca kutladım. Kutlama sırasında muhtemelen sosyal medyada göstereceklerdir. Fakat alt yazı çevirisini de Rusça yazacaklardır ve maalesef gençler anlamayacaktır” (K9).

“Nogay Türkleri ile ilgili dil erişiminde engellerle karşılaşmaktayız. Çünkü Nogay toplumunda sözlü gelenek yaygındır ve yeterli kaynak bulunmamaktadır” (K12).

“Kiril alfabesiyle yazılan Nogaycayı bilmiyoruz. Kiril alfabesini öğrenenler yavaş yavaş çevirilere başladı” (K15).

5.1.2. Sosyal Normlar

Şekil 4. Sosyal Normlar Teması

İkinci temada Nogay Türklerinin bilgi arama davranışı ile ilgili yedi ana kategori ön plana çıkmaktadır (bkz. Şekil 4). Görüldüğü üzere bu kategoriler: Toplumsal özellikler, toplumsal örgütler, Nogay Türklerinin gelenekleri, yemek kültürü, dili, Nogay Türklerinin azalan gelenekleri ve geleneklerinin sürdürülebilir olmasına yönelik kategorilerdir.

5.1.2.1. Toplumsal Özellikler

Toplumsal özellikler dört alt kategoriden oluşmaktadır (bkz. Şekil 4). Bu alt kategoriler: sosyal ve ekonomik yapı, toplumsal roller, örf ve âdetlerdir.

5.1.2.1.1. Sosyal Yapı

Nogay Türklerinin sosyal yapı özelliklerine ilişkin katılımcı görüşleri doğrultusunda; Nogay Türklerinin ataerkil ve dışarıya kapalı bir toplum oldukları ön plana çıkmaktadır. Sosyal yapıya ilişkin bazı katılımcı görüşleri aşağıdaki gibidir:

“Kızlarımız delikanlı bir erkekle bir arada oynamaz. Bir arada oynamaları için yakın akraba ve tanıdık olması gerekir yani herkesin düğününde oynanmaz. Çünkü ataerkil bir toplumuzdur ve kızların önemi yoktur” (K26).

“Benim kayınvalidemin dört tane kızı, bir tane de erkek çocuğu vardır. Kayınvalidem hiçbir kızının evinde kalmadı. *‘Ben o kızların evinde ölürsem cenazem penceren çıkar. Oğlumun evinde ölürsem kapıdan çıkar.’* derdi. Hep benim evimde kalırdı. *‘Kaç tane torunun var?’* diye sorduklarında erkek torunları sayardı. Erkek-kız ayrımı büyüklerde çoktu” (K26).

“Kadın erkeğin önünden geçmez. Kadın çeşmeye gidecek olduğunda etrafına bakar veya camiden biri geliyorsa bekler. İlk önce erkek geçer sonra kadın geçer. Mesela ben babam vefat edene kadar çocuklarımı elime alamadım. Büyüklerin yanında çocuk öpülmek ve çocuk kucağa alınmazdı” (K27).

5.1.2.1.2. Ekonomik Yapı

Katılımcı görüşleri doğrultusunda Nogay Türklerinin ekonomik yapıları değerlendirdiğinde; erkekler farklı meslek gruplarına sahip olsalar da (avukat, astsubay,

emekli, serbest meslek, gazeteci vb.) çoğunlukla çiftçilik yaparak geçimlerini sağlamaktadır. Kadınlar ise daha çok ev hanımıdır. Buna ilişkin bazı katılımcı görüşleri şu şekildedir.

“Geçimimi çiftçilik yaparak para kazanırım. Hayvanlar fazla olursa hayvancılıkla da uğraşırım” (K7).

“Biz çiftçi insanlarız. Acaba aldığımız ürünlerin, sattığımız ürünlerin mahsulü ve fiyatların değerlerinin neler olduğunu çoğunlukla takip ederiz. Takip etmek de zorundayız. *Bugün aldığımız ürünleri yarın o fiyata alabilecek miyiz, zarar mı edeceğiz, kâr olacak mı?* bu soruları düşünerek hareket ederiz” (K24).

“Çiftçilikle ilgili babamdan ne gördüysem onu devam ettiriyorum. Bahçeye genelde arpa, buğday, pancar, mısır, mercimek ve nohut ekerim” (K27).

5.1.2.1.3. Toplumsal Roller

Yapılan görüşmelerde kadınların toplumsal rolleri daha çok ev hanımı ve anne rolündedir. Erkekler farklı meslek grubundan olsalar bile ağırlıklı olarak çiftçidir. Buna ilişkin bazı katılımcı görüşleri şu şekildedir:

“Alanım Tarih. Fakat atanamadım. Ev hanımıyım. 2006 yılında yüksek lisansı bitirdim” (K2).

“Sabit bir mesleğim yok. Çiftçilikle uğraşırım” (K7).

“Ev hanımı olduğum için evimin işlerini yaparım. Çocuklarımla ilgilenirim” (K22).

“Çiftçilikle ilgili babamdan ne gördüysem devam ettiriyorum” (K27).

5.1.2.1.4. Örf ve Âdetler

Nogay Türkleri, örf ve âdetlerini korumak ve geleneklerini devam ettirmek için Türk dünyası gününde kendi kültürlerine ait kıyafetler giyerek ve Nogay kültürü ile ilgili kitapları Anadolu Türkçesi'ne çevirerek kültürlerini Türk dünyasına tanıtmak için çaba harcamaktadırlar. Buna ilişkin bazı katılımcı görüşleri şu şekildedir:

“Türk dünyası sevdalısıyım. Türk dünyasında *‘nereye gidebiliriz, nereyi gezebiliriz, neredeki Türkçeye ilgi gösterebiliriz, neredeki Türklerle irtibatta olabiliriz?’* bunları araştırıyorum. Nogay giysileri kullanılmamaktadır. Bunu yaşatmak için Kırgızistan’dan kendime bir tane kalpak almıştım. Onu kullanıyorum. Bu yılda Türkmenistan’dan telpek (başlık) ve don hediye geldi. Yakın zamanda Kastamonu Türk dünyası günlerinde giydim. İnsanların ilgisini çekti ve keyifli zamanlar da geçirdik. Tabii bunlar geçmişte kalan giysilerdir. Günlük kullanılacak eşyalar değildir. Bu kıyafetleri gösterilerde, sanat gecelerinde, festivallerde ve Türk dünyası günlerinde giymek bana keyif veriyor” (K3).

“Şu an Nogay kültürü ve edebiyatına ilgi duyuyorum. Bununla ilgili eserleri Anadolu Türkçesi’ne çevirmeye çalışıyorum. Özellikle bu eserlerden Türk dünyasının, akademisyenlerin ve bilim adamlarının faydalanması için elimden geleni yapıyorum” (K9).

5.1.2.2. Toplumsal Örgütler

Toplumsal örgütler temasında hastane, cami, kütüphane ve arşiv alt kategorileri bulunmaktadır (bkz. Şekil 4). Kütüphane genelde öğrenci zamanlarında veya öğrencilerin araştırma yapmak için tercih ettiği yerler olmuştur. Buna ilişkin bazı katılımcı görüşleri şu şekildedir:

“Çocuklarım Külliye içerisinde olan Millet Kütüphanesi’ni ve mahallemizde Yenimahalle Belediyesi’nin açtığı Başak Cengiz Kültür Merkezi’nin içerisinde bulunan kütüphaneyi kullanıyorlar. Çocuklarım ders çalışmak için ben de özellikle merak ettiğim tarihi konularla ilgili kitapları okumak için kütüphaneyi kullanıyorum” (K3).

“Gereksinim duyduğum bilgiyi internetten, kitaplardan, gazetelerden, televizyondan ve sosyal medyadan edinirim. Artık çağımızda gereksinim duyduğumuz bilgilere kaynaklık edecek internet siteleri vardır. Bunun dışında gereksinim duyduğum bilgiyi danışacağım kişi o konu üzerinde yetkin olmalıdır. Mesela bir tarih araştırması yapıyorsam tarih alanındaki hocalarıma başvururum. Doktora öğrencisi olduğum için akademik çalışmalar en başta başvurduğum kaynaklardır. Doktora tezimde el yazması kitaplar üzerine çalışma yapmaktayım. Bundan dolayı el yazması bulunan kütüphanelere özellikle de Ankara’daki ve İstanbul’daki kütüphanelere gitmeyi tercih ediyorum. Şu an yaygın olarak

internetteki akademik dergiler de kafamdaki birçok soru işaretlerini gidermemde faydalıdır” (K4).

5.1.2.3. Nogay Türklerinin Gelenekleri

Nogay Türklerinin gelenekleri sekiz alt kategoriden oluşmaktadır (bkz. Şekil 4). Bu kategoriler isim verme geleneği, tamgalar ve mezar taşı, sünnet geleneği, cenaze ve defin geleneği, bayram geleneği, düğün geleneği, sözlü gelenekler ve misafirperverliktir.

Bu bulgulara ilişkin bazı katılımcı görüşleri şu şekildedir.

5.1.2.3.1 İsim Verme Geleneği

“Torunlarımızın adlarını büyükler koyar ve kendi torunlarımızın adlarını da biz koyduk. Onlar doğduğunda onlara kuzu kestik. Çocuklara takı ve para taktık. Sonra yemek verdik” (K24).

“Eskiden çocuğun ismini büyükler (dede, nine, köyün bir büyüğü) koyarmış. Babam Hacca gittiği zaman benim ismimi köyden biri koymuş. İsim konduktan sonra o çocuğa mutlaka akika kurbanı kesilirmiş ve kurban kesildikten sonra köyde yemek yapılır ve köylü çağırılmış. Erkek çocuğu olursa iki kurban, kız çocuğu olursa bir kurban kesilir. Ayrıca çocuğun kulağına da ezan okunur” (K26).

Orhan’ın (2018, s. 105) Nogay Türklerinin sosyolojik yönüne bağlı araştırmasında, Nogay Türklerinin çocuklarına atalarının isimlerini vermesi ve bunun bir saygı göstergesi olduğunu ifade etmeleri ataerkil özellikleri konusunda destekleyici bulgular ortaya koymaktadır.

5.1.2.3.2. Tamgalar ve Mezar taşı İle İlgili Düşünceler

“O zamanlar yazı yoktu ve kimin hangi sülaleden olduğu bilinmiyordu. Bu nedenle kimin hangi sülaleden olduğunu anlamak için sembolik işaretler kullanılırdı. Nogay Türklerinin tamgaları olurdu ve eski mezarlar da tamgalardan ayırt edilebiliyordu. Bizim tamgamızın adı Elif’tir. Tamgalar ‘Akıl hocaları, Cestan, Cem boyluk’ diye ayrılıyordu. Muhtemelen göç kolları ve soylardan gelen isimlerdir. Örneğin Rusya’da Cem nehri varmış. Bir tarafı Cem boyluk bir tarafı Cestanmış” (K28).

5.1.2.3.3. Sünnet Geleneği İle İlgili Düşünceler

“Çocuk sünnet olduğu zaman yaşlı teyzeler maniler okuyarak oklava çevirmiş. Bunun anlamı sünnet çabuk geçsin yani hemen olsun bitsin anlamındaymış” (K8).

5.1.2.3.4. Cenaze Geleneği İle İlgili Düşünceler

“Vefat eden kişiyi defnettiğimizde dua edilir ve buna ‘toprak duası’ denir. Kişi vefat ettiği gün, 7’sinde, 40’ında ve 100’ünde yemek verilir. Bu günlerde de hep dua edilir ve vefat eden kişinin kıyafetleri fakir fukaraya dağıtılır” (K24).

“Cenazenin olduğu eve herkes yemek getirirdi fakat şimdi herkes taşındı. Artık dernek yemekleri veriyor. Eskiden insanlar 7’sine kadar yemek getirirdi ve 40’ına kadar ailenin yanında kalınırdı. Ayrıca vefat eden kişinin 52’si ve 100’ü olurdu. Ağıt yakılırdı, bir hafta erkekler tıraş olmazdı ve radyo, televizyon açılmazdı. Şimdi bunlar çok az yapılıyor” (K26).

“Cenazenin 7’si, 40’ı yapılır. Kırk sayısı Orta Asya geleneğine dayanabilir. Vefat eden kişinin kıyafetleri dağıtılır. Dernek, vefat eden kişilere mesaj yollar ya da Facebook’tan bilgilendirir. Cenaze töreni çok kalabalık olur ve insanlar nerede olursa olsun gelir. Yurtdışından dahi örneğin Almanya’dan gelenler olur. Geleneklere bağlı bir toplumuz. Dışarıya açılmalar yeni başladı fakat hala yarı kapalı bir toplum özelliğimi var” (K28).

5.1.2.3.5. Bayram Geleneği İle İlgili Düşünceler

“Ramazan ayında kadınlar kendi aralarında mukabele yaparlar” (K5).

“Biz kurban keserken kurbanı abdest aldırırız. Kurbanın önce ağzına, burnuna, kulaklarına ve ayaklarına su döker yıkarız. Kendimiz abdest aldığımız gibi bir de kurbanı abdest aldırırız. Atalarımızdan bunu gördük” (K7).

“Kurbanı abdest aldırırız ve kurbanın çabuk yüzülmesi için tuz yediririz” (K21).

“Ramazan ayında çocuklar; Ramazan’ın birinci gününde, ortasında ve sonunda tüm köyde yaşayanların evini ziyaret eder ve para toplardı. O zamanlar para olmadığı için un, şeker verirdik” (K21).

“Ramazan ayında camide hafızlar itikafa girer. Hafızlar Ramazan ayının son on günü ibadet eder ve Kur’an okur. Kendileri hiç camiden çıkmaz. Aynı şekilde bu yılda (2023) oldu” (K28).

“Eskiden Ramazan’ın birinci gününde, on beşinde ve arifeden bir gün sonra çocuklar hediyeler, para olmadığı için un toplarlarmış. Sonra çocuklar unu pazarlarda satıp paraya çevirirlermiş. Günümüzde ise çocuklar un yerine para topluyorlar” (K28).

5.1.2.3.6. Düğün Geleneği

Nogay Türklerinde düğün geleneği çeşitlilik göstermektedir. Bunlar: dua edilmesi ve kutlamaların yapılması, duvak açma, gelinin traktör veya at arabası ile gelmesi, sakınma geleneği, misafirlere yemek dağıtılması, cumadan düğünlerin başlaması ve bir hafta sürmesi, kavetoy, bohça yapma, şahbaz toyu, gelin indirme günü, görümcenin iğne dalıyla geline takılarını takması, gelinin düğünde oynamaması, geline bahşiş verilmesi, kayınvalidenin gelinin ağzına bal sürmesi, erkek evinde Türk bayrağı kaldırılmasıdır. Katılımcılar, düğün geleneği ile ilgili en fazla erkek evinde Türk bayrağı kaldırma, düğünlerin cumadan başlaması ve bir hafta sürmesi, misafirlere yemek dağıtılmasına ilişkin bilgiler vermişlerdir. Buna ilişkin bazı katılımcı görüşleri şu şekildedir:

“Düğünlerimiz üç, dört gün sürer. Bu günlerde Türk bayrağı kaldırma ve gelin indirme (keyşek tüsürme) faaliyetleri yapılır” (K2).

“Cuma günü erkek evinde Türk bayrağı kaldırma töreni yapılır ve yemek verilir. Bunun dışında Kavetoy yapılır. Kave: kahve anlamına gelir. Bu adet, ‘konuk ve gençlere bol bol çay ikram edilir’ anlamına geliyor olsa gerek. Çünkü akşam o evde sürekli çay ve yemekler ikram edilir. Yemekten sonra damada bahşiş verilir. Kavetoy’a gelen kişiler sini üzerine parayı atar ve o para da sağdıcın olur” (K9).

“Düğünler bir hafta sürer. Düğüne gelen misafirlere yemek verilir. Sonra erkek evinde Türk bayrağı kaldırma duası yapılır. Öğle namazında ‘bayrak duası yapılacak’ diye köy

meydanında ilan edilir ve namaz kılınır. Meydanda bekar bir kişi bayrağı tutar. Bayrağı tutan kişinin arkasına sırayla dizilir ve dua edilir. Hangi evde düğün olacaksa Türk bayrağı asılır. Düğün başlamadan o Türk bayrağı mutlaka asılır. Bayrağın ucuna çivi çakılır. Çivinin üzerine elma, ayna, kanat (çoğunlukla hindi kanadı) takılır. Bu eşyaların anlamı: **Ayna:** Yolun açık, aydınlık olsun. **Elma:** Nasibin bol olsun. **Kanat:** Hiçbir zaman yere düşme, alçalma havada uç anlamına gelmektedir” (K20).

“Birinci gün erkek evinde Türk bayrağı kaldırılır. Bayrakta elma, ayna ve hindi kanadı olur. **Ayna:** Geleceği aydınlık, parlak olsun. **Elma:** Ağzı tatlı olsun. **Kanat:** Yüksekten uç anlamına gelmektedir. İkinci gün kız tarafına gidilir, yemek yenilir ve nikah kıyılır” (K26).

Benzer bulguları ortaya koyan çalışmada Erdoğan Akdağ (2021, s. 7) bayrak kaldırma ve üç gün süren düğünlere değinmiştir.

5.1.2.3.7. Sözlü Gelenekler

Geçmişte Nogay Türklerinin düğünlerinde veya çeşitli eğlencelerinde atışmalar veya maniler söylenmekteyken günümüzde bu gelenekler fazla uygulanmamaktadır. Buna ilişkin bazı görüşler aşağıda sunulmuştur:

“Nogay Türkleri ile ilgili dil erişiminde engellerle karşılaşmaktayız. Çünkü Nogay toplumunda sözlü gelenekler yaygındır ve yeterli kaynak bulunmamaktadır” (K12).

“Eskiden düğünlerde maniler söylenirdi. Sözlü edebiyat çok vardı. Halay çekerken maniler söylenirdi. Yaşlılar akordiyon çalardı ve insanlar oynardı” (K28).

“Ramazan Bayramı’nda çocuklar un toplarken büyükler tarafından maniler söylenirmiş. Bu manilerden bir tanesi”:

- Tur tur tur abay (Kalk kalk abla)
Kondurandı (papişindi) kiy abay (Ayakkabını giy abla)
Tuvrganın/tomurganın ul bolsun (Oğlan doğurduğun oğlan olsun)
O da bizge ten bolsun (Bu da bana arkadaş olsun) (K28).

Sözlü geleneğin yok olma tehlikesi taşıdığına dikkat çeken çalışmalarında Çelik ve Kızıldağ (2019, s. 509) Ankara’da ve Konya’da yaşayan Nogay Türklerinde şınlık geleneğinin günümüzde yok olmaya başladığını ve yazıya aktarılmadığı için şınlıkların zamanla kaybolacağını öne sürmektedirler.

5.1.2.3.8. Misafirperverlik

Nogay Türkleri misafirperver bir topluluktur. Düğünlerde ve cenazelerde misafirlere yemekler yapılmakta ve dağıtılmaktadır. Nitekim bunu destekleyen çalışmalarında Uslu ve Kırmacı (2021, s. 282), Nogay Türklerinde misafire ikramların yapılmasını, misafirperverlik olarak değerlendirilmişlerdir. Misafirperverliğe ilişkin örnek bir katılımcı görüşü aşağıdaki gibidir:

“Kültürümüzde misafirperverlik önemlidir. Düğünde, cenazede o kişinin yanında olunur, yemekler götürülür ve kalabalık olduğunda komşular evlerini açar. Ben mesela şehir dışında üniversiteyi okudum. Komşularım ailemin yanına geldiğinde ‘hoş geldine’ mutlaka gelirler” (K5).

5.1.2.4. Nogay Türklerinde Yemek Kültürü

Nogay Türkleri, Nogay mutfağında çoğunlukla et ve hamurdan yemeklerin yapıldığını ve yemek çeşitliliğinin fazla olduğunu ifade etmişlerdir. Nogay mutfağında yapılan yemekler: kazan börek, cantık, kalakay, lokum, bavursak, inkâl, bılamık ve Nogay çayıdır (bkz. Şekil 4). Orhan’ın (2018, s. 146-149) araştırmasında *Nogay mutfağında en çok yapılan yemek* sorusu sorulmuştur ve 412 katılımcı arasından kadınların %81’i, erkeklerin ise %87’si “sorba” olduğunu ve düğünlerde mutlaka bu yemeğin yapıldığını belirtmişlerdir. Yapılan bu çalışmada ise katılımcı görüşleri incelendiğinde, Nogay mutfağında daha çok inkâl ve kazan böreği yemeklerinden bahsedilmiştir. Bu durumda yemek kültürüne ilişkin katılımcı görüşlerinin her iki çalışmada farklılık gösterdiğini ortaya koymaktadır.

Yemek kültürüne ilişkin bazı katılımcı görüşleri aşağıda sıralanmıştır:

“Nogay kültürünün yemekleri zengindir. Et yemeklerimiz ağırlıklıdır. Nogay mutfağında inkâl, çibörek, kalakay en çok yapılan yemeklerdir. Yemeklerimiz diğer topluluklardan farklıdır. Bizim mutfağımızda hamur yemekleri çok yapılır. Diğer topluluklardan da

ekmeklerimiz farklıdır. Kendi bildiklerimiz dışındaki yemekleri internetten araştırıyoruz” (K1).

“Yemek kültürümüz diğer topluluklardan çok farklı ve zordur. Topluluğumuzda hamur işleri ve et yemekleri yaygındır. Kazan börek, çiğ börek, Nogay çayı ve kaşık börek (sulu çorba şeklinde yapılan mantı) en yaygın yapılan yemeklerdir. Türkiye’de kaşık börek karşıma susuz geldiği zaman çok şaşırmıştım. Çünkü kaşık böreği bizde hep çorba şeklinde içilir. Bu durumu çok yadırgamıştım” (K2).

“Yemek kültürümüz Türkiye Türklerinde olmayan yemeklerdendir. Nogay Türklerinin kendilerine has yemek kültürü vardır. Her zaman sofrada tüketilen ve yer alan çiğbörek, lokum, bavursak yemekleri vardır. Bir de yağlı ekmeğimiz vardır adı ‘kalakay’ diye geçmektedir. Özellikle köydeki fırınlarda hazırlanır. Hemen hemen her Nogay’ın evinde Nogay çayı bulunur. Nogay çayı (sütlü çay) biraz karabiberli, tuzlu ve cevizli çok lezzetli bir çaydır. Nogay çayı Kafkasya’da ve Kırım’da kuyruk yağıyla veya kaymakla içilmektedir. Ancak şehirde içilebilir olması için kuyruk yağı ve kaymağı biz Nogay çayına katmıyoruz. Bizim evimizde karabiber, tuz ve cevizle içilmektedir. Diğer bir yemek olan inkâl eskiden beri büyük sofralarda sinilere serilerek (sofra dizerek) açılır. Bizim kültürümüz dışındaki yemekleri internetten, televizyondan öğreniriz” (K3).

“Nogay mutfağında en çok kazan börek ve inkâl yapılır. Kazan böreği yarım ay şeklinde mantı gibi yaparız. İçini kıyma ve soğan ile doldururuz ve suda haşlayarak pişiririz. Ardından büyük siniye koyar ve üzerine sos dökeriz. Sonra tereyağı, biber ve yoğurtla yeriz. İnkâl yemeğini ise hamuru katlarız, hindi veya tavuk suyunda pişiririz üzerine de tavuk parçaları koyarak yeriz. Yaşı küçük olanlar büyüklerini izleyerek, sorarak geleneksel yemeklerimizi pişirmeyi öğrenirler. Kültürümüz dışındaki yemekler için interneti kullanırız veya televizyondan öğreniriz” (K5).

“Bizim yemeklerimiz birçok yöreye göre farklıdır. Mesele sebze yemekleri yoktur. Yemeklerimiz hamur ve et ağırlıklıdır. Yemeklerimiz meşakkatlidir. Beş saatte yaparsın ama on beş dakikada bitirirsin. Kazan börek, inkâl, bulamık yöresel olarak en çok yapılan yemeklerimizdir. Nogay çayını her gün içerim. Süt ve çayın karışımı olarak yapılmaktadır” (K6).

“İnkâl, kazan börek, tava börek, kaşık börek, kalakay, bavursak, çiğ börek en çok yapılan ve sevilen yemeklerdir” (K10).

“Nogay yemekleri çok lezzetlidir. Ege kültürü gibi zeytinyağlı yemeklerimiz yoktur. Nogay mutfağında İnkâl ve kazan börek en çok yapılan yemeklerdendir. Ayrıca her Nogay’ın evinde mutlaka Nogay çayı bulunur. Gençler yerel yemekleri büyüklerine danışarak öğrenirler. Özgün kültürümüz dışındaki yemekleri sosyal medyadan öğrenmeye çalışırlar” (K28).

5.1.2.5. Dil (Nogayca)

Dil teması üç alt kategoriden oluşmaktadır. Bu alt kategoriler: Nogaycanın özellikleri, günlük yaşamda Nogayca kullanımı ve Nogayca dışında konuşulan dillerdir (bkz. Şekil 4). Yapılan görüşmelerde Nogayca dışında (Rusça ve Hollandaca) konuşulan dil sayısı azdır. Nogay Türklerinin tümü Nogayca’yı bilmektedir ve çoğunlukla günlük yaşamlarında çevreleriyle Nogayca konuşmaktadırlar. Orhan’ın (2018, s. 55) çalışmasında da benzer bir bulguya ulaşılmıştır. Çalışmaya göre günlük hayatta Nogayca’yı konuşanların oranı %80, Nogayca bilenlerin oranı %89’dur.

Bu bulgulara ilişkin bazı katılımcı görüşleri şöyledir:

“Köyde büyüdüm ve Nogayca’yı iyi bilirim. Günlük yaşantımda ailemle konuşurum” (K1).

“Benim konuştuğum Nogayca ile yaşlıların konuştuğu Nogayca aynı değildir. Ben araştırma yaptığım dönemde ses kaydı aldım ve Nogayca’yı yazıya geçirmek çok zor oldu. Yazılı bir kaynağımız yoktur. Kulaktan duyma bilgilerimiz vardır. Ezbere bilgiler olduğu için yaşlılar bile anlamlarını bilmiyor. Bir kelime için yaşlı amcaya/teyzeye kelimenin anlamını soruyorum ‘ben de bilmiyorum’ cevabını veriyor” (K2).

“Türkiye’de çok iyi Nogay Türkçesi konuşan üç insandan biri olduğumu iddia ediyorum. Çünkü köylerde çok araştırmaya katıldım. Köyde büyüklerle Nogay Türkçesi konuşmak benim için büyük keyiftir” (K3).

“Hollanda’da yaşadığımız için üç dili birden konuşuruz: Hollandaca, Nogayca ve Türkçe” (K8).

“Benim şöyle bir şansım oldu beni babaannem yetiştirdi ve babaannem eski topraktır. Ondan çok şey öğrendim. Nogayca’yı günlük hayatımda kullanıyorum” (K9).

“Kitap çevirmenliği yaptıktan sonra iyice geliştirdim. Şimdide bir sözlük oluşturmaya başladım. Bilmediğim kelimeleri Rusça-Nogayca sözlük var oradan bakıyorum. Bu sözlüğün içerisinde yaklaşık 900 sayfa 25 bin sözcük vardır” (K9).

“Nogayca’yı biliyorum. Devamlı Nogayca konuşuyorum. Çocuklarımız ve torunlarımız Nogayca konuşuyor. Türkçeyi ise Nogayca bilmeyen kişilerin yanında konuşurum” (K19).

5.1.2.6. Nogay Türklerinin Azalan Gelenekleri

Nogay Türklerinin günümüzde azalan gelenekleri yedi alt kategoriden oluşmaktadır. Şekil 4’te de görüldüğü üzere bu kategoriler Nogay giysileri, atışmalar, yumurta boyama, düğünlerin süresi, sabantoy, akordiyon çalma, at yarışı ile ilgili kategorilerdir. Nogay Türkleri azalan geleneklerinden en çok düğünlerin süresine dikkat çekmişlerdir. Orhan’ın (2018, s. 88) çalışmasında da Nogay Türklerinin düğün âdetlerinin günümüz şartlarına göre kısmen değişime uğradığı saptamıştır. Katılımcı görüşleri doğrultusunda; Nogay Türklerinin, geleneklerinin daha az uygulanmaya başlanmasının başlıca nedenleri arasında, geleneklerin meşakkatli ve maliyetli görülmesi, gençlerde merak duygusunun az olması ve gelenek araştırmalarının yapılmaması, yoğun iş hayatı, Nogay Türklerinin farklı şehirlerde ve ülkelerde yaşamaları, zamanın kısıtlı olması, köylerden şehirlere göç ve derneklerin düzenlediği etkinliklere katılımın az olması gösterilmektedir. Buna ilişkin bazı katılımcıların görüşleri aşağıda yer almaktadır:

“Eskiden düğünlerde şınnaşmalar (atışmalar) olurdu. Köylerden şehirlere taşınmalar olunca gelenekler kaybolmaya başladı. Eskiden kapalı bir toplumduk. Şu an şehirlere göçlerin başlamasıyla dışarıya açılmalar başladı. Nogay olmayan biriyle evlenmelerden kaynaklı olarak geleneklerin ve göreneklerin azalması kültürümüzün yavaş yavaş yok olmasına da sebep oldu” (K2).

“Şehirlerde yaşamdan dolayı vaktimiz azdır. Fakat buna rağmen kendi kültürümüzden de kopmamaya çalışıyoruz” (K3).

“Nogay giysilerini kullanmıyoruz. Nogay Türklerinin Anadolu’da da pek temsil ettiği kıyafet yoktur. Köylerde bile kalmadı. Türk toplumuna uyum sağlamış vaziyetteyiz” (K4).

“Nogay geleneklerini pek gerçekleştiremiyoruz. Bunun iki nedeni vardır: şehir yaşantısı ve iş yaşantısı. Eskiden herkesin tarlası ve evi varmış. Herkes kendisine göre zamanını idare ettiriyormuş. Şu an gençler başkasının işinde çalışıyor. Böyle olunca bir hafta düğün yapmak imkânsız. Köydeyken yan komşun senin akraban oluyor ve düğünün olduğu zaman kapısını açıyor. Ama şu an şehir hayatında böyle bir şey yok. Şu an düğün yapmak masraflı ve insan gücü gerektiriyor” (K5).

“Eskiden atlarla yarış yapılıyormuş. Bizim köyde at olmadığından maalesef bu gelenek kalmadı. Rusya’da hâlâ at yarışları devam etmekte ve hatta at üzerinde güreşler yapılmaktadır” (K8).

“Nogay Türkleri sabantoy eskiden yapılmaktadır. Şu an uzun zamandır sabantoy da yapmıyoruz. Şimdiye kadar bütün köylerde yaklaşık 15 tane sabantoy kutlaması yapıldı” (K9).

“1980’li yıllara kadar dışarı kız alıp vermemişiz ve kendi kültürümüzü bu şekilde korumuşuz. Fakat sonra kız alıp vermeler başlamış, çocuklar şehirlere okumaya gitmiş ve her şey bozulmaya başlamıştır” (K9).

“Düğünlerimiz eskiden bir haftayı aşkın sürerdi. Gelini kimse görmezdi. Gelin damat tarafına gelir, bir köşede yer yapılır ve perdelerle gelinin görülmesi engellenirdi. Daha sonra betaşar (duvak açma) yapılırdı. Betaşar yapılanaya kadar gelini kimse görmezdi. Genelde duvağı görümce ya da kaynana açardı. Görümce iğde dalıyla gelinin takılarını takardı. İğde dalı çok saçaklı ve dallı budaklı olurdu. İğde dalındaki saçakların anlamı ise gelinin ‘saçaklar kadar çocuğu olsun’ anlamındaydı” (K17).

“Şehirlere göçler başladı ve farklı etnik kökenden evlilikler yapıldı” (K18).

“Kaynana kızın ağzına bal sürerdi. “*Gelin bal gibi konuşsun*” anlamına gelirdi. Gelin çıkarken traktöre binerdi. Gelinin yanında yaşlı bir kadın olurdu. Kadına da bir isim takarlardı. ‘Marjan Kuday’ derlerdi. Kadının eline ayna verirlerdi ve kadın aynayı tutarak giderdi. Bu aynanın anlamı ise ‘*yolun aydın olsun*’ demektir” (K21).

“Düğün öncesi gelin köşeye oturtulurdu. Şımıldak (bez) ile gelinin yüzü örtülürdü. Gelin görünmezdi. İleri zamanlarda da gelin ailenin yanına inmezdi. Kaynana, kaynata geline bir şey bağışlardı (inek vb.) bağışlamazsa gelin inmezdi. Gelin indiğinde şımıldak (bez) duvak açılırdı. Düğünler bir hafta sürerdi. Cuma günü düğünler başlardı. Erkek tarafında Türk bayrağı kaldırma duası yapılırdı. Bavursak yemeği dağıtılırdı. Düğünde tef, mızıka, kopuz çalınırdı. Yemek yenmeden misafir gönderilmezdi. Kına gecemizde, gecenin sonunda oğlan tarafı kız evine gelirdi. Kız evinde yemekler hazırlanırdı. Akraba olan iki, üç çocuk kудayı (kayınbaba) çağırılmaya giderdi. Kudalar da çocuklara bahşış verirdi ve puşı bağılardı. Sonra kudalar gelir, yemekler yenirdi. Ertesi gün gelini almaya gidilirdi. At arabaları arka arkaya dizilirdi. 15-20 at arabası ile gelin almaya gidilirdi. Eşyalar gelinin evine giderdi. Gelini motora bindirirlerdi. Gelinin yanına en saygıdeğer yaşlı iki kadını oturturlardı. Kadınlardan birinin de eline ayna verirlerdi. Bu aynayı tutan kişiye ‘Mercan (Marcan) Kудay’ derdik. Aynayı tutup giderdi. Gelin arabasının önünü kesen atlılara gelinin yanında oturan kişiler mendil veya çorap verirdi. Gelin indiği zaman atlılar koşu yapardı. Kim önce eve getirirse ona bahşış verilirdi. Tüyüşük (bohça, mendil, çorap) geline verilirdi” (K23).

“Oğlanın yengeleri gelinin duvak açılacağını evlere duyuru yapardı. Patates, bavursak yemeği yapılırdı. Geline yengeler para koyar ve şımıldak denilen bezi açarlardı. Gelin, büyüklerin (kayınpeder, abisi vb.) elini öperdi. Onlar da geline bahşış verirdi. Gelin kaynanasına, kaynatasına, görümcelerine ayrı bohça yapardı. Gelin eve geldiğinde büyük baş hayvan kesilirdi, kazanlara konulurdu. Büyükler (Baş Kудay) baş köşeye oturtulurdu. İlk önce yemek onların önüne konulurdu. O kişi de sofraya bahşış koyardı. Gelin 40 gün sonra annesinin evine ziyarete giderdi. Gelin ayrı bir çeyiz hazırlar, annesine ve babasına götürürdü” (K24).

“Biz Hıdırellez yapmayız. Fakat annemler ateş yakardı ve yumurta boyardı. Şu an Nogay Türkleri arasında yapılmamaktadır” (K26).

“Eskiden düğünlerde maniler söylenirdi ve düğünler bir hafta sürerdi. İnsanlar halay çekerken maniler söylenirdi. Yaşlılar akordiyon çalardı ve insanlar oynardı” (K28).

5.1.2.7. Geleneklerin Sürdürülebilir Olmasına Yönelik Faaliyetler

Nogay geleneklerin sürdürülebilir olmasına yönelik faaliyetler dokuz alt kategoriden oluşmaktadır. Şekil 4'te de görüldüğü üzere bu alt kategoriler etkinliklere, festivallere ve dernek faaliyetlerine katılım, çocuk gelişiminde Nogay atasözleri, çeviri faaliyetleri, diğer Nogay Türkleri ile iletişim, Nogayca müzik, Nogayca konuşmak, akademik araştırmalar, geleneksel kıyafetler giymek ve Nogay yemekleri yapmak ve Nogay çayı içmektir. Nogay Türklerinin, geleneklerini unutmamak için yaptıkları eylem dilini muhafaza etmektir. Buna ilişkin bazı katılımcıların görüşleri aşağıda yer almaktadır:

“Kültürümü kaybetmemek için çocuklarımla Nogayca konuşmaya çalışırım” (K1).

“Geleneklerimizi kaybetmemek için çocuklarımla Nogay Türkçesi konuşuyorum. Özellikle sağlıklı olduğuna da inandığım için Nogay çayı içiyorum” (K3).

“Nogay Türklerinin en önemli kimliği dilidir. Bir toplum dilini kaybederse her şeyini kaybeder. Kendi kimliğinden uzaklaşır. O anlamda dilimizi unutmamak gerektiğine inanıyorum ve Nogayca konuşarak dilimi yaşatıyorum” (K4).

“Geleneklerimi kaybetmemek için ev içinde Nogayca konuşuyorum. Diğer bölgelerdeki kişilerle irtibat halindeyim. Onlarla Nogayca konuşmaya çalışıyoruz. Nogayca müzik dinliyorum. *‘Geleceğe hangi kültürümüzü aktarabiliriz, geçmişte kültürleri aktarabilmek için neler yapılmış?’* bunlar üzerine düşünüyorum” (K5).

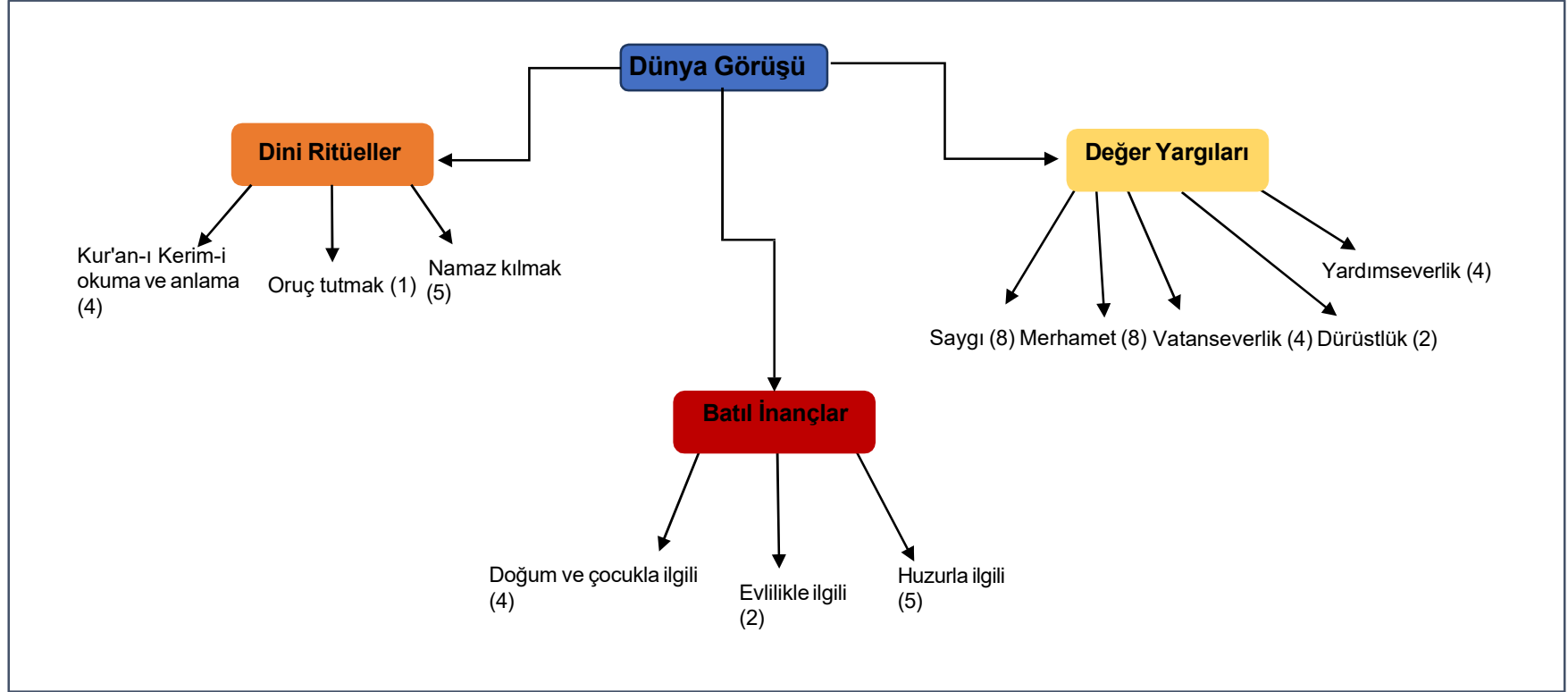
“Ben geleneklerimi kaybetmemek için Nogayca konuşuyorum. İlk zamanlar Nogayca anlıyordum fakat konuşamıyordum. Ailemle konuşa konuşa Nogayca'yı öğrendim. Bence en önemlisi insan kendi dilini muhafaza etmelidir” (K8).

“Orijinal Nogayca konuşmaya dikkat ediyorum. Çünkü Kiril alfabesini Nogay Türkçesi ve diğer Türk Lehçelerini alfabe ile Türklerden ayırmaya çalışmışlar. Sadece bizim Nogay Türkleri için değil Kazaklar, Kırgızlar, Özbekler, Türkmenler ve Uygular için de geçerlidir. Dil demek direkt millet demektir. Dili millettten ayırmak mümkün değildir. Bir milletin dili varsa ve o dili konuşuyorsa o millet yaşıyor demektir. Eğer bir millet dilini kaybetmiş ise artık o milleti ayağa kaldırmak mümkün değildir. Dil önemlidir ve dilin korunması gerekir. Kültürün içerisinde bir parçadır dil. Daha doğrusu kültür de dilin belli bir parçasıdır” (K9).

“Geleneklerimizi kaybetmemek için kendi çocuklarımla Nogayca konuşuyorum. Bu dilin konuşulması gerektiğini düşünüyorum. Dilimizi kaybetmemek için Nogayca konuşmak lazım” (K15).

“Nogay kültürünü devam ettirmek için elimizden geldiğince Nogayca konuşuyoruz” (K18).

5.1.3. Dünya Görüşü

Şekil 5. Dünya Görüşü Teması

Üçüncü temada Nogay Türklerinin dünya görüşü ile ilgili üç ana kategori ön plana çıkmaktadır (bkz. Şekil 5). Görüldüğü üzere bu kategoriler: dini ritüeller, batıl inançlar ve değer yargılarıdır.

5.1.3.1. Dini Ritüeller

Dini ritüeller temasına ilişkin alt kategoriler namaz kılmak, oruç tutmak ve Kur'an-ı Kerim'i okuma ve anlamadır (bkz. Şekil 5). Nogay Türkleri dinine bağlı ve dini gerekliklerini yerine getiren bir etnik gruptur. Dini ritüellere ilişkin bazı katılımcı görüşleri aşağıda yer almaktadır:

"Namaz kılmayı, Kur'an okumayı aileden öğrendim. Toplum bizi muhafazakarlığa yöneltti. Dini hassasiyetlerimizin hepsini yerine getiremezsek dahi belli bir bilgimiz ve birikimimiz vardır. Özellikle kutsal kitabımız Kur'an-ı Kerim'i Türkçe okuyorum ve anlamaya çalışıyorum. Kafama takılan soruları çevremde birçok kişiye danışıyorum" (K3).

"Küçüklüğümüzden beri okulda Kur'an okuma, namaz kılma, oruç tutma üzerineydi. Ben peygamberlerin hayatları ile ilgili bilgileri annemden öğrendim. Mesela öğretmenimiz bu haram, vacip veya helal diyordu. Çocukken vacip nedir bilmiyordum. Babama gidiyordum ve babama soruyordum. İlk temel dini eğitimi ailemden aldım. Dini konularda en çok güvenebileceğim ve başvuracağım ailemdir. Çünkü önyargısız olduklarını çok net gözlemlediğim için ilk başta aileme danışırım" (K5).

"Büyüklerimizden ne gördüysek ne duyduysak çocuklarımıza da o şekilde öğretiyoruz. Kur'an okumayı namaz kılmayı öğrettik. En büyük hassasiyetimiz o konudadır" (K7).

Orhan'ın (2018, s. 48-49) Nogay Türkleri üzerine yaptığı sosyolojik araştırmasında da Nogay Türklerinin Kur'an okumayı bildiği (%61), oruç tuttuğu (%66) ve namaz kıldığı kılmayı bildiği (%96) sonuçlarına ulaşılmıştır.

5.1.3.2. Batıl İnançlar

Batıl inançlar ile ilgili alt kategoriler doğum ve çocukla ilgili, evlilikle ilgili ve huzurla ilgilidir (bkz. Şekil 5). Genel olarak kişiler arası iletişim yoluyla bu inançların aktarıldığı sonucuna ulaşmak mümkündür. Batıl inançlara ilişkin bazı katılımcı görüşleri aşağıda sıralanmıştır:

5.1.3.2.1. Doğum ve Çocuk İle İlgili Batıl İnançlar

Alkarısı, lohusa kadınlara ve çocuklara sataşan bazen de onları öldürdüğünü düşünülen hayal ürünü bir varlıktır. **Kalakay tıgırtpak**, bebek yürüme zamanına geldiğinde fakat yürüyemediğinde çocuğun ayakları arasından hamur yuvarlanmaktadır. Bu inanişin anlamı '*bebek yürüyebilsin*' anlamına gelmektedir. Bir diğeri de kurban kesilince çocuğun alınına hayvanın kanı değdirilmektedir. Bunun anlamı ise '*Allah nazardan saklasın, kazadan ve beladan uzak olsun*' anlamındadır. Kişiden kişiye aktarım yoluyla bu inançlar yayılıyor" (K2).

5.1.3.2.2. Evlilik İle İlgili Batıl İnançlar

"Bahar gelince evin gelinleri kayınlarına su döker, onları ıslatırlar. Su bereketi temsil ettiği için '*o sene bereketli geçsin*' anlamına gelmektedir" (K2).

"Gelin evden çıkarken dualar okunarak kardeş kuşağı bağlanmaktadır. Kuşak, gayreti temsil etmektedir. Bu kuşak gelinin evliliği boyunca güçlü, kudretli ve gayretli olması içindir" (K26).

5.1.3.2.3. Huzur İle İlgili Batıl İnançlar

"Albastı anladığım kadarıyla üç harflilerdi. Köydeki insanlar şelalenin orada '*albastı gördük*' derlerdi. Çocuklara '*albastı gelip kaçırarak seni*' diyerek çocukları korkuturlardı" (K2).

"Tahtaya vurmak inancı, kötü ruhları uzaklaştırmak ve konuşulan kötü şeyleri bizden, ailemizden uzak tutmak niyetiyle yapılmaktadır" (K4).

“Baykuş damda öterse uğursuzluk ve cenaze getirir. O evde hasta biri varsa ölecek ya da cenaze çıkacak anlayışı hâkimdir. Bu nedenle baykuş görüldüğünde hemen baykuşu kovalamaya çalışırlar” (K8).

“Annem eve gelenlerin negatif enerjisi alsın diye evin giriş duvarına ‘adirosman bitkisi’ (lavantaya benzeyen bir bitki) asar” (K11).

“Yattığımız yerin baş ucuna Kuranı kerim koyarım. Allah o haneyi (evi) kötülüklerden, şerlerden ve üç harfililerden korusun anlamındadır” (K15).

“Eskiden Nazar değmesin diye evlerin çatılarına at iskeleti (kafası) ve nal konulur” (K27).

5.1.3.3. Değer Yargıları

Değer yargıları temasının alt kategorileri saygı, yardımseverlik, dürüstlük, merhamet ve vatanseverliktir (bkz. Şekil 5). Yapılan görüşmelerde Nogay Türklerinin misafirperver, merhametli ve saygılı bir toplum yapısına sahip olduğu görülmektedir. Bunun dışında tarihi çok eskilere dayanan ve vatansever bir toplumdur. Buna ilişkin bazı katılımcı görüşleri şu şekildedir:

“Bizim için saygı çok önemlidir. Ama saygının yaşla da ilgisi yoktur. Mesela ben kendi yaşıtıma karşı da saygılı olmalıyım” (K5).

“Nogay kültürü sadık ve saygılı temeller üzerine inşa edilmiştir. Biz de saygı ön plandadır. Nogay Türkleri dağınık bir millettir fakat Nogay Türkleri hangi ülkede olursa olsun o ülkedeki devlete sadıktır. Ayrıca tarihimiz çok eskilere dayanmaktadır. Biz şu şekilde ifade ederiz:

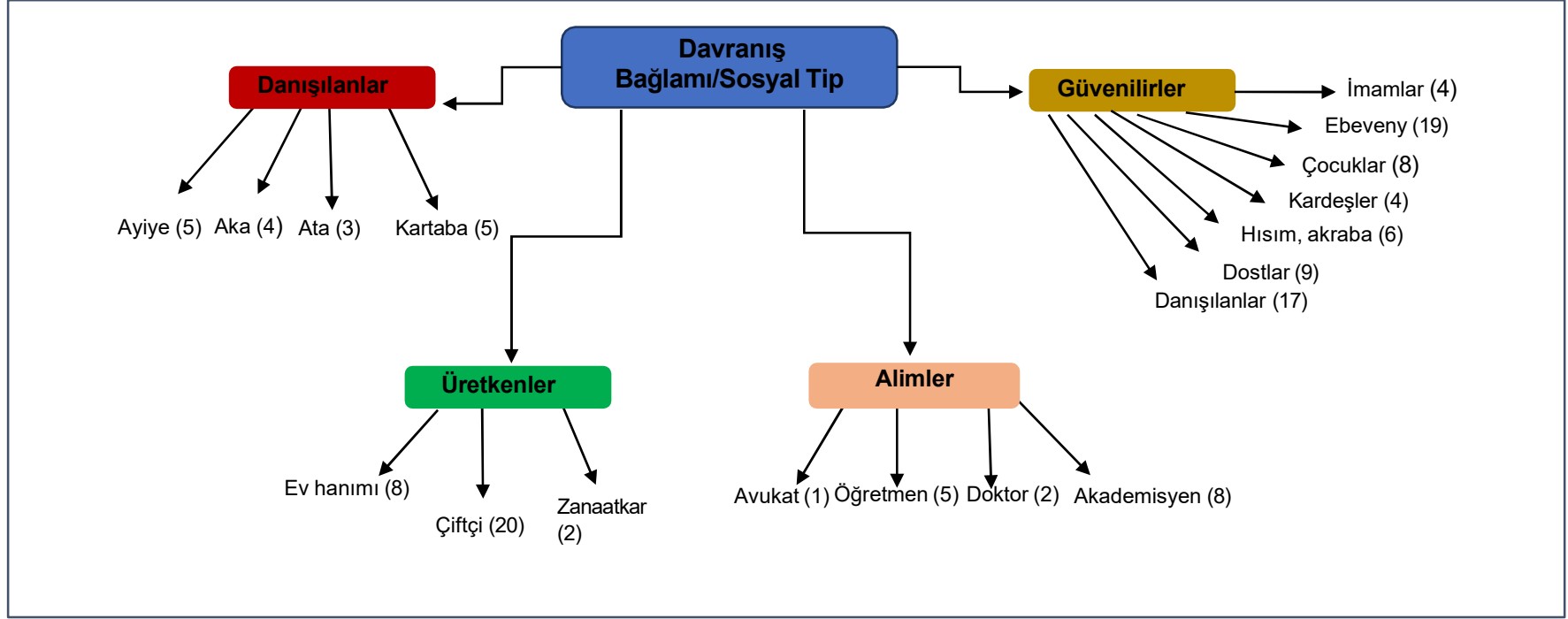
- “Rusdu tırmap karasan Tatar kelip şıgar, Tatardı tırmap karasan Nogay kelip şıgar, Nogaydı tırmap karasan Türk şıgar, Türktü tırmap karasan Âdem peygambermen Nuh peygamber kelip şıgar.”
(Bizim Nogay Türklerinin seceresi baya köklü biz eski milletiz anlamına gelmektedir. Rus’u biraz tırnaklayıp eşelersen Tatar, Tatar’ı biraz oyarsan Nogay, Nogay’ı biraz araştırırsan Türk, Türk’ü eşelersen ve tarihine bakarsan Âdem Aleyhisselam ve Nuh peygamber çıkar)” (K8).

“Saygı biz de çok önemlidir. Örneğin komşular arasında bir olay olduğunda köyün yaşlıları araya girerler, konuyu anlarlar ve anlaşmazlığı düzeltmeye çalışırlar. Bu kişilere ‘sakaman’ (bilge) deriz. Onların dediği sözler kanun niteliğindedir. Kişinin aklına uymazsa bile sözleri dikkate alınır” (K9).

“Bizim kültürümüz saygı üzerine inşa edilmiştir. Büyüklerin yanında çocuklar ve torunlar sevilemez. Özellikle gelin, çocuğunu yaşça büyük kişilerin yanında sevemez” (K20).

“Nogay kültürü; iyi, saygılı ve insanlara kötülük düşünmeyen bir kültürden oluşur. Eskiye göre insanlar daha saf ve temizdi. Şimdi giderek azalmaya başladı” (K22).

5.1.4. Davranış Bağlamı/Sosyal Tip

Şekil 6. Davranış Bağlamı/Sosyal Tip Teması

Dördüncü temada Nogay Türklerinin davranış bağlamı/sosyal tip ile ilgili dört ana kategori ön plana çıkmaktadır (bkz. Şekil 6). Görüldüğü üzere bu kategoriler: danışılanlar, üretkenler, alimler ve güvenilirlerdir. Nogay Türkleri güvenilir bilgi kaynaklarını kendi topluluk üyelerinden seçmektedirler. Genelde çiftçilik yapan Nogay Türkleri çiftçilikle ilgili konularda çiftçilere danışmaktadır. Aile içlerinde ebeveynlerin de önemi büyüktür. Danıştıkları önemli kişilere 'ayiye, aka, ata ve kartaba' şeklinde ifade etmektedirler. Buna ilişkin bazı katılımcı görüşleri şu şekildedir:

"Nogay kültürü ve Nogay dili konusunda birçok tez ve makale çalışmaları bulunmaktadır. O anlamda eskiye göre daha şanslı olduğumuzu düşünüyorum. Çünkü bu konulara eğilen akademisyenlerimiz vardır" (K4).

"Bir bilgiye gereksinim duyduğumda yaşça büyük kişiye sorarım ve onların fikirlerini alırım. Yaşlıların bilgisi veya tecrübesi aklıma yatmadığı zaman kitaplardan yararlanırım. Ama çoğunlukla yaşlılara fikir danışırım. Genellikle çiftçi olduğum için o konuyla ilgili bilgileri danışırım ve danıştığım kişilerin de meslekleri çiftçidir" (K7).

"Nogay Türkleri bilgiyi yaşça büyük kişilere danışarak paylaşır. Danıştığımız yaşça büyük kişilere 'akıl/danış', dedelerimize 'ata', annelerimizden büyük olan yaşlılara 'kartaba' denir. Bu kişilere danışmadan iş yapmam" (K7).

"30 yıla yakın Türk dünyasının içerisindeyim. Üniversite yıllarında Kırım Tatar dernekleriyle başlayan sosyal faaliyetler, dernek başkanlığı ile devam etti. Şu an Nogay kültürüne ve edebiyatına ilgi duyuyorum. Bununla ilgili eserleri Anadolu Türkçesi'ne çevirmeye çalışıyorum. Özellikle bu eserlerden Türk dünyasının, akademisyenlerin ve bilim adamlarının faydalanması için elimden geleni yapıyorum" (K9).

"Ben büyüklerimize, atalarımıza danışırım. Özellikle de her zaman babama danışırım. Çünkü babam otoriter biridir. O ne derse onun dediği olur" (K17).

"Çiftçi olduğum için çiftçilikle ilgili konuları yaşlılara, arkadaşlara ve büyüklere sorarak danışırım" (K19).

"Bilgisine danıştığım ve rol model aldığım kişi annemdir. Benim için büyükler önceliklidir. Onlara 'kartaba' (teyze, hala) denir. Biz de dede, nine yoktur. Anne tarafından olan

kadınlara 'ayiye, kartaba'; büyük erkeklerle ise 'ata, aka' denir. Ben bu kişilerin tecrübelerinden yararlanırım" (K26).

Çalışmanın **bulguları** genel olarak aşağıdaki gibi özetlenmiştir:

- Nogay Türkleri günlük yaşamlarını genel olarak köyde çiftçilik ve ev işleri yaparak, bahçeyle ilgilenerek, işe giderek ve akşamları aileleri ile vakit geçirerek yaşamlarını sürdürmektedirler.
- Nogay Türklerinin günlük yaşamda bilgiye en çok gereksinim duyduğu konular hobi ve sosyal yaşam, e-devlet hizmetlerine bağlı uygulamalar, din ve sağlık ile ilgilidir.
- Nogay Türkleri bilgi gereksinimlerini daha çok aile bireylerine sorarak karşılamaktadırlar. Aile bireyleri arasında yaşça büyük kişiler danışılan temel kaynak olarak nitelendirilebilir. Danıştıkları yaşça büyük kişileri özgün dillerinde 'akıl/danış, ata, ayiye, kartaba' olarak ifade etmektedirler.
- Nogay Türklerinin bilgi ararken dikkate aldıkları en belirgin ölçütler, bilginin doğruluğu ve güncelliğidir. Nogay Türkleri, bilgilerin doğruluğunu kişilere sorarak veya haber ajanslarından (Anadolu Ajansı) teyit etmektedirler.
- Nogay kültürü misafirperverliğe, merhametliliğe ve saygıya dayanmaktadır. Bu kültürü yansıtan ve devamlılığını sağlayan bilgiler, daha çok yaş almış bireylerden gençlere sözlü aktarım yoluyla yayılmaktadır.
- Nogay Türkleri topluluklar aracılığıyla bilgi paylaşımı yapmaktadırlar. Özellikle düğün, cenaze ve bayramlar Nogay Türklerinin bir arada olduğu topluluk etkinlikleridir. Bunun yanı sıra son zamanlarda dernekler aracılığıyla da bilgi paylaşımı yaptıkları söylenebilir.
- Nogay Türklerinin sosyal ve kültürel yapısı bilgi arama davranışı üzerinde etkilidir. Kültürün soyut örneklerinden biri de yemeklerdir. Nogay Türklerinde en çok yapılan yemekler inkâl ve kazan börektir. Yemekler daha çok et ve hamurdan yapılmaktadır. Daha genç jenerasyonun güncel yemek kültürüne hâkim olmak adına, günlük yaşamda yemekle ilgili konularda bilgi gereksinimi bulunduğu görülmüştür. İlgili bilgilere erişim için sosyal medya, televizyon ve arama motorlarına başvurdukları ifade edilebilir.
- Nogay Türklerinin önemli geleneklerinden biri de düğünlerdir. Düğünler Nogaylarda, genelde bir hafta sürmekte ve gelen misafirlere yemekler dağıtılmaktadır. Geçmişten günümüze kalan tek düğün geleneği, erkek evinde Türk bayrağı duasının sürdürülmesidir. Geçmişte ise düğünlerde kayınvalidenin

gelinin ağzına bal sürmesi, görümcenin iğne dalıyla geline takılarını takması, şahbaz toyu, kavetoy gibi gelenekler uygulanmıştır. Bunun yanı sıra Nogay Türklerinin kurban abdest aldırma ve çocukların Ramazan ayında un, para, şeker toplaması gibi farklı âdetleri de bulunmaktadır. Nogay Türkleri, kültürlerini devam ettirmek için ve geleneklerini yaşatmak için evlenirken aynı topluluktan eş seçmeye özen göstermektedirler. Günümüzde, Nogay Türklerinin düğünlerinin süresi ve yapısı değişmiştir. Düğünlerin sosyalleşme ve bilgi paylaşımında önemli rolü bulunduğu düşünüldüğünde, süresi ve uygulanışı azalan bu geleneğin topluluk odaklı bilgi paylaşımını da doğrudan etkilediği düşünülmektedir.

- Yapılan görüşmelerde, Nogay Türklerinin pek çoğunun Nogayca bildiği ve günlük yaşamda yakın çevreleriyle Nogayca konuştukları saptanmıştır. Nogay Türkleri geleneklerini unutmamak için Nogayca'yı yaşatma çabası içindedirler. Bununla birlikte, Nogay Türklerinin günlük yaşamda bilgi ararken karşılaştıkları zorluklardan en belirginini dil engelidir. Özellikle yaşlılar Türkçeyi fazla bilmemekte ve hem Nogay olmayan kişilerle iletişim kurmakta zorlanmakta hem de Türkçe içerikte sunulan bilgilere erişim sağlayamamaktadırlar.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmada Nogay Türklerinin bilgi arama davranışlarının temel karakteristiklerinin belirlenmesi ve bunun küçük dünya teorisiyle benzerlik gösterip göstermediği irdelenmiştir.

Katılımcı görüşleri doğrultusunda ulaşılan sonuçlar aşağıda sıralanmıştır:

1. Araştırmaya katılan kadınlar ev hanımı olup, günlük yaşamlarında çoğunlukla ev işi ve çocuk bakımı ile ilgilenmektedirler. Öte yandan erkekler ise günün çoğunu işe dayalı faaliyetlerle geçirmektedirler. Daha çok yaş almış Nogay Türkleri ise bahçeye ilgilenerek ve çiftçilik yaparak günlük yaşamlarını sürdürmektedirler. Nogay Türklerinin günlük bilgi gereksinimleri yaşlarına, hobilerine, iş ve merak duygularına göre değişkenlik göstermektedir. Ev hanımı olan kadınlar daha çok dikiş, nakış ve örgü örmeye ilişkin bilgilere gereksinim duymaktadırlar. Araştırmaya meraklı olan katılımcıların daha çok kendi etnik gruplarına yönelik bilgilere gereksinimleri vardır. Yaşlı olan katılımcıların çiftçilik ve sağlık konusu ile ilgili bilgi gereksinimleri bulunmaktadır. Çiftçilik, mahsul fiyatları, fiyatı uygun olan tarım malzemeleri bu grup için önem taşımaktadır. Doktora gitmeyip tedavilerini kendi kendilerine yapmaya çalışan Nogay Türklerinin, sağlığa faydalı yiyecekler ve doğal tedavi yöntemleri hakkında bilgi gereksinimleri bulunmaktadır. Nogay Türklerinin bilgiye en çok gereksinim duyduğu konular hobiler ve sosyal yaşamla ilgilidir. Hobilere dayalı bilgi gereksinimleri arasında at binmek, basketbol, voleybol ve futbol maçları, okçuluk, belgeseller, dikiş, nakış ve örgü örnekleri, enstrümanlar, çini ile ilgili motifler ve çiçekler, yemek tarifleri, hafta sonu eğlence etkinlikler ile ilgili konular yer almaktadır. Nogay Türklerinin gereksinim duydukları bir diğer bilgi ise e-devlet hizmetlerinden erişilen 'soyağacı' ile ilgilidir. Yaşlılar genellikle e-devlet kullanmayı bilmemekte ve gençlerden yardım almaktadırlar. Nogay Türklerinin günlük yaşamda dini konularla ilgili bilgilere de gereksinimleri bulunmaktadır. Bu bilgi gereksinimleri arasında Kur'an-ı Kerim okunuşu ve surelerin anlamı, peygamberlerin hayatı, sünnet, farz, vacip, tasavvuf bilimi ve İslam tarihi ile ilgili konular yer almaktadır. Nogay Türklerinin günlük bilgi arayışlarını kültürel faktörler, gelenekler, yaşam tarzı, aile fertleri, yaşça büyük kişiler etkilemektedir. Toplulukta yaşça büyük kişilerin (babaanne, anneanne, dede vb.) görüşleri, günlük yaşamı sürdürürken büyük önem taşımaktadır. Yapılan

görüşmelerde Nogay Türkleri danıştıkları kişilerden 'ata, ayiye ve kartaba' olarak bahsetmişler ve söz konusu kimseleri tüm davranışlarında rol model olarak benimsediklerini belirtmişlerdir. Bu bulgular, "Nogay Türklerinin davranış bağlamı bilgi arama davranışlarını nasıl etkilemektedir?" sorusunu yanıtlar niteliktedir.

2. Nogay Türkleri çoğunlukla kendilerini misafirperver ve saygılı bir toplum olarak ifade etmişlerdir. Eve gelen misafirlere; düğünlerde, cenazelerde yemeklerin dağıtılması, komşuların evlerini açması ve cenazelerde vefat eden kişinin ailesinin yanında olunması Nogay Türklerinin misafirperver olduğunun bir kanıtıdır. Nogay Türklerinde saygı son derece önemli bir değerdir. Hem küçüklere hem de büyüklere saygı dünya görüşlerinin temeli niteliğindedir. Bu bulgunun, "Nogay Türklerinin dünya görüşü bilgi arama davranışlarını nasıl etkilemektedir?" sorusuna yanıt verebileceği düşünülmektedir.
3. Nogay Türklerinde bilgi paylaşımı genellikle derneklerde, düğünlerde, cenazelerde ve bayramlarda yapılmaktadır. Ayrıca iletişim sürecinde topluluk etkinliklerine katılan kişilere danışmaktan başka günümüzde yaygın kullanılan sosyal medya kaynaklarından Facebook'a ve WhatsApp gruplarına eğilimin de yüksek olduğu saptanmıştır. Anılan sosyal medya kaynakları aracılığıyla topluluk içerisinde düğün ve cenaze haberleri paylaşılmaktadır. Nogay Türklerinde her yaştan bireyin, toplumsal kimlik bilincinin yüksek olması, bilhassa düğün, cenaze ve bayram gelenekleri ile ilgili bilgiye sahip olmaları beklenmektedir. Eş seçimini kendi toplulukları ile sınırlayan Nogay Türkleri, bu yolla geleneklerini sürdürme gayretinde olabileceklerini düşünmektedirler. Görüşmeye katılan Nogay Türklerinin tamamı Nogayca konuşmaktadır. Katılımcı görüşleri doğrultusunda Nogay Türklerinin, kültürel kimliklerinin yaşatılması açısından dile çok önem verdikleri söylenebilir. Öte yandan Nogay Türklerinin bilgi erişim sürecinde karşılaştıkları en büyük engel de dil sorunudur. Özellikle yaşlılar Türkçeyi bilmemekte ve sadece Nogayca konuşmaktadırlar. Yaşlılar, resmi veya günlük işlerini yaparken yanlarında Türkçe bilen kişilere gerekesinim duymaktadırlar. Dile ilişkin bir başka problem alfabe farklılıklarına dayalıdır. Rusya'daki Nogay Türklerinin kullandıkları alfabe Kiril alfabesi, Türkiye'de yaşayan Nogay Türklerinin kullandığı alfabe ise Latin alfabesidir. Bu ayırım, Nogay Türklerinin yazılı kaynakları takip etmelerinde güçlük yaratmaktadır. Katılımcılar ayrıca Nogay Türklerinin tamamının Nogay tarihi ile ilgili bilgilere de hâkim olduğunu belirtmişlerdir. Kökenlerinin nereden geldiği, nasıl göç ettikleri ile ilgili bilgiler, genel

tarihe ilişkin en bilinenler arasında gösterilmiştir. Kendi içinde kapalı bir topluluk olan Nogay Türkleri ile ilgili bu bulgular, “Nogay Türklerinin sosyal normları bilgi arama davranışlarını nasıl etkilemektedir?” sorusuna da yanıt verme potansiyeli taşımaktadır.

Araştırmaya dayalı sonuçlar bütünsel olarak değerlendirildiğinde, Nogay Türklerinin bireysel, kültürel ve sosyal hayatlarının bilgi arama davranışları üzerinde etkileyici bir rolü olduğu söylenebilir. Bu durum, çalışmanın çıkış noktasını oluşturan küçük dünya teorisinde dikkat çekilen yaklaşım (küçük dünya üyelerini birbirine bağlayan unsurun sosyal çevreler olduğuna dayalı anlayış) ile uyum göstermektedir.

Araştırmadan elde edilen sonuçlar doğrultusunda aşağıdaki **öneriler** sunulabilir:

- Kütüphanelerde etnik gruplara ilişkin etkili iletişimin önündeki engeller arasında dil ve kütüphane hizmetlerine ilişkin kavramsal farkındalık yer almaktadır. Nogay Türkleri ile yapılan görüşmelerde katılımcılar, özgün dillerinde (Nogayca) yazılı kaynaklara ulaşmadıklarından yakınmışlardır. Bilgi merkezlerinin (kütüphaneler, arşivler) özellikle halk kütüphanelerinin Nogayca yazılmış kaynakları da koleksiyonlarında bulundurmaları bu bağlamda çözüm sağlayıcı görülmektedir.
- Halk kütüphanelerinde her yaştan ve her düzeyden kullanıcıya hitap eden etkinlikler yapılmaktadır. Nogay Türklerine kütüphane alışkanlığı kazandırmak ve bilgi hizmetlerine ilişkin farkındalıklarını artırmak için, çeşitli hizmetler (yemek-kıyafet kültürlerinin tanıtımı, somut ve soyut kültürel miras ürünleri, geçmişten günümüze Nogay Türkleri ile ilgili söyleşiler, e-devlet hizmetleri konusunda düzenlenecek eğitim faaliyetleri gibi) halk kütüphaneleri aracılığıyla sunulabilir.
- Nogay topluluğu genel olarak Türk adı altında değerlendirilse de kendilerine özgü gelenekleri bulunmaktadır. Soyut kültür ürünü olarak önemli görülen gelenekler sosyal yaşamı ve dolayısıyla gündelik bilgi arama davranışını etkileme potansiyeli taşımaktadır. Bundan hareketle, etnik bir grup olarak Nogay Türklerine ait geleneklerin ve diğer kültür varlıklarının uzun süreli korunması ve erişilebilir olmasını sağlayan uygulamaların artırılması gerektiği düşünülmektedir.
- Nogay Türkleri, kültürlerini ve geleneklerini korumak, özellikle de dillerini yaşatmak için gayret etmektedir. Dil, kültür ve bilgi arasındaki etkileşim göz önünde bulundurularak yapılacak disiplinlerarası çalışmaların konuyla ilgili

literatüre ve etnik kökenli bir kullanıcı grubu olarak Nogay Türklerine yönelik bilgi hizmetlerine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

- Dil ve kütüphane hizmetlerine ilişkin farkındalık gibi engelleri aşmak için, etnik grupların bir kullanıcı grubu olarak bilgi davranışlarının anlaşılması ve kütüphane hizmetlerinden beklentilerinin ölçülmesi önemli görülmektedir. Sivil toplum kuruluşları, yerel yönetimler ve Nogay dernekleri temsilcilerinin katılımıyla düzenlenecek bilimsel ve sosyal etkinlikler, etnik bir grup olarak Nogay Türklerinin tanınmasına ve bilgi hizmetlerine dayalı beklentilerinin anlaşılmasına yardımcı olabilir.
- Kiril alfabesi ve Latin alfabesi ile yazılan kaynaklara Nogay Türklerinin erişebilmesi için çeviri yazılımları geliştirilebilir. Bu durum belleğe kaydedilebilecek kültürel varlıkların yazılı, basılı ve elektronik ortama aktarılması bağlamında da önem taşıyabilir.
- Sözlü geleneği ön planda olan Nogay Türklerinin kendi kültürü ile ilgili yazılı kaynaklara ulaşımını sağlamak için kent arşivleri kurulabilir. Bu sayede kısıtlı yazılı kaynaklara sahip olan Nogay Türklerinin bu kaynaklara erişmesi olanaklı hale getirilebilir.
- Nogay Türklerinin nüfus açısından en kalabalık olduğu ve araştırma kapsamında da incelenen bölgede kütüphane bulunmaması, çözüme muhtaç bir sorundur. Bu kapsamda, halk kütüphaneleri tarafından sunulan gezici kütüphane hizmetlerinin, dile dayalı engeller de gözetilerek geliştirilmesi yarar sağlayıcı olabilir.
- Farklı etnik grupları bünyesinde barındıran kullanıcı topluluklarının bilgi gereksinimleri otorite niteliği taşıyan kurumlar (Türkiye Cumhuriyeti Kültür ve Turizm Bakanlığına bağlı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü başta olmak üzere) tarafından da dikkate alınarak, etnik gruplara ilişkin bilgi hizmetlerinin geliştirilmesine yön veren politikalar geliştirilebilir.
- Nogay Türklerine, diğer etnik kökenli gruplara ve akraba topluluklara yönelik çalışmaların artması, bu topluluklar hakkında bilinçlenmeye katkı sağlayacağı gibi, özgün kültürlerin ayırt edici özelliklerini gözeterek bilgi hizmetleri geliştiren bilgi profesyonellerine de zengin bir bakış açısı sunabilir.

Toplumlar kültürel ve etnik açıdan giderek daha çeşitli hale gelmektedir. Toplumu düzenleyen kurallar bir arada yaşayabilmenin temel gerekliliği olsa da özgün dil ve kültür gibi faktörler bireylerin bilgi ile olan ilişkisini etkileyebilmektedir. Kütüphanelerin bu

gerçeği koleksiyon ve hizmet çeşitliliğine yansıtmaları, birden çok kùltùrle beslenen kullanıcıların bilgi ile olan nitelikli etkileşimlerinin artmasında anlamlı bir rol oynayabilir.

KAYNAKÇA

- Adigun, T. O., Vivekanantharasa, R. ve Obosu, K. G. (2021). The deaf of hard of hearing population's attitude and information seeking behaviour towards Covid-19 in South Africa. *Journal of Human Ecology*, 75(1-3), 16-26. Erişim adresi: https://www.researchgate.net/publication/355268391_The_Deaf_or_Hard_of_Hearing_Population's_Attitude_and_Information_Seeking_Behaviour_Towards_COVID-19_in_South_Africa
- Ahmadinia, H., Eriksson-Backa, K. ve Nikou, S. (2022). Health information seeking behaviour during exceptional times: A case study of Persian-speaking minorities in Finland. *Library and Information Science Research*, 44(2). Erişim adresi: <https://doi.org/10.1016/j.lisr.2022.101156>
- Aka, M. (2012). Türkiye'de diller ve etnik gruplar. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 1(1), 293-297. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/136745>
- Akbaba Ergönerç, D. (2008). Nogay Türklerinde ölüm ile ilgili inançlar ve ağıtlar. *Millî Folklor*, 20(80). Erişim adresi: <https://millifolklor.com/PdfViewer.aspx?Sayi=80&Sayfa=74>
- Akbaba Ergönerç, D. (2015a). Nogay Türklerinin gelenekleri üzerine. *Yeni Türkiye Dergisi*, 10(80), 391-395. Erişim adresi: https://www.academia.edu/20415248/Nogay_T%C3%BCrklerinin_Gelenekleri_%C3%9Czerine_Yeni_T%C3%BCrkiye_Dergisi_Kafkaslar_%C3%96zel_Say%C4%B1_s%C4%B1_Cilt_X_Say%C4%B1_80
- Akbaba Ergönerç, D. (2013). Nogay adı ve Nogayların kökeni üzerine. *Tehlikedeki Diller Dergisi*, 2(2), 233-242. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/305280>
- Akbaba Ergönerç, D. (2015b). Vurgulama işlevli dil birimlerinin Nogay Türkçesindeki durumu. *Dil Araştırmaları*, 16(16), 103-119. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/54885>
- Akbaba Ergönerç, D., ve Benli, H. (2011). Anadolu'da ve Kuzey Kafkasya'da yaşayan Nogay Türklerinde doğum sonrası inançlar. *Gazi Türkiyat*, (9), 87-100. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/76752000>
- Akpınar, A. (2018). Nogay ulusunu oluşturan boylar ve Nogayların kökeni meselesinde bu boyların önemi. *Uluslararası Türk Kültür Coğrafyasında Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(2), 29-40. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/752454>
- Akpınar, A. (2019). *Nogayların Altın Orda üzerindeki etkisi*. (Yüksek Lisans Tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi: Konya. Erişim adresi: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=n8MPk5FnbEwb06tP48tbKA&no=heAVheGMyoiYv-RjxFEIHA>
- Alpargu, M. (2019). Nogaylarda düşün gelenekleri. *Türk Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 4(4), 59-67. Erişim adresi: <https://www.acarindex.com/pdfs/1130505>
- Arslan, D. (2015). *Türkiye Nogayları'nda Yaşam*. Nogaytürk Yayınları.

- Asker, A. (2013). Nogay halkı: Siyasal bölünmüşlüğü'nün etnik bütünlük üzerindeki tahribatı. *Tehlikedeki Diller Dergisi*, 2(2), 243-254. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/305281>
- Ateş, Ö. (2004). *Paşadağı bölgesi Nogay ağızı (metin, ses bilgisi özellikleri ve Türkiye Türkçesinin etkileri)*. (Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi: Konya. Erişim adresi: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=vU-97rQQRkwBtqmoNWNLww&no=h28Pq7FgNHJGQ2O4RmNKKg>
- Ateş, E. K. (2013). *Çocukların Bilgi Arama Davranışlarının Analizi Ve Çocuklara Yönelik Elektronik Bilgi Kaynakları İçeren Bir Veritabanı Tasarımı*. (Doktora Tezi). İstanbul Üniversitesi: İstanbul. Erişim adresi: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=QT7r9fF9hbuvnP2cx6Lrfg&no=gdXDqc9zgJCUtueTXvQPdg>
- Azar, B. (2009). Yitik bir toplum: Nogay Türklerinde ve halk edebiyatı ürünlerinden (masal) seçmeler. *Turkish Studies*, 4(8), 598-622. Erişim adresi: [https://turkishstudies.net/turkishstudies?mod=tammetin&makaleadi=&makaleurl=942874355_37-azarbirol1429\(D%C3%BCzeltme\).pdf&key=14226](https://turkishstudies.net/turkishstudies?mod=tammetin&makaleadi=&makaleurl=942874355_37-azarbirol1429(D%C3%BCzeltme).pdf&key=14226)
- Bajic, M. (2015). *Information needs and reading interests of prisoners*. Verlag Werner Hülsbusch. Erişim adresi: <https://zenodo.org/record/17931#.ZCRQrnZBy3A>
- Bates, M. J. (1996). Learning about the information seeking of interdisciplinary scholars and students. *Library Trends*, 45(2), 155-164. Erişim adresi: <https://core.ac.uk/download/pdf/4817419.pdf>
- Bates, M. J. (2017). Information Behavior. In *Encyclopedia of Library and Information Sciences* (Fourth Edition ed., s. 2074-2085). Erişim adresi: https://infocom.hyperlib.sjsu.edu/wp-content/uploads/2019/07/information_behavior_bates.pdf
- Birinci, H. G. (2007). Tarihçilerin bilgi arama davranışları. *Türk Kütüphaneciliği*, 21(1), 29-44. Erişim adresi: <http://www.tk.org.tr/index.php/TK/article/view/11/11>
- Bozkurt, H. G. (2019). *Tıp Akademisyenlerinin Bilgi Arama Davranışları ve Güncel Eğilimler: Dokuz Eylül Üniversitesi Örneği*. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi: İstanbul. Erişim adresi: <http://nek.istanbul.edu.tr:4444/ekos/TEZ/ET000464.pdf>
- Bulut, N. (2019). *Türkiye'de yaşayan Nogay Türklerinin Nogay çay tüketimi, beslenme ve sağlık üzerine etkisi*. (Yüksek Lisans Tezi). Biruni Üniversitesi: İstanbul. Erişim adresi: <https://openaccess.biruni.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/20.500.12445/1024/549777.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Burnett, G. ve Jaeger, P. T. (2008). Small worlds, lifeworlds, and information: the ramifications of the information behaviour of social groups in public policy and the public sphere. *Information Research*, 13(2). Erişim adresi: <https://informationr.net/ir/13-2/paper346.html>

- Burnett, G., Besant, M., ve Chatman, E. A. (2001). Small worlds: Normative behavior in virtual communities and feminist bookselling. *Journal of the American Society for Information Science and Technology*, 52(7), 536-547. Erişim adresi: <https://doi.org/10.1002/asi.1102>
- Burnett, G. ve Jaeger, P. T. (2008). Small worlds, lifeworlds, and information: the ramifications of the information behaviour of social groups in public policy and the public sphere. *Information Research*, 13(2). Erişim adresi: <https://informationr.net/ir/13-2/paper346.html>
- Caferoğlu, A. (1988). *Türk Kavimleri*. Enderun Kitabevi. Erişim adresi: https://www.academia.edu/34473051/Ahmet_Cafero%C4%9Flu_T%C3%BCrk_Kavimleri_pdf
- Chatman, E. A. (1986). Diffusion theory: A review and test of a conceptual model in information diffusion. *Journal of the American Society for Information Science*, 37(6), 377-386. Erişim adresi: <https://asistdl.onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1002/%28SICI%291097-4571%28198611%2937%3A6%3C377%3A%3AAID-ASI2%3E3.0.CO%3B2-C>
- Chatman, E. A. (1991). Life in a small world: Applicability of gratification theory to information-seeking behavior. *Journal of the American Society for Information Science*, 42(6), 438-449. Erişim adresi: [https://doi.org/10.1002/\(sici\)1097-4571\(199107\)42:6<438::Aid-asi6>3.0.Co;2-b](https://doi.org/10.1002/(sici)1097-4571(199107)42:6<438::Aid-asi6>3.0.Co;2-b)
- Chatman, E. A. (1999). A theory of life in the round. *Journal of the American Society for Information Science*, 50(3), 207-217. Erişim adresi: <https://asistdl.onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1002/%28SICI%291097-4571%281999%2950%3A3%3C207%3A%3AAID-ASI3%3E3.0.CO%3B2-8>
- Coşgun İlgar, S. ve İlgar, M. Z. (2014). Nitel veri analizinde bilgisayar programları kullanılması. *İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(5), 33-78. Erişim adresi: <https://openaccess.izu.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/20.500.12436/159/Nitel%20Veri%20Analizinde%20Bilgisayar%20Programlar%c4%b1%20Kullan%c4%b1lmas%c4%b1?sequence=3&isAllowed=y>
- Çakırel, Y. ve Pınar, İ. R. (2021). Bilgi kültürü, bilgi paylaşımı ve örgütsel yenilikçilik etkileşimi. *Yönetim ve ekonomi araştırmaları dergisi*, 19(1), 248-266. Erişim adresi: https://www.researchgate.net/publication/350771775_BILGI_KULTURU_BILGI_PAYLASIMI_VE_ORGUTSEL_YENILIKCILIK_ETKILESIMI_KNOWLEDGE_CULTURE_KNOWLEDGE_SHARING_AND_ORGANIZATIONAL_INNOVATIVENESS_INTERACTION
- Çakmak, N. (2016). *Lisans Öğrencilerinin Bilgi Arama Süreçleri İle İlgili Kavramları, Tutumları ve Düşünceleri*. (Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi: Ankara. Erişim adresi: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=HtqAcFimheRgwE2v7knLdw&no=HwFfBViooaZjZ8aQJt1MIQ>
- Çelik, M., ve Kızıldağ, S. H. (2019). Ankara'da ve Konya'da yaşayan Nogay Türklerinde Şinlar üzerine bir araştırma *Folklor/Edebiyat*, 25(99), 501-510. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/791247>

- Çeneli, İ. (1984). Nogay atasözleri. *Türklük Araştırmaları Dergisi*(1), 10-54. Erişim adresi: http://isamveri.org/pdfs/bv/D00142/1984_1/1984_1_CENELIA.pdf
- Çervonnaya, S. (2012). *Tatar ve Nogay Türklerinin İslami mezar yazıtlarında yaşam ve ölüm kavramı* (E. G. Naskali, Ed.). Tarihçi Kitabevi. Erişim adresi: <https://actaturcica.files.wordpress.com/2020/06/defin.pdf>
- Çetin, P. (2020). Nogay Türklerinin Mamay Destanı'na genel bir bakış. *Kesit Akademi Dergisi* (23), 257-277. Erişim adresi: <https://doi.org/10.29228/kesit.43442>
- Dervin, B. (1983). An overview of sense-making research: Concepts, methods, and results to date. *International Communications Association Annual Meeting*. Erişim adresi: <https://faculty.washington.edu/wpratt/MEBI598/Methods/An%20Overview%20of%20Sense-Making%20Research%201983a.htm>
- Ekici, S. ve Uçak Özenç, N. (2012). İlköğretim öğrencilerinin internette bilgi arama davranışları. *Türk Kütüphaneciliği*, 26(1), 78-96. Erişim adresi: <http://www.tk.org.tr/index.php/TK/article/view/316/308>
- Erdoğan Akdağ, H. (2021). *Konya İli Kulu İlçesi Merkez ve Köyleri Ağzı*. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Kültür Üniversitesi: İstanbul. Erişim adresi: <https://openaccess.iku.edu.tr/server/api/core/bitstreams/caffe1bc-fd7b-4f54-8954-e80b754cd22c/content>
- Ergöncü, D. (2004). Nogay Türkçesi. *Karadeniz Araştırmaları*(2), 25-34. Erişim adresi: https://turkoloji.cu.edu.tr/pdf/dilek_ergoncenc_akbaba_nogay_turkcesi.pdf
- Ergöncü, D., ve Bulgarova, M. (2021). Nogay Türkçesinde kalıp sözler. *Tehlikedeki Diller Dergisi*, 11(18), 1-24. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1277729>
- Erişirli, A., ve Ercan, A. B. (2022). Altın Orda Devleti siyasetinde Emir Nogay Asya *Studies*, 6(20), 263-272. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/2236150>
- Er-Koçoğlu, N. (2018). *LGBTİQ Bireylerin Gündelik Yaşamda Bilgi Gereksinimleri ve Bilgi Arama Davranışları*. (Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi: Ankara. Erişim adresi: https://www.academia.edu/38032050/LGBT%C4%B0Q_Bireylerin_G%C3%BCndelik_Ya%C5%9Famda_Bilgi_Gereksinimleri_ve_Bilgi_Arama_Davran%C4%B1%C5%9Flar%C4%B1
- Fisher, K. E., Marcoux, E., Miller, L. S., Sanchez, A. ve Cunningham, E. R. (2004). Information behaviour of migrant Hispanic farm workers and their families in the Pacific Northwest. *Information Research*, 10(1). Erişim adresi: <https://informationr.net/ir/10-1/paper199.html>
- Fu, Y., Lomas, E. ve Inskip, C. (2021). Library log analysis and its implications for studying online information seeking behavior of cultural groups. *The Journal of Academic Librarianship*, 47(5). Erişim adresi: <https://doi.org/10.1016/j.acalib.2021.102421>
- Gilmanova, Z. (2019). *Nogay Ordası'nın Osmanlı Devleti ile münasebetleri*. (Yüksek Lisans Tezi). Ondokuz Mayıs Üniversitesi: Samsun. Erişim adresi: <http://libra.omu.edu.tr/tezler/128692.pdf>

- Güllüdağ, N. (1997). Nogay Türkleri ve edebiyatı. *Yeni Türkiye Dergisi*, 3(16), 1989-2003. Erişim adresi: https://www.researchgate.net/profile/Nesrin-Guelluedag/publication/260335920_NOGAY_TURKLERI_VE_EDEBIYATI_YE_NI_TURKIYE_TURK_DUNYASI_OZEL_SAYISI_AGUSTOS_1997_YIL3_SAYI_16_s1989-2003/links/0f317530cb7a50ec7e000000/NOGAY-TUeRKLERI-VE-EDEBIYATI-YENI-TUeRKIYE-TUeRK-DUeNYASI-OeZEL-SAYISI-AGUSTOS-1997-YIL3-SAYI-16-s1989-2003.pdf
- Güllüdağ, N. (1998). *Nogay Türkçesi grameri (Nogay Türklerinde-dil özellikleri-metin-sözlük)*. (Yüksek Lisans Tezi). Fırat Üniversitesi: Elazığ. Erişim adresi: <https://openaccess.firat.edu.tr/xmlui/handle/11508/15438>
- Güllüdağ, N. (2015). Türklerde damga geleneği ve Nogay Türklerinin damgaları üzerine bir inceleme. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 3(6), 132-150. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/155083>
- Gümüşçü, O. (2018). Tarihi coğrafya ve kültürel miras. *Erdem Dergisi*, (75), 99-120. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/595986>
- Gürdal Tamdoğan, O. (2009). Enformasyon zincirinde bilgi erişim sistemleri, bilgi erişim sürecinde kütüphane kurumu ve diğer bilgi merkezleri. *Türk Kütüphaneciliği*, 23(1), 151-168. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/815043>
- Gürleyen, S. B. (2016). Coğrafyacıların bilgi davranışları ve coğrafi bilgi merkezleri tasarımına ilişkin gereksinimler. *Türk Kütüphaneciliği*, 30(3), 524-539. Erişim adresi: <http://www.tk.org.tr/index.php/TK/article/view/2697/2670>
- Güzel, S. (2006). "Sosyal yapı" ve "Toplumsal yapı" bileşkesinde sosyo-kültürel yapı kavramı. *Sosyoloji Konferansları*(34), 83-96. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/100960>
- Hashempour, L. (2015). *Hemşirelerin bilgi gereksinimleri ve bilgi arama davranışları I*. Uluslararası Öğrenciler Sosyal Bilimler Kongresi, Ankara. Erişim adresi: https://www.researchgate.net/profile/Leila-Hashempour-Leyla-Pirsoltan/publication/291350741_Hemsirelerin_Bilgi_Gereksinimleri_ve_Bilgi_Arama_Davranislari/links/572af18f08ae2efbfdbc285b/Hemsirelerin-Bilgi-Gereksinimleri-ve-Bilgi-Arama-Davranislari.pdf
- Hawkins, L. (2013). *Content analysis: Principles and practices*. Erişim adresi: https://www.ignet.gov/sites/default/files/files/02_Content_Analysis_Principles_and_Practices.pdf
- Heinström, J. (2003). Five personality dimensions and their influence on information behaviour. *Information Research*, 9(1). Erişim adresi: <https://informationr.net/ir/9-1/paper165.html>
- Hillebrand, V. (2022). An ageist perspective on age and older adults in information behaviour research. *Information Research*, 27. Erişim adresi: <https://informationr.net/ir/27-Splssue/insic22/insic2214.html>
- Huotari, M. L. ve Chatman, E. (2001). Using everyday life information seeking to explain organizational behavior. *Library and Information Science Research*, 23, 351-366. Erişim adresi: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0740818801000937>
- Hyldegard, J. (2009). Personality traits and group-based information behaviour: an exploratory study. *Information Research*, 14(2). Erişim adresi: <https://informationr.net/ir/14-2/paper402.html>

- İlhan, Y. (2014). *İstanbul Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü Öğrencilerinin Kuhlthau Modeli'ne Göre Bilgi Arama Davranışları: Etnografik Bir İnceleme*. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi: İstanbul. Erişim adresi: <http://nek.istanbul.edu.tr:4444/ekos/TEZ/53026.pdf>
- Jeong, W. (2004). Unbreakable ethnic bonds: information-seeking behavior of Korean graduate students in the United States. *Library and Information Science Research*, 26(3), 384-400. <https://doi.org/10.1016/j.lisr.2004.04.001>
- Jing, P. ve Ming, Z. (2022). Exploring information practices of ethnic minorities with small populations in poverty alleviation resettlement areas in China. *Information Research*, 27(4). Erişim adresi: <https://informationr.net/ir/27-4/paper946.html>
- Jung, G. ve Jang, S. H. (2022). Understanding the role of ethnic online communities during the COVID-19 pandemic: A case study of Korean immigrant women's information-seeking behaviors. *Asian J Soc Sci*, 50(4), 292-300. Erişim adresi: <https://doi.org/10.1016/j.ajss.2022.04.001>
- Kalafat, Y. (2006). Karşılaştırmalı Nogay - Türk halk kültürü. *Karadeniz Araştırmaları*, 9(9), 111-126. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/106183>
- Karakoç, B. (2013). Az konuşurlu bir Türk dili: Nogayca ve Nogay Türklerinde Üzerine. *Tehlikedeki Diller Dergisi*, 2(2), 273-301. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/305283>
- Kaya, K., ve Orhan, F. (2018). Nogay Türklerinde düğün adetleri (Konya Örneği). *SDÜ Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*(43), 66-91. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/464080>
- Khoir, S., Du, J. T. ve Koronios, A. (2015). Everyday information behaviour of Asian immigrants in South Australia: a mixed-methods exploration. *Information Research*, 20(3). Erişim adresi: <https://informationr.net/ir/20-3/paper687.html>
- Kılıç, A. (2013). Nogay Türkçesi grameri (ses ve şekil bilgisi) / Kazak ve Nogay Türkçesi yazı dillerinde tasvir fiilleri. *Tehlikedeki Diller Dergisi*, 2(2), 433-438. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/305291>
- Kızıldağ, S. H. (2017). *Şereflikoçhisar-Kulu yöresi Nogay ağızı (giriş-inceleme-metin-seçme sözlük-ekler)*. İnönü Üniversitesi: Malatya. <http://abakus.inonu.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/11616/8774/10154833.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Kızıldağ, S. H. (2022). Şereflikoçhisar/Ankara ve Kulu/Konya Nogay ağızında kullanılan -Awıy- tasvir fiili üzerine. *Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi*(8), 245-261. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/2559268>
- Kocabaş, B. (2020). Nogay Türkçesi grameri (ses ve şekil bilgisi). *Uluslararası İdil-Ural ve Türkistan Araştırmaları Dergisi*, 2(4), 306-311. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1216858>
- Kök Karahan, N. (2016). Kazak ve Nogay Türkçesinde Arapça-Farsça alıntı kelimelerdeki ses olayları. *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi*, 1(29), 150-174. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/926133>
- Köse, E. (2011). *Tıp Akademisyenlerinin Kanıta Dayalı Bilgi Gereksinimleri ve Bilgi Arama Davranışları: Hacettepe Üniversitesi Örneği* Hacettepe Üniversitesi: Ankara. Erişim adresi: <http://bby.hacettepe.edu.tr/yayinlar/Eda%20K%C3%B6se%20Tez.pdf>

- Kudaynetov, S. A. (2022, 18 Şubat). Çeçenistan'da Yaşayan Nogay Türkleri'nin Örf ve Âdetleri-Nogayların Menşei. Erişim adresi: <https://yinedergi.com/2022/02/18/cecenistanda-yasayan-nogay-turklerinin-orf-ve-adetleri/>
- Kuhlthau, C. C. (1991). Inside the search process: Information seeking from the user's perspective. *Journal of the American Society for Information Science*, 42(5), 361-371. Erişim adresi: <https://wp.comminfo.rutgers.edu/ckuhlthau2/wp-content/uploads/sites/185/2016/01/InsidetheSearchProcess.pdf>
- Kurulgan, M., ve Argan, M. (2007). Anadolu üniversitesi öğrencilerinin internet üzerinden bilgi arama davranışları. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(1), 291-304. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/32048>
- Kuş, A. (2018). *Bir Fransız Gezginin Kaleminden Kırım Tatarları: Nogay Türklerinde* XVIII. Türk Tarih Kongresi, Ankara. Erişim adresi: <https://www.ttk.gov.tr/wp-content/uploads/2022/04/Cilt-10.pdf>
- Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2022). *Nogay Yazılı Edebiyatı* (Vol. 21) Erişim adresi: <https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-78547/nogay-edebiyati-21-cilt.html>
- Lakshminarayanan, B. (2010). *Towards developing an integrated model of information behaviour* Queensland University of Technology. (Doktora Tezi). Queensland University of Technology: Avustralya. Erişim adresi: https://eprints.qut.edu.au/33252/1/Bhuvaneshwari_Lakshminarayanan_Thesis.pdf
- Line, M. B. (1971). The information uses and needs of social scientists: An overview of INFROSS. *ASLIB Proceedings*, 23(8), 412-434. Erişim adresi: <https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/eb050298/full/pdf?title=the-information-uses-and-needs-of-social-scientists-an-overview-of-infross>
- Maslow, A. (1943). A Theory of Human Motivation. *Psychological Review*, 50, 370-396. Erişim adresi: <https://psychclassics.yorku.ca/Maslow/motivation.htm>
- Morgan, D. L. (1988). *Focus groups as qualitative research*. London: Sage. Erişim adresi: <https://www.kth.se/social/upload/6566/Morgan.pdf>
- Nas, F. ve Tuna, M. (2013). Midyat'ta Etnik Gruplar Arası İlişkiler ve Aidiyet Sorunu. M. Tuna (Ed.), *VII. Ulusal Sosyoloji Kongresi Yeni Toplumsal Yapılanmalar: Geçişler, Kesişmeler, Sapmalar Bildiri Kitabı* (s. 1-23). Muğla Üniversitesi. Erişim adresi: https://www.academia.edu/11625007/M%C4%B0DYATTA_ETN%C4%B0K_GRUPLAR_ARASI_%C4%B0L%C4%B0%C5%9EK%C4%B0LER_ve_A%C4%B0D%C4%B0YET_SORUNU_VII_ULUSAL_SOSYOLOJ%C4%B0_KONGRES%C4%B0_YENI_TOPLUMSAL_YAPILANMALAR_GE%C3%87%C4%B0%C5%9ELE_R_KES%C4%B0%C5%9EMELER_SAPMALAR_B%C4%B0LD%C4%B0R%C4%B0_K%C4%B0TABI_III_Edit%C3%B6r_Prof_Dr_Muammer_TUNA
- Naumer, M. C., Fisher, E. K. ve Dervin, B. (2008). *Sense-Making: A Methodological Perspective* SIGCHI Conference. Erişim adresi: https://www.researchgate.net/profile/Charles-Naumer/publication/238691238_SenseMaking_A_Methodological_Perspective/links/5e456e2892851c7f7f3773dd/SenseMaking-A-Methodological-Perspective.pdf
- Okoniewski, A. E., Lee, Y. J., Rodriguez, M., Schnall, R., ve Low, A. F. (2014). Health information seeking behaviors of ethnically diverse adolescents. *J Immigr Minor Health*, 16(4), 652-660. Erişim adresi: <https://doi.org/10.1007/s10903-013-9803-y>
- Ooi, K. ve Liew, L. C. (2011). Selecting fiction as part of everyday life information seeking. *Juornal of Documentation*, 67(5), 748-772. Erişim adresi: https://www.researchgate.net/publication/254187488_Selecting_fiction_as_part_of_everyday_life_information_seeking

- Orhan, F. (2018). *Nogay Türkleri ile ilgili sosyolojik bir araştırma (Konya örneği)*. (Yüksek Lisans Tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi: Isparta. Erişim adresi: https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=TLX-5QEQ_QhqRE1WtBqYgA&no=T5vvNZuwU7p0Pja9LFjvUQ
- Otonekwu, F., Oyedokun, T., Adesina, O. ve Ambali Z. (2022). Information behaviour of visually impaired users in the era of Covid-19 pandemic in Logos State, Nigeria. *Journal of Balkan Libraries Union*, 9(1), 14-17. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/2281822>
- Önal, İ. (2008). Türkiye'de gazetecilerin bilgi gereksinimlerinin ve arama davranışlarının değerlendirilmesi. *Bilgi Dünyası*, 9(2), 286-314. Erişim adresi: <https://bd.org.tr/index.php/bd/article/view/308/305>
- Öner, M. (1998). *Bugünkü Kıpçak Türkçesi*. Türk Dil Kurumu Yayınları. Erişim adresi: http://vlib.iue.it/carrie/cec/pdf/Bugunku_Part_1.pdf
- Özdemir, N. ve Özdemir E. (2020). Yaratıcı kentler ve yaşayan kültür. *Uluslararası Halkbilimi Araştırmaları Dergisi*, 3(4), 2-23. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1137339>
- Özlük, H. K. (2006). *Halk Kütüphanesi Kullanıcılarının Bilgi Arama Davranışları*. (Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi: Ankara. Erişim adresi: https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=gcAdfSuE-ykX0RfC3eZDRA&no=EiAwr-le00J3iN8NYb_EKA
- Öztemiz, S. (2019). Türkiye Nogaylarına ait dilbilgisel belgelere ve kültürel miras ürünlerine erişim. *Tehlikedeki Diller Dergisi*, 9(15), 185-197. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/777847>
- Paşaoğlu, D. D. (2009). *Nogay Türklerinde, Nogay göçleri ve Türkiye'deki iskânları*. (Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi: Ankara. Erişim adresi: https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=-DwTpDldPNPb9ZWWhCVMYxA&no=7GLBoXqtVoSHU9h-RW_asQ
- Paşaoğlu, D. D. (2010). Divan-ı Lügat-it Türk'e göre Türklerde yemek kültürü. *Bilimsel Eksen*, 1(2), 72-93. Erişim adresi: https://www.researchgate.net/publication/318361337_DIVAN-I_LUGAT-IT-TURK'E_GORE_TUKLERDE_YEMEK_KULTURU
- Paşaoğlu, D. D. (2016). Nogayların hanlık veya ulus olma sorunsalı. *Tarih Araştırmaları Dergisi*, 35(60), 277-290. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/781092>
- Peddie, A. K. ve Kelly-Campbell, J. R. (2017). How people with learning impairment in New Zealand use the Internet to obtain information about their hearing health. *Computers in Human Behavior*, 73, 141-151. Erişim adresi: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0747563217301954>
- Ruthven, I. (2019). The language of information need: Differentiating conscious and formalized information needs. *Information Processing and Management*, 56(1), 77-90. Erişim adresi: <https://doi.org/10.1016/j.ipm.2018.09.005>
- Saatçı, G., Demiral, N. Ö., ve Yılmaz, S. E. (2018). *Kültürel Miras Kaynağı Olarak Bozcaada'nın Somut ve Soyut Kültürel Varlıkları Üzerine Kavramsal Bir Değerlendirme* VII. Ulusal III. Uluslararası Doğu Akdeniz Turizm Sempozyumu "Turizmde Teknoloji ve İnovasyon", İskenderun. Erişim adresi: https://www.researchgate.net/publication/324747398_Kulturel_Miras_Kaynagi_Olarak_Bozcaada'nin_Somut_ve_Soyut_Kulturel_Varliklari_Uzerine_Kavramsal_Bir_Degerlendirme#fullTextFileContent

- Savolainen, R. (1995). Everyday life information approaching information seeking in the context of "way of life". *Library and Information Science Research*, 17(3), 259-294. Erişim adresi: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/0740818895900489>
- Savolainen, R. (2009). Small world and information grounds as contexts of information seeking and sharing. *Library and Information Science Research*, 31(1), 38-45. Erişim adresi: <https://doi.org/10.1016/j.lisr.2008.10.007>
- Savolainen, R. (2010). *Everyday life information seeking* (3. ed.). Taylor and Francis. Erişim adresi: https://infocom.hyperlib.sjsu.edu/wp-content/uploads/2018/08/Everyday-Information-Seeking_Savolainen.pdf
- Savolainen, R. (2022). Everyday life as an evolving context of information behaviour. *Aslib Journal of Information Management*, 75(5), 940-960. Erişim adresi: <https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/AJIM-03-2022-0116/full/pdf?title=everyday-life-as-an-evolving-context-of-information-behaviour>
- Sen, B. K. (2008). Ranganathan's five laws. *Annals of Library and Information Studies*, 55, 87-90. Erişim adresi: <https://nopr.niscpr.res.in/bitstream/123456789/1769/4/ALIS%2055%282%29%2087-90.pdf>
- Soylu, D. (2016). *Günlük Bilgi Gereksinimi ve Bilgi Arama Davranışları Üzerine Bir Çalışma: Ankara Adnan Ötüken İl Halk Kütüphanesi Örneği*. (Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi: Ankara. Erişim adresi: <https://openaccess.hacettepe.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/11655/3530/ed24d56d-b90d-479f-a526-b1a49e50694e.pdf?sequence=1&isAllowed=>
- Sürücü, M. (2022). Altın Orda Devleti'nde bir dönüm noktası: Emir Nogay. *Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*(69), 1-8. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1981423>
- Şahin Sağlık, S. (2012). Kırım Tatar türklarının bahar bayramı: Tepreş. *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi*, 9(2), 69-88. Erişim adresi: https://www.researchgate.net/publication/324020072_Kirim_Tatar_Turklarinin_Bahar_Bayrami_Tepres
- Şavk Çelik, Ü. (2013a). Türkiye Nogayları'nın 9. Uluslararası Sabantoy Şöleni. *Tehlikedeki Diller Dergisi*(2), 1-16. Erişim adresi: https://tehlikedekidiller.com/wp-content/uploads/TDD_2Sayi_SABANTOY-.pdf
- Şavk Çelik, Ü. (2013b). Türkiye Nogayları üzerine gözlemler ve tespitler. *Tehlikedeki Diller Dergisi*, 2(2), 325-337. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/305285>
- Şavk Çelik, Ü., Eker, S., ve Sarı, İ. (2023). *Tehlikedeki Türk Dilleri Dağılım Haritası*. Tehlikedeki Türk Dilleri. Erişim adresi: <https://www.google.com/maps/d/viewer?ie=UTF&msa=0&mid=1Rw8Jc6wPXfvjnbh-oHbIO9pmAEZA&il=45.104546000000006%2C42.363281000000015&z=18>

- Şimşek, M. (2021). Nogay destanları. *Tehlikedeki Diller Dergisi*, 11(18), 223-225.
Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1196956>
- Tanrıkulu, B. (2006). *Akademisyen Mühendislerin Bilgi Arama Davranışlarına Bilgi Teknolojilerinin Etkisi: Bilkent Üniversitesi Örneği*. (Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi: Ankara. Erişim adresi: <http://bby.hacettepe.edu.tr/yayinlar/Tanr%C4%B1kulu...pdf>
- Taşçı, N. S. (2018). *Oğuz-Kıpçak Dil Etkileşimi: Türkiye Nogaycası Örneği (Ses ve Biçim Bilgisi)*. (Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi: Ankara. Erişim adresi: <https://openaccess.hacettepe.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/11655/5049/10199328.pdf?sequence=1>
- Taşova, T. (2017). Tehlikedeki dil nedir? *Tehlikedeki Diller Dergisi*, 7(11), 67-70. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/689704>
- Tavkul, U. (2013). Kafkasya ve Kırım çevresinde Nogay Türklerinde. *Tehlikedeki Diller Dergisi*, 2(2), 339-354. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/305286>
- Türk Dil Kurumu Sözlükleri. (2022). Erişim adresi: <https://sozluk.gov.tr/>
- Türkiye Nogayları. (2016). *Türkiye Nogaycası: Belgeleme ve Konuşur Tutum Araştırması*. Erişim adresi: <https://turkiyenogaylari.hacettepe.edu.tr/ana-sayfa/>
- Uçak, N. Ö. (1997a). Bilgi gereksinimi ve bilgi davranışı. *Türk Kütüphaneciliği*, 11(4), 315-325. Erişim adresi: <http://tk.org.tr/index.php/TK/article/view/1059/1057>
- Uçak, N. Ö. (1997b). *Bilim Adamlarının Bigi Arama Davranışları ve Bunları Etkileyen Nedenler*. (Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi: Ankara. Erişim adresi: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=JqxCHJJ9uGzdMD8EFVB JVQ&no=JqxCHJJ9uGzdMD8EFVB JVQ>
- Uçak, N. Ö. (1999). Sosyal ve insani bilimleri alanlarında bilgi gereksinimi ve kullanımı. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 16(1), 115-128. Erişim adresi: <http://bby.hacettepe.edu.tr/yayinlar/1999161NazanUcak.pdf>
- Ugwu, C. N. v. E. V., H. U. (2023). Qualitative research, 8(1), 20-35. *International Digital Organization for Scientific Research (IDOSR) Journal of Computer and Applied Sciences*. Erişim adresi: https://www.researchgate.net/publication/367221023_Qualitative_Research
- Uslu, A. N. (2021). *Nogay Türklerinin yemek kültürü üzerine bir araştırma: Konya örneği*. (Yüksek Lisans Tezi). Karabük Üniversitesi: Karabük. Erişim adresi: <http://acikerisim.karabuk.edu.tr:8080/xmlui/bitstream/handle/123456789/1254/AY%c5%9eE%20NUR%20USLU%20GASTRONOM%c4%b0%20ve%20MUTFAK%20SANTLARI%20Y%c3%9cKSEK%20L%c4%b0SANS%20TEZ%c4%b0%20ENST%c4%b0T%c3%9c%20TESL%c4%b0M.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Uslu, A. N. ve Kırmacı, H. A. (2021). Gastronomi turizmi çerçevesinde Nogay yemek kültürünün ve yemeklerinin incelenmesi: Konya Örneği. *Uluslararası Türk Dünyası Turizm Araştırmaları Dergisi*, 6(2), 275-295. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1980412>
- Yeh, N. C. (2007). A framework for understanding culture and its relationship to information behaviour: Taiwanese aborigines' information behaviour. *Information Research*, 12(2). Erişim adresi: <https://informationr.net/ir/12-2/paper303.html>

- Yeon, J. ve Lee, J. Y. (2021). Employment information needs and information behaviour of North Korean refugees. *Information Research*, 26(4). Erişim adresi: <https://informationr.net/ir/26-4/paper914.html>
- Yılmazdoğan, G., ve Yılmazdoğan, O. C. (2018). *Baharın Müjdesicisi Sabantuy Şenlikleri* (N. Kozak, Ed.). Tepebaşı Belediyesi: Eskişehir. Erişim adresi: <https://anatoliajournal.com/turizmkulliyati/inceleme-arastirma/eskisehir16etkinlik.pdf>
- Yi, Y. J., Hwang, B., Yoon, H., ve Jeong, H. (2021). Health literacy and health information-seeking behavior of immigrants in South Korea. *Library and Information Science Research*, 43(4). Erişim adresi: <https://doi.org/10.1016/j.lisr.2021.101121>
- Yusuf, T. I. (2012). Information needs, sources and information seeking behaviour of women artisans in Offa metropolis. 1-25. Erişim adresi: <https://core.ac.uk/download/pdf/33141896.pdf>
- Zencir, M. B. (2017). Sosyal bilimler alanındaki akademisyenlerin bilgi arama davranışları. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi - DTCF Dergisi*, 57(2), 885-920. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/2153615>
- Zhu, M. ve Liao, X. (2020). Chatman's theory of life in the round applied to the information seeking of small populations of ethnic minorities in China. *Information Research*, 25(3). Erişim adresi: <https://informationr.net/ir/25-3/paper868.html>
- Zhang, X. ve Yang, F. (2023). What contextual factors affect information poverty? Evidence from ethnic villagers in rural Southwest China. *Library and Information Science Research*, 45(1), 1-10. Erişim adresi: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0740818822000871>
- Wang, S. ve Yu, J. (2017). Everyday information behaviour of the visually impaired in China. *Information Research*, 22(1). Erişim adresi: <https://informationr.net/ir/22-1/paper743.html>
- Westbrook, L. (1993). A synthesis and analysis of current theories for the practitioner. *Reference Quarterly*, 32(4), 551-549. Erişim adresi: <https://www.jstor.org/stable/pdf/25829371.pdf>
- Wilson, T. D. (2006). On user studies and information needs. *Journal of Documentation*, 62(6), 658-670. Erişim adresi: https://www.researchgate.net/publication/249364883_On_User_Studies_and_Information_Needs
- Wilson, T. D. (1997). Information behaviour: An interdisciplinary perspective. *Information Processing and Management*, 33(4), 551-572. Erişim adresi: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0306457397000289>
- Wilson, T. D. (1999). Models in information behaviour research. *Journal of Documentation*, 55(3), 249-270. Erişim adresi: <https://doi.org/10.1108/eum0000000007145>
- Wilson, T. D. (2000). Human information behavior. *Special Issue on Information Science Research*, 3(2), 49-55. Erişim adresi: https://www.academia.edu/1948463/Human_information_behavior

Wilson, T. D. (2010). Fifty years of information behavior research. *Bulletin of the American Society for Information Science and Technology*, 36(3), 27-34. Erişim adresi:
<https://asistdl.onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1002/bult.2010.1720360308>

EKLER

EK 1: GÖNÜLLÜ KATILIM FORMU

Sayın Katılımcı,

Bu araştırma, Hacettepe Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü'nde Doç. Dr. Semanur Öztemiz danışmanlığında Begüm Koçak tarafından yürütülmektedir. Araştırma için "Hacettepe Üniversitesi Etik Kurul"dan izin alınmıştır. Araştırmanın amacı etnik grupların günlük bilgi davranışlarını saptamaktır. Bu çalışmanın katılımcılarını Nogay Türkleri oluşturmaktadır.

"Etnik Grupların Günlük Yaşamda Bilgi Arama Davranışı: Nogay Türkleri Örneği" isimli yüksek lisans tezine katılımını onayladığınız takdirde çalışmanın katılımcısı olacaksınız. Çalışma süresince ve sonrasında kimlik bilgileriniz ben ve danışmanım dışında hiç kimseye izniniz dışında paylaşılmayacaktır. Araştırmada isimler anonim olacak kendi isminize yer verilmeyecektir.

Bu çalışmaya katılım gönüllük esasına dayalıdır. Araştırmada yer alan sorular kişisel rahatsızlık verecek nitelikte değildir. Ancak herhangi bir nedenden ötürü kendinizi rahatsız hissederseniz yarıda bırakıp araştırmadan çıkabilirsiniz. Bu araştırmaya katıldığınız için şimdiden teşekkür ederiz. Çalışma hakkında daha fazla bilgi almak ve yanıtlanmasını istediğiniz sorularınız için (e-posta: begkoc1@gmail.com) iletişim kurabiliriz.

Bu çalışmaya tamamen gönüllü olarak katılıyorum. Yapılan gerekli bilgilendirmeler tarafıma yapılmıştır. Kişisel verilerimin kullanımına ve işlenmesine rızam vardır. Verdiğim bilgilerin bilimsel amaçlı yayınlarda kullanılmasını kabul ediyorum. Araştırma süresince ses kaydı alınacağını biliyorum. Ses kayıtlarını; tez, makaleler ve akademik sunumlar dışında kesinlikle kullanılmayacağından bilgim vardır.

- Araştırmaya katılmak istiyorum. Evet / Hayır
- Ses kayıtlarımın araştırma amaçlı kullanılmasına izin veriyorum. Evet / Hayır

Katılımcının,

Adı-soyadı:

Adresi:

Telefon numarası:

E-posta adresi:

Tarih:

İmza:

Teşekkür ederiz.

Doç. Dr. Semanur ÖZTEMİZ

Begüm KOÇAK

EK 2: YARI YAPILANDIRILMIŞ GÖRÜŞME SORULARI

1. Yaşınız, mesleğiniz, medeni durumunuz, eğitim düzeyiniz çerçevesinde kendinizi tanıtır mısınız?
2. Günlük yaşamınızda hangi uğraşlarla meşgulsünüz?
3. Nogay kültürünün genel özellikleri nelerdir?
4. Nogay topluluğunun sosyal yaşamını, toplumsal özelliklerini ve örgütlenme biçimini nasıl tanıtırsınız?
5. Nogay gelenek ve görenekleri nelerdir? Bunları yaşamınıza nasıl uyarlıyorsunuz?
6. Nogay Türkü olarak dünya görüşünüzü nasıl tanımlarsınız?
7. Geleneklerinizi ve etnik kökeninize özgü kültürel değerlerinizi yaşatmak için neler yapıyorsunuz?
8. Nogay dilini (Nogayca) günlük hayatınızın hangi süreçlerinde nasıl kullanıyorsunuz?
9. Herhangi bir nedenle bilgiye gereksinim duyduğunuzda ilk olarak ne yaparsınız?
10. Günlük yaşamınızda hangi bilgilere gereksinim duyarsınız?
11. Günlük yaşamda bilgi gereksiniminizi karşılarken tercih ettiğiniz bilgi kaynakları/kanalları nelerdir?
12. Bilgiyi nasıl ve hangi yollarla paylaşırsınız?
13. Günlük yaşamınızda bilgiye erişirken ya da bilgiyi kullanırken hangi engellerle/zorluklarla karşılaşmaktasınız?

EK 3: ETİK KOMİSYON MUAFİYETİ RAPORU

T.C.
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Rektörlük

Tarih: 17/07/2023 14:30
Sayı: E-35853172-300-00002956302

00002956302

Sayı : E-35853172-300-00002956302
Konu : Etik Komisyon İzni (Begüm KOÇAK)

17/07/2023

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi: 03.07.2023 tarihli ve E-12908312-300-00002926699 sayılı yazınız.

Enstitünüz Bilgi ve Belge Yönetimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı öğrencilerinden **Begüm KOÇAK**'ın **Doç. Dr. Semanur ÖZTEMİZ** danışmanlığında hazırladığı "**Etnik Gurupların Günlük Yaşamda Bilgi Arama Davranışı: Nogay Türkleri Örneği**" başlıklı tez çalışması Üniversitemiz Senatosu Etik Komisyonunun **11 Temmuz 2023** tarihinde yapmış olduğu toplantıda incelenmiş olup, etik açıdan uygun bulunmuştur.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Prof. Dr. Sibel AKSU YILDIRIM
Rektör Yardımcısı

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu: 9C0D51D6-F6F1-4D56-B97E-788F699F344B

Belge Doğrulama Adresi: <https://www.turkiye.gov.tr/hu-ebys>

Adres: Hacettepe Üniversitesi Rektörlük 06100 Sıhhiye-Ankara
E-posta: yazimd@hacettepe.edu.tr İnternet Adresi: www.hacettepe.edu.tr Elektronik
Ağ: www.hacettepe.edu.tr
Telefon: 0 (312) 305 3001-3002 Faks:0 (312) 311 9992
Kep: hacettepeuniversitesi@hs01.kep.tr

Bilgi için: Musa KAYA

Memur

Telefon: 3051008

EK 4: ORIJİNALLIK RAPORU

	HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ	Doküman Kodu Form No.	FRM-YL-15
		Yayın Tarihi Date of Pub.	04.12.2023
	FRM-YL-15 Yüksek Lisans Tezi Orijinallik Raporu <i>Master's Thesis Dissertation Originality Report</i>	Revizyon No Rev. No.	02
		Revizyon Tarihi Rev.Date	25.01.2024

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ BİLGİ ve BELGE YÖNETİMİ ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞINA	
Tarih: 20/06/2024	
Tez Başlığı: Etnik Gurupların Günlük Yaşamda Bilgi Arama Davranışı: Nogay Türkleri Örneği	
Tez Başlığı (Almanca/Fransızca)*:.....	
Yukarıda başlığı verilen tezinin a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 94 sayfalık kısmına ilişkin, 20/06/2024 tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda işaretlenmiş filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezinin benzerlik oranı %3 'tür.	
Uygulanan filtrelemeler*:	
1. ☒ Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç	
2. ☒ Kaynakça hariç	
3. ☐ Alıntılar hariç	
4. ☒ Alıntılar dâhil	
5. ☒ 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç	
Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tezinin herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumlarda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.	
Gereğini saygılarımla arz ederim.	
Begüm Koçak	

Öğrenci Bilgileri	Ad-Soyad	Begüm Koçak
	Öğrenci No	N21136312
	Enstitü Anabilim Dalı	Bilgi ve Belge Yönetimi
	Programı	Bilgi ve Belge Yönetimi

DANIŞMAN ONAYI

UYGUNDUR.
Doç. Dr. Semanur Öztemiz

* Tez **Almanca** veya **Fransızca** yazılıyor ise bu kısımda tez başlığı **Tez Yazım Dilinde** yazılmalıdır.

**Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları İkinci bölüm madde (4)/3'te de belirtildiği üzere: Kaynakça hariç, Alıntılar hariç/dahil, 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç (Limit match size to 5 words) filtreleme yapılmalıdır.

	HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ	Doküman Kodu <i>Form No.</i>	FRM-YL-15
		Yayın Tarihi <i>Date of Pub.</i>	04.12.2023
	FRM-YL-15 Yüksek Lisans Tezi Orijinallik Raporu <i>Master's Thesis Dissertation Originality Report</i>	Revizyon No <i>Rev. No.</i>	02
		Revizyon Tarihi <i>Rev.Date</i>	25.01.2024

TO HACETTEPE UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES
DEPARTMENT OF INFORMATION MANAGEMENT

Date: 20/06/2024

Thesis Title (In English): Information Seeking Behavior of Ethnic Groups in Daily Life: The Case of Nogai Turks

According to the originality report obtained by myself/my thesis advisor by using the Turnitin plagiarism detection software and by applying the filtering options checked below on 06/20/2024 for the total of 94 pages including the a) Title Page, b) Introduction, c) Main Chapters, and d) Conclusion sections of my thesis entitled above, the similarity index of my thesis is 3%.

Filtering options applied**:

1. Approval and Declaration sections excluded
2. References cited excluded
3. Quotes excluded
4. Quotes included
5. Match size up to 5 words excluded

I hereby declare that I have carefully read Hacettepe University Graduate School of Social Sciences Guidelines for Obtaining and Using Thesis Originality Reports that according to the maximum similarity index values specified in the Guidelines, my thesis does not include any form of plagiarism; that in any future detection of possible infringement of the regulations I accept all legal responsibility; and that all the information I have provided is correct to the best of my knowledge.

Kindly submitted for the necessary actions.

Begüm Koçak

Student Information	Name-Surname	Begüm Koçak
	Student Number	N21136312
	Department	Information Management
	Programme	Information Management

SUPERVISOR'S APPROVAL

APPROVED
Assoc. Prof. Dr. Semanur Öztemiz

**As mentioned in the second part [article (4)/3]of the Thesis Dissertation Originality Report's Codes of Practice of Hacettepe University Graduate School of Social Sciences, filtering should be done as following: excluding refence, quotation excluded/included, Match size up to 5 words excluded.

EK 5: FOTOĞRAFLAR

Nogay Türkleri ile ilgili fotoğraflara ulaşmak için QR kodunu okutabilirsiniz.

